

MAHTAVIA YDINVOIMALAITOKSIA VAI TEKNIIKAN ULKOMUSEOITA

Käsittekkampailut eduskunnan debatissa viidenneä ydinvoimalasta

Antti Helin

Pro gradu -tutkielma

Valtio-oppi

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylään yliopisto

Kevät 2011

TIIVISTELMÄ

MAHTAVIA YDINVOIMALAITOKSIA VAI TEKNIIKAN ULKOMUSEOITA Käsitekamppailut eduskunnan debatissa viidennestä ydinvoimalasta

Antti Helin
Pro gradu -tutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2011

Sivumäärä: 110

Ohjaaja: Hanna-Mari Kivistö

Tutkimus tarkastelee eduskunnan debatissa viidennestä ydinvoimalasta käytyjä retorisia kamppailuja eri avainkäsitteiden sisällöistä ja merkityksistä. Näitä avainkäsitteitä ovat tulevaisuuteen, tietoon sekä ympäristöön liittyvät käsitekonstellaatiot. Tutkimuksen lähtökohtana on, että Suomen energiapolitiikassa on 2000-luvulla tapahtunut muutos jonka myötä ydinvoiman lisärakentaminen on tullut poliittisesti mahdolliseksi, siinä missä 1980- ja 1990-luvuilla hankkeet viidennen ydinvoimalan rakentamiseksi kaatuivat. Tätä muutosta analysoidaan tarkastelemalla eduskunnan debatissa käytettyä retoriikkaa ja käsitetulkintoja. Parlamentti tutkimuskohteena perustuu siihen, että parlamentaariset aineistot ovat erityisen soveliaita käsittemuutoksen analysointiin, sekä siihen, että eduskunnalla on ydinvoimakysymyksissä erilaisten poikkeusmenettelyiden vuoksi korostuneen tärkeä rooli.

Tutkimuksen lähestymistapa on käsitteiden poliittisuus sekä politiikan mieltäminen inhimillisen toiminnan kontingentiksi aspektiksi. Parlamentaarinen politiikka tyylinä perustuu deliberaatioon eri vaihtoehtojen välillä, jolloin politiikka on toimintaa joka tapahtuu kielessä ja kielen avulla. Poliittisessa kamppailussa erilaisia käsitteitä käytetään välineinä, joiden avulla oma linja voidaan julistaa legitiimiksi tai vastapuolen linja epälegitiimiksi. Käsitteet eivät siis kuvaile todellisuutta sellaisenaan, vaan niiden sisältö on aina poliittisesti määritelty, ja näiden määrittelyiden luennan kautta voidaan tutkia erilaisia ennako-olettamuksia ja paradigmoja, jotka hallitsevat debattia.

Tutkimuksen johtopäätöksenä on, että ilmastonmuutoksen politisoituminen 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa loi pelivaraa, jonka avulla ydinvoiman kannattajat pystyivät tulkitsemaan ydinvoiman uudelleen ympäristöystävällisenä vaihtoehtona. Lisäksi ydinvoimadebattia hallitsi taloudellisen ja teknologisen rationaalisuuden perspektiivi, jonka sekä ydinvoiman kannattajat että vastustajat omaksuivat. Tämä näkökulma suosi kuitenkin kannattajia, joilla oli enemmän osaamista ja uskottavuutta taloudellisten ja teknologisten argumenttien käytössä. Näin 'objektiivisen tiedon' ja 'järjen' käsitteet pystyttiin rajaamaan ydinvoimaa tukeviksi, kun taas ydinvoiman vastustajien argumentit torjuttiin 'irrationaalisina' ja 'tunteellisina'.

Avainsanat: ydinvoima, käsittemuutos, käsitekamppailu, retoriikka, eduskunta, ilmastopolitiikka, ympäristöpolitiikka

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	4
1.1 Tutkimuskohteena eduskuntadebatti viidennestä ydinvoimalasta	4
1.2 Tieteellinen konteksti ja aiempi tutkimus	9
1.3 Tutkimuksen rakenne.....	14
2 VIIDENNEN YDINVOIMALAN TAUSTAA.....	15
2.1 Ydinvoima Suomessa	15
2.2 Ydinvoimapäätöksen konteksti eduskunnassa	19
3 NÄKÖKULMANA KÄSITTEIDEN POLIITTISUUS.....	25
3.1 Poliitikka toimintana.....	26
3.2 Käsitteet politiikan välineinä	28
3.3 Ympäristön poliittisuus.....	32
3.4 Tiedon ja tieteen poliittisuus	37
3.5 Tulevaisuuden poliittisuus	41
4 YDINVOIMADEBATTI KÄSITEKAMPPAILUN KENTTÄNÄ.....	46
4.1 Kaksi vastakkaista mallia.....	46
4.2 Varmuus ja epävarmuus.....	52
4.3 Pitkäaikaisuus ja väliaikaisuus	57
4.4 Talous ja kehitys.....	65
4.5 Ympäristöongelma ja -ystävällisyys.....	76
4.6 Tieto, asiantuntijat ja järki	85
5 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	97
TAULUKOT	105
LÄHTEET	106

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuskohteena eduskuntadebatti viidennestä ydinvoimalasta

Tutkimuksen tekeminen on kiehtova ja monimutkainen prosessi, jonka varrella tutkimus voi yllättäen muuttaa muotoaan ja kohdettaan. Tämä työ alkoi tutkintasuunnitelmana ilmastopoliittisesta keskustelusta ja siitä, miten siinä turvaudutaan voimakkaasti turvallisuuden ja turvallistamisen retoriikkaan. Halusin käyttää aineistonani suomalaisia eduskuntadebatteja, koska koin että niitä hyödyntävää tutkimusta on vielä paljon tehtävänä, mutta huomasin nopeasti että ilmastopoliitikassa vallitsee Suomessa vahva konsensus, jonka analysoiminen ei yksinkertaisesti ollut mielenkiintoista. Eduskunnan keskustelussa Kioton ilmastopöytäkirjasta paljastui kuitenkin myös erimielisyyden lähde, viidennen ydinvoimalan rakennuslupa. Kansanedustajat kävivätkin debatissa ilmastopöytäkirjan ratifiointista kamppailua uudesta ydinvoimalasta, jonka lupahakemuksen käsittely oli samana keväänä. Aihe onkin edelleen ajankohtainen kuudennen ja seitsemännen ydinvoimalahankkeen sekä Japanin Fukushima vuoden 2011 ydinturman vuoksi.

Viidennestä ydinvoimalasta käyty debatti on parlamentaarisen aineiston erittäin rikas ja politologisesti kiehtova. Se on intensiivinen ja edustaa eduskunnassa poikkeustilannetta, "omatunnon kysymystä", jonka kohdalla kansanedustajille oli annettu vapaat kädet keskustella ja äänestää oman harkintakykynsä mukaan. Debatin tyhjentävä analysoiminen ei ole yhden pro gradu -työn puitteissa mahdollista, minkä vuoksi olen nostanut siitä esiin joukon käsitteitä ja käsitekonstellatioita, jotka hallitsivat debattia. Kansanedustajat pyrkivät tulkitsemaan erityisesti näitä tietoon, ympäristöön ja tulevaisuuteen liittyviä käsitteitä omaa linjaansa tukeviksi. Tarkoitukseni on käsitekamppailujen analyysin avulla löytää syitä sille, miksi vuoden 1993 kielteinen ydinvoimapäätös muuttui vuonna 2002 myönteiseksi, mikä puolestaan näyttäisi käynnistäneen uusien ydinvoimaloiden aallon suomalaisessa energiapolitiikassa.

Aiemmassa vuoden 2002 ydinvoimapäätöstä käsitelleessä tutkimuksessa eduskunnan rooli on jäänyt pieneksi, ja äänestystulosta on selitetty erilaisilla parlamenttidebatin ulkopuolisilla tekijöillä, kuten kauppaja teollisuusministeriön vaikutusvallalla ilmastostrategian laadinnassa (ks. Lammi 2009) tai sisäisellä lobbauksella (ks. Hylkilä 2003). Tästä syystä parlamentaarista politiikkaa retorisenä toimintana analysoiva

näkökulmani on tuore ja eduskuntadebattia tutkittaessa hedelmällinen, joskaan eduskunnan ulkopuolisten tahojen roolia ei pidä vähätellä. Eduskunnalla on kuitenkin poikkeuksellisen vahva asema ydinvoimapoliittisissa kysymyksissä ydinenergialain vuoksi.

Ydinenergialaki astui voimaan 1988 ja perustui ydinvoiman politisoitumiseen 1980-luvulla. Vielä 1970-luvulla ydinvoimaloiden poliittinen ulottuvuus oli niiden alkuperämaissa ja sitä kautta ulko- ja kauppapolitiikassa: tilattaisiinko ne Neuvostoliitosta vai jostakin länsimaasta. Lopulta voimaloiden kohdalla tehtiin kompromissi, jossa toinen voimalaitos tilattiin Neuvostoliitosta ja toinen ruotsalaiselta yhtiöltä. Ensimmäisen kerran viidettä ydinvoimalaa kaavailtiin 1970-luvun lopulla, mutta hanke päättyi vaikeuksiin vuonna 1979 sattuneen Harrisburgin ydinonnettomuuden vuoksi. Tshernobylin onnettomuuden takia hakemus vedettiin lopulta pois vuonna 1986. 1980-luvulla ydinvoima politisoitui siis uudella tavalla. Ydinvoimassa ei ollut kyse enää pelkästään talous- tai kauppapolitiikasta, vaan myös ydinvoiman turvallisuudesta ja eettisyydestä sekä ympäristönsuojelusta. Ydinenergialain mukaan ydinvoimaloiden lupaprosessissa on tarkasteltava turvallisuuskysymyksiä ja yhteiskunnan kokonaisuutta. Lisäksi eduskunnalla on aina lopullinen päätösvalta lupia myönnettäessä. Tätä ulottuvuutta on korostanut eduskunnassa traditioksi muodustunut periaate, jonka mukaan ydinvoimaaäänestyksissä ei vaadita puoluekuria eikä hallituksen luottamus ole uhattuna.

Kun viidennen ydinvoimalan hakuprosessi oli jälleen käynnissä 1990-luvun alussa, eduskunnassa hyväksyttiin vuonna 1992 ponsi, jonka mukaan ydinvoimaa ei tulisi pitää osana Suomen energiapolitiikkaa vastaisuudessakaan. Tämä johti vuonna 1993 viidennen ydinvoimalan periaatepäätöksen kaatumiseen eduskunnan äänestyksessä äänin 107-90, mikä oli myös ensimmäinen kerta kun ydinenergialain mukaista menettelytapaa noudatettiin ydinvoimalan kohdalla. (Hylkilä 2003, 45-46).

Kolmannen vuosituhaten taitteessa hanke viidennen ydinvoimalan rakentamiseksi pantiin uudelleen vireille. Vuoden 1995 eduskuntavaalien yhteydessä suunnitelmat oli hylätty poliittisesti hankalina (Hylkilä 2003, 70), mutta vuoden 1999 valtiopäivillä eduskunnan sisäinen ydinvoimaa kannattava ryhmä alkoi lobata uuden ydinvoimalan puolesta (ibid., 76). Teollisuuden Voima Oy (TVO) jätti hakemuksen uuden voimalan rakentamislupasta marraskuussa 2000, valtioneuvosto antoi myönteisen periaatepäätöksen vuonna 2001, ja eduskunta hyväksyi päätöksen 24.5.2002 äänin 107-92. Vuosina 2009-2010 ydinvoiman

lisärakentaminen nousi jälleen asialistalle, ja eduskunta hyväksyi 1.7.2010 periaatepäätökset kuudennesta ja seitsemännestä ydinvoimalasta äänin 120-72 ja 121-71. Eduskunnan äänestysten marginaalit ovat muuttuneet 17 äänestä ydinvoimaa vastaan (1993) noin 50 äänen eduksi ydinvoimalle (2010): 67 äänen kokoinen muutos, mikä edustaa kolmasosaa kaikista kansanedustajista.

Kun vuosina 1979-2002 ei Suomessa rakennettu lainkaan uusia ydinvoimaloita, on vuosina 2002-2010 siis myönnetty lupa kolmelle uudelle voimalaitokselle. Suomen tuleva viides ydinvoimala, Olkiluoto-3, on ensimmäinen uusista kolmannen sukupolven painevesireaktoreista, joita suunnitellaan rakennettavaksi myös Ranskaan¹ ja Kiinaan². Ydinvoima-alan etujärjestö World Nuclear Association (2011) onkin kutsunut vuodesta 2001 alkanutta kehitystä "ydinvoiman renessanssiksi". Esimerkiksi Ruotsissa kumottiin vuonna 2010 1980-luvulla tehty päätös olemassaolevien ydinvoimaloiden alasajamisesta³. Saksassa puolestaan päätettiin siirtää eteenpäin alun perin vuodelle 2021 asetettua tavoitetta maan ydinvoimaloiden sulkemisesta⁴.

Vaikuttaa siis siltä, että ydinvoiman kohdalla Suomessa tapahtui vuonna 2002 jotain erikoista ja uudenlaista, mikä on muuttanut suomalaista ydinvoimapolitiikkaa. Pysin analyysissäni osaltani selvittämään, miten ja miksi ydinvoimasta tuli hyväksyttävä energiapoliittinen vaihtoehto sen vaikeasta menneisyydestä huolimatta. Tässä tarkastelussa ilmastonmuutosta ja ydinjättekysymystä koskevalla yhteiskuntatieteellisellä tutkimuksella on merkitystä, koska ne ovat kietoutuneet tiukasti myös ydinvoimapolitiikkaan.

Eduskunnan ainutlaatuinen rooli tekee siitä mielenkiintoisen tutkimuskohteen suhteessa ydinvoimapoliittiseen prosessiin. Tutkimukseni kohteena ja aineistona on nimenomaan täysistunnoissa keväällä 2002 aiheesta käyty debatti. Parlamentaaraisia debatteja ei ole yhteiskuntatieteellisessä ydinvoimatutkimuksessa erityisemmin käytetty aineistona, vaan huomio on kohdistunut esimerkiksi julkiseen keskusteluun tai päätöksiä valmistelleisiin virkamiehiin. Keskustelu oli kuitenkin hyvin kiihkeä ja lopullinen äänestystulos tiukka: yksikään edustaja puhemiestä lukuun ottamatta ei äänestänyt tyhjää tai ollut poissa, ja vain kahdeksan kansanedustajan mielenmuutos olisi johtanut päinvastaiseen tulokseen.

¹ "Areva myi toisenkin Olkiluoto-tyyppin voimalan" (Tekniikka & Talous 24.1.2007)

² "Areva ja Kiina panivat hynttyyt yhteen" (Tekniikka & Talous 28.12.2009)

³ "Ruotsin valtiopäivät hyväksyi uudet ydinvoimalat" (Taloussanomat 18.6.2010)

⁴ "Merkel antoi ydinvoimaloille lisää aikaa" (Turun Sanomat 6.9.2010)

Parlamentaarisen debatin käyttäminen tutkimuskohteena perustuu näkemykseen parlamentista deliberatiivisena elimenä. Parlamentaarinen politiikka on luonteeltaan ja politiikan tyylinä retorista, ja sen ytimessä on puhuminen puolesta ja vastaan. Poliitiikka on siis kielellä ja kielessä toimimista. Parlamentaarikkojen tehtävänä on harkita eri vaihtoehtojen välillä ja vakuuttaa muut omasta linjastaan. (Palonen 2008, 82)

Kari Palosen mukaan politiikka on *kontingenttia* toimintaa, jota ei ole rajattu tiettyyn sfääriin, vaan jonka kohteena on kaikki inhimillinen, jossa on olemassa valinnan mahdollisuus (Palonen 2003, 172-173; Palonen 1999, 5-6). Palosen politiikkakäsitys nojaa vahvasti puolestaan Max Weberiin (mm. Palonen 2002, 66-67; Palonen 2000), jonka avulla tarkastelen myös analyttisesti "objektiivisen tiedon" ja tieteen figuureita ja niiden retorista roolia (Weber 2004a). Myös Ulrich Beck (1992) on problematisoinut riskiyhteiskunta-teoriaansa avulla tiedon ja tiedemiesten roolia ympäristöpolitiikassa sekä analysoinut uusien ympäristöriskien politiikassa korostamaa kontingenssia.

Parlamentarisessa politiikan tyyliässä kontingenssi ilmenee siinä miten eri puhujat pystyvät tekemään uusia avauksia tai rajaamaan tiettyjä aiheita pois keskustelun piiristä, arvioimaan mitkä vaihtoehdot ovat realistisia, sekä käyttämään ja muuttamaan erilaisia käsitteitä. Parlamenttidebatit tutkimuskohteena pystyvätkin kertomaan paljon oman aikansa poliittisesta toiminnasta, siitä miten tietynä aikakautena jokin tietty käsite on ymmärretty ja miten eri käsitteitä tai termejä on käytetty (ks. Ihalainen & Palonen, 2009), mikä tekee käsiteanalyysistä erityisen sopivan metodin parlamenttiaineiston tutkimiseen. Lukutapani perustuu ajatukseen käsitteiden poliittisuudesta ja käsittemuutoksesta, joiden kohdalla nojaan ensisijaisesti Quentin Skinneriin (1999, 2006a, 2006b) ja James Farriin (1989).

Kansanedustajat itse ovat kyseenalaistaneet deliberatiivisen keskustelun ja täysistuntopuheen relevanssin, joka on heistä vain ajanhaaskuuta, joka ei tavoittele "objektiivista totuutta" (ks. Palonen 2002). Vaihtoehtoisesti puhe voi olla suunnattu pelkästään parlamentin ulkopuolelle, äänestäjille ja kansalle, mikä tarkoittaisi että kyseessä ei olisikaan asioista keskusteleminen puolin ja toisin. Eduskuntapuheiden rooli olisikin sitten legitimoida kantoja ja päätöksiä ja toimia jonkinlaisena faktojen esittelijänä eikä suinkaan ilmentää poliittista harkintaa.

Kyösti Pekosen (2008) mukaan kansanedustajat kokevat täysistuntopuheet "politikointina", jossa ratkaisujen etsinnän ja keskustelun sijaan kerätään pisteitä. Konsensusta ei synny, vaan politiikka nähdään täysistunnossa nimenomaan kilpailuna suosiosta ja huomiosta. (ibid., 211-213, 216-218) Kansanedustajille eduskuntatyön ihanne on siis eräänlainen depolitisoitu komiteakeskustelu, jossa saavutetaan yhteisymmärrys ja konsensus. Edustajien mukaan todellisuus onkin, että siinä vaiheessa kun jonkin kysymyksen kohdalla koittaa päätöksen hetki istuntosalissa, ovat puolueiden linjat jo selvillä, ja edustajien tehtävänä on vain toimia niiden mukaisesti oman harkinnan ja deliberaation sijaan. (ibid., 213-215) Kansanedustajien oma näkemys parlamentaarisen debatin luonteesta ei siis vastaa Palosen ideaalityyppiä⁵ parlamentista deliberatiivisena elimenä, jonka ei olisi tarkoituskaan saavuttaa konsensusta ja kompromisseja (ks. tästä ideaalityypistä Palonen 2008).

Tutkimukseni kohteena ei ole kuitenkaan tyypillinen täysistuntokeskustelu.⁶ Kuten jo mainittiin, kansanedustajat saivat toimia täysin oman poliittisen harkintakykynsä mukaisesti, ilman hallitus-oppositio -asettelun tai puoluekurin rajoituksia⁷. Tästä syystä heidän asemansa oman puolueensa, hallituksen tai opposition edustajana ei ollut läheskään niin korostunut kuin tyypillisesti äänestyksen hetkellä. Eduskunnan rooli on prosessissa merkittävä, koska valtioneuvoston rooli on supistunut eräänlaiseksi päätöksen valmistelijaksi eikä sillä -- ainakaan lain mukaan -- ole samalla tavalla päätös- ja vaikutusvaltaa kuin normaalin lakiesityksen kohdalla. Uskonkin että yksittäisillä kansanedustajilla oli käsittelyn aikana käsinkosketeltava mahdollisuus vaikuttaa muiden edustajien äänestyspäätökseen.

Ydinvoimalasta eduskunnassa käytyä debattia leimaa tieteellisen tiedon ja asiantuntemuksen vahva rooli. Ympäristöongelmien löytäminen ja havaitseminen ei ole mahdollista pelkkien aistien varassa vaan vaatii tieteellistä tutkimusta, mikä korostaa

⁵ Parlamentti *pro et contra* -debatin näyttämönä on siis weberiläinen *ideaalityyppi*, jonka tarkoitus ei ole kuvastaa olemassaolevaa todellisuutta sellaisena kuin se on, vaan hahmottaa jotain ilmiötä keskittymällä kuvailemaan sille ominaisia piirteitä. Ideaalityyppi on siis teoreettinen konstruktio. (ks. Weber 2004a, 387-388)

⁶ Tämä tosin tarkoittaa, että havaintoja ei voi soveltaa sellaisenaan eduskuntakeskusteluihin yleensä poliittisen tyylin genrenä. Olisikin mielenkiintoista tehdä vertaileva analyysi ydinvoimakeskustelun ja 'tavanomaisen' eduskuntakeskustelun välillä. Tämän työn rajaukseen se ei kuitenkaan sovi.

⁷ Nämä tekijät ovat kyllä varmasti vaikuttaneet, esimerkiksi puolueensa enemmistöä vastaan äänestäneen kansanedustajan tilanne suhteessa puolueeseensa on voinut olla myöhemmin hankala. Tämä kytkös omaan puolueeseen on ollut kuitenkin oletettavasti lievempi ydinvoimaladebatin kohdalla.

tieteen ja ns. 'objektiivisen' tai 'puolueettoman' tiedon merkitystä ympäristöpolitiikan retorikana pelivälineinä. Ympäristöongelmat ovat intensiivisen poliittisia myös koska ne on ensin havaittava ja määriteltävä, ja sitten ne on politisoitava jotta ne voidaan torjua. Ympäristöongelmat eivät myöskään yleensä ole välittömiä tapahtumia, vaan meneillään olevien toimenpiteiden tulevia ja taloudellisia seurauksia. Tästä syystä ydinvoimadebatissa on myös voimakas tulevaisuuden suuntautuneisuuden taso, joka kietoutuu yhteen ympäristön poliittisen problematiikan -- joka perustuu erilaisten riskien ennakkointiin ja torjumiseen -- kanssa.

Tutkimuskysymykseni tiivistyy siis seuraavaksi: miten edellä mainituilla avainkäsitteillä sekä niiden merkityksillä politikoiitiin ja pelattiin eduskuntadebatissa, ja miten tämä selittää päätöstä hyväksyä viides ydinvoimala?

1.2 Tieteellinen konteksti ja aiempi tutkimus

Yhteiskuntatieteellistä ydinvoimatutkimusta on tehty monipuolisesti myös Suomessa, jossa on neljä toimivaa ydinreaktoria, kolme uutta rakenteilla, sekä yksi maailman ainoista ydinjätteen loppusijoituslaitoksista. Kansainvälisesti yhteiskuntatieteellinen ydinvoimatutkimus on perustunut lähinnä julkisen valinnan teoriaan, ydinvoiman taloudellisiin vaikutuksiin ja kansalaismielipiteen analyysiin. Kylmän sodan aikana ja myös sen jälkeen on ydinenergiatutkimuksessa ollut mukana lisäksi strategian, turvallisuuden ja maailmanpolitiikan ulottuvuudet. Ydinaseteknologiat ja niiden testaaminen ovat myös nostaneet esiin kysymyksiä tieteen itsensä eettisestä luonteesta ja rajoista.

Suomessa tutkimus on kuitenkin keskittynyt ydinenergiaan ja sen käyttöön Suomessa. Esimerkiksi Tapio Litmasen ja Matti Kojon toimittama *The Renewal of Nuclear Power in Finland* (2009) sisältää vuoden 2002 voimalapäätöstä koskevaa tutkimusta, jossa on perehdytty ydinvoimaladebatin diskursseihin (Berg 2009), lupahakemuksen argumentteihin (Lampinen 2009) ja ydinvoimavastaisen kampanjan muutoksiin vuodesta 1993 vuoteen 2002 (Lammi 2009). Lisäksi Litmanen (2009) on analysoinut ydinvoiman kohdalla tapahtunutta poliittista muutosta ja katsonut sen osaksi trendiä, jossa suomalainen yhteiskunta nousukauden huipulla uskalsi ottaa ydinvoiman kohdalla riskin verrattuna

vuoteen 1993, jolloin lama oli vielä pahimmillaan. Litmasen ja Kojon toimittaman teoksen näkökulma on kuitenkin lähinnä sosiologinen, eikä ota erityisesti huomioon muutoksen poliittisia ominaisuuksia. Sen fokus on kansalaisjärjestöissä ja hallinnollisissa toimijoissa, kuten ministeriöissä, eikä eduskunnassa.

Ydinvoimatutkimus on usein keskittynyt poliittisiin kiistoihin siitä, minne ydinlaitos pitäisi sijoittaa, ja millä tavoin sen juuri sinne sijoittamista on perusteltu. Yhtenä huomionkohteena on ollut se, miten ydinjätteiden sijoituspaikkakuntien asukkaat suhtautuvat ydinjätteeseen ja toimivat poliittisesti sen suhteen, sekä poliittiset kiistat tilasta ja oikeudesta päättää sen käytöstä (ks. mm. Litmanen, Hokkanen & Kojo 1999; Litmanen 2001). Tätä kautta ydinvoimatutkimuksessa on myös selvä alueellisuuden ja paikallispolitiikan ulottuvuus. Ydinvoimakysymystä onkin vaikeaa käsitellä ottamatta huomioon myös ydinjätettä ja siihen liittyvää tutkimusta. Ydinvoiman riskit ulottuvat polttoaineen kaivamisesta ja voimalaa kohtaavasta onnettomuudesta ydinjätteen säilyttämiseen turvallisesti. Jätteen loppusijoittaminen on synnyttänyt ainutlaatuisia tutkimusongelmia, kuten sen, miten vaarallisen jätteen uhasta voidaan kommunikoida loppusijoituspaikalla tulevaisuudessa vieraileville luotettavasti ja ymmärrettävästi.⁸

Politologiset ja retoriset analyysit viidennestä ydinvoimalasta ovat perustuneet lähinnä siihen julkiseen keskusteluun, jota käytiin ennen eduskunnan äänestystä, sen aikana ja sen jälkeen. Kyllönen (2004) on kyllä käsitellyt eduskunnassa käytyä keskustelua, muttei käsittemuutoksen näkökulmasta. Edellä mainittu Berg (2009) on analysoinut eduskuntadebatin diskursseja. Ilari Hylkilä (2003) on puolestaan tutkinut viidennen ydinvoimalan lobbausta eduskunnassa. Hänen tutkimuksessaan ei ole varsinaista politologista näkökulmaa, mutta retorisen perspektiivin kannalta erityisen hyödyllistä on hänen empiirinen aineistonsa -- kansanedustajien ja muiden lobbaustoiminnan osapuolten haastattelut. Ympäristö- ja ydinvoimapolitiikan poliittista kielenkäyttöä ja puhetta koskeva tutkimus perustuukin usein diskurssianalyysiin (esim. Berg 2009)⁹.

⁸ Esimerkiksi Yhdysvaltain New Mexicossa sijaitsevan loppusijoituslaitos WIPP:in suunnittelijat ovat pohtineet yhtä mahdollista ratkaisua: sijoituslaitoksen päälle rakennettaisiin maamerkkejä, jotka ilmaisevat symbolisella ja tunnetasolla uhkaa ja vaaraa, ja jotka tekevät itse maa-alueesta sopimattoman maanviljelykseen ja asumiseen. (ks. Hora, Stephen C. & Winterfeldt, Detlof von & Trauth, Kathleen M. 1991. *Expert Judgement on Inadvertent Human Intrusion into the Waste Isolation Pilot Plant*. Sandia National Laboratories)

⁹ Merkittäviä ympäristöpolitiikan diskurssitutkimuksia ovat tehneet myös John Dryzek (*The Politics of the Earth: Environmental Discourses*, 1997) ja Maarten Hajer (*The Politics of Environmental Discourse*, 1995).

Yhteiskuntatieteellisessä ydinvoimatutkimuksessa on otettava huomioon myös se, että tutkimuksilla ja tutkijoilla on tietty poliittinen rooli, mitä tutkijat harvemmin itsekään kiistävät. Yhteiskuntatieteellistä keskustelua ja yhteiskuntatieteellistä tutkimusta voi siis olla vaikea erottaa toisistaan (Heikka ym. 2001, 60). Esimerkiksi refleksiivisen modernisaation ja riskiyhteiskunnan käsitteet lanseerannut Ulrich Beck lähestyy ydinvoimaa puoltavia kriittisesti, ja näkee nykyisen poliittisen järjestelmän rikkoutuneena, mihin hän on myös aktiivisesti ehdottanut korjauksia¹⁰. Beckin tärkeä huomio on myös se, että nykyajan ympäristöriskit ovat luonteeltaan sosiaalisesti konstruoituja, koska niitä ei voi pelkin aistein havaita vaan ne on tieteellisin keinoin ennustettava ja löydettävä (Beck 1992, 26-27), mikä tekee niiden ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen suhteesta erityisen intensiivisen. Tieteellisestä tutkimuksesta voikin olla hankalaa löytää suoraa vastausta siihen, miten pitäisi ympäristökäytösten suhteen toimia (Heikka ym. 2001, 54).

Ydinvoimaa koskeva tutkimus on myös usein tietyn osapuolen tilaama tietyn tavoitteen saavuttamiseksi: esimerkiksi ydinjätteen loppusijoituslaitoksen ympäristövaikutusarvio (YVA) on lain mukaan hakijan itsensä teetettävä, mikä tarkoittaa että hakijalla on tietty intressi tutkimuksen tulosten kannalta. Siinä missä loppusijoituspaikkaa hakevan osapuolen mielestä tutkimuksen tulisi olla 'neutraalia', neutraalius voi helposti muuttua toiminnan legitimoimiseksi, minkä vuoksi yhteiskuntatieteen tulisikin kenties suhtautua hankkeisiin kriittisesti (Heikka ym. 2001, 86). Kriittinen asenne voisi myös parantaa poliittista päätöksentekoprosessia, vaikka tilaaja ei pitäisikään sitä toivottavana (ibid., 87). Ydinvoimatutkimuksessa pyritään siis tarkastelemaan kriittisesti tehtyjä päätöksiä, niihin johtaneita tapahtumia, sekä erilaisten hallinnollisten elimien valtasuhteita tai kytköksiä erilaisiin eturyhmiin. Koska viides ydinvoimala hyväksyttiin, sitä käsittelevässä tutkimuksessa on usein näkökulmana se, mitä ydinvoiman kannattajat tekivät 'oikein' ja mitä vastustajat tekivät 'väärin'.

Lisäksi tutkijalla itsellään on aina tietynlainen tausta ja maailmankatsomus, jonka vaikutusta ei sovi unohtaa. Teoksen *Ydinvoima, valta ja vastarinta* (Kojo 2004) alkusanoissa myönnetään, että osalla kirjaan osallistuneista tutkijoista on tausta ympäristöjärjestöissä, ja että heille ydinvoima on vanhanaikainen "energiadinosaurius", kun

¹⁰ Mm. *The Reinvention of Politics* (1996). Beck on myös toiminut aktiivisena keskustelijana Saksassa ja Iso-Britanniassa, kirjoittaen esimerkiksi *The Guardianiin*.

taas ydinvoimaa vastustavat ympäristönsuojelijat ovat "modernin teknologian puolestapuhujia" ja "huolissaan isänmaan työllisyydestä". Tällaista retoriikkaa esiintyykin myös aineistona olevassa eduskuntadebatissa. Pro gradu -työni pitää siis nähdä muun yhteiskuntatieteellisen ydinvoimatutkimuksen rinnalla yhtenä osana poliittista keskustelua ydinvoimasta, joka myös politisoi tiettyjä käsitteitä ja käsittemäärittelyitä joita ei itse debatissa kyseenalaistettu.

Vuosituhanen taitteen ydinvoimapolitiikan tutkimus ei ole kokonaista ellei myös ilmastopolitiikkaa ja sen tutkimusta oteta huomioon. Ilmaston liittyvät argumentit olivat ydinvoimakeskustelussa hyvin yleisiä, niin eduskunnassa kuin muilla areenoilla (ks. mielipidekirjoittelusta Perimäki 2001). Tämä johtui valtioneuvoston ilmastostrategiasta, jonka kauppaja- ja teollisuusministeriö laati vuonna 2001. Siinä ydinvoima asetettiin maakaasun ohella ensisijaiseksi energiamuodoksi, jonka avulla päästöjä voitaisiin vähentää Kioton sopimuksen tavoitteiden mukaisiksi. Tämä yhdisti debatit ilmastonmuutoksesta ja ydinvoimasta toisiinsa. Esimerkiksi Anu Kerkkäsen väitöskirja *Ilmastonmuutoksen hallinnan politiikka* (2010) käsittelee nimestään huolimatta myös viidettä ydinvoimalaa: hän on haastatellut valmisteluun osallistuneita virkamiehiä sekä analysoinut erilaisia ydinvoimaa puoltaneita ja vastustaneita argumentteja. Kerkkäsen fokus kertoo siitä, miten limittynyt ilmastonmuutos ympäristöpoliittisena kysymyksenä on ydinvoimaan, mistä syystä tästäkään työstä ilmastonmuutoksen elementtiä ei voi jättää pois (ks. myös Berg 2009 ja Kyllönen 2004). Esimerkiksi julkisessa mielipiteessä on havaittu linkki ilmastonmuutoksen ja ydinvoimamyönteisyyden välillä: kun ydinvoima asetetaan energiavaihtoehdoksi ilmastonmuutoksen kontekstissa, ydinvoima "hyväksytään vastentahtoisesti" nimenomaan keinona torjua ilmastonmuutosta (Bickerstaff ym., 2008).

Niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla ilmastonmuutosta koskeva yhteiskunnallinen tutkimus ei yleensä tarkastele niinkään ilmastopolitiikan kohdetta, erilaisia toimenpiteitä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi, vaan sen päämäärä on funktionaalisempi. Sen avulla yritetään löytää keinoja legitimoida ja toteuttaa ilmastopoliittisia toimia. Tällainen lähestymistapa perustuu siihen ajatukseen, että ilmastopolitiikassa on ongelmia jotka on korjattava, mutta nämä ongelmat eivät ole politiikan kohteessa, vaan sen välineissä. Yhteiskuntatutkijat ovat ottaneet siis aktiivisen

roolin ilmastonmuutoksen torjuntarintamassa, kuten esimerkiksi Anthony Giddens¹¹ (2009) ja jo mainittu Ulrich Beck. Suomessakin ilmastopolitiikan tutkimus on keskittynyt tästä syystä lähinnä siihen, miten erilaiset tavoitteet on helpointa ja tehokkainta saavuttaa, eikä niinkään ilmastopolitiikan varsinaiseen poliittisuuteen, esimerkiksi siihen miten ilmastopoliittisia toimia perustellaan ja legitimoidaan.

Ilmastopolitiikan tutkimusta leimaa myös sen keskittyminen maailmanpolitiikkaan ja poliittisiin järjestelyihin, joilla ilmastonmuutosta yritetään torjua. Ilmastonmuutos rajoja kunnioittamattomana globaalina ilmiönä ei ole yksittäisen valtion estettävissä, mutta koskettaa silti kaikkia maailman valtioita tavalla tai toisella. Kansainvälisten suhteiden ilmiönä tutkimus on suuntautunut siihen juridiseen regiimiin, joka kansainvälisen ilmastolainsäädännön myötä on syntynyt säätelemään kasvihuonepäästöjä. Toisaalta esiin on noussut myös tämän regiimin säröjä ja sen kyvyttömyys vaikuttaa kasvihuonekaasuja eniten tuottavan maan, Yhdysvaltain, päästöihin.

Tähän näkökulmaan on perehtynyt esimerkiksi edellä mainittu Anu Kerkkänen, sekä Juhani Tirkkonen väitöskirjassaan *Ilmastopolitiikka ja ekologinen modernisaatio* (2000), joka paneutuu ilmastopolitiikan ns. hegemoniseen diskurssiin, joka tukee sopimusten avulla rakennettua ilmastolainsäädäntöä. Tirkkonen on lisäksi Markku Wileniuksen kanssa kirjoittanut teoksen *Ilmastonmuutos, politiikka ja Suomi* (1995) jossa erilaisten suomalaisten ilmastopoliittisten toimijoiden rooleja ja ympäristöpoliittisen prosessin mekanismeja on tutkittu. Heidän mukaansa suomalainen ilmastopolitiikka onkin kiinteä osa kansainvälistä ympäristöpolitiikkaa, joka kytkeytyy kansainvälisjuridisiin velvoitteisiin (Tirkkonen & Wilenius 1995, 30) ja edellä mainittuun hegemoniseen ilmastodiskurssiin (Tirkkonen 2000). Ydinvoimakeskustelussa ilmastodiskurssi ilmenee ensisijaisesti siinä, miten Kioton sopimus ulkopuolelta kohdistettuna juridisena normina sääntelee debattia. Tämä selittää osaltaan myös sitä, miksi suomalainen yhteiskuntatieteellinen ilmastotutkimus on hyvin samanlaista kansainvälisen tutkimuksen kanssa: yksittäisten maiden roolit toimijoina ovat verrattain pieniä lukuun ottamatta suurimpia saastuttajamaita.

¹¹ Kuten Ulrich Beck, myös Giddens (joka edustaa Labouria Iso-Britannian parlamentin ylähuoneessa) on ottanut aktiivisesti osaa poliittiseen keskusteluun.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Luvussa kaksi perehdytään tarkemmin viidennen ydinvoimalan taustoihin ja historialliseen sekä poliittiseen asiayhteyteen, joka liittyy ydinvoiman historiaan Suomessa. Samalla selvitetään kansanedustajien ja eduskuntaryhmien ydinvoimakannat, sekä hahmotetaan ydinvoimaa puolustanut ja sitä vastustanut puoli.

Luvussa kolme esittelen perspektiivini ydinvoimadebatin tutkimukseen. Se perustuu näkemykseen politiikkasta kontingenttina toimintana, joka parlamentissa on myös erityisesti puheeseen ja debattiin puolesta ja vastaan pohjautuvaa. Tämä perspektiivi politiikkaan perustuu pääosin Kari Palosen politiikkakäsitykseen.

Ydinvoimadebatissa merkittävimpiä käsitteitä olivat ympäristöön, tieteeseen ja tulevaisuuteen liittyvät käsitteet, joista käytyjen määrittelykamppailujen ja debattien analyysi on tutkimuksen perustana. Käsitteitä ja niiden poliittisuutta lähestyn Quentin Skinnerin ja James Farrin analyysien avulla. Skinnerin mukaan käsitteet ovat debatin työkaluja, joilla toimintaa voidaan tukea ja puolustaa, ja joiden uudelleenmäärittelyt tuottavat sosiaalista muutosta. Kunkin käsittekonstellaation kohdalla olen lisäksi käyttänyt hyväksi sitä käsittelevää teoreettista kirjallisuutta. Ympäristön käsitteiden kohdalla perspektiivini perustuu ympäristöongelmien sosiaalisesti ja poliittisesti konstruoituun luonteeseen, sekä Ulrich Beckin riskiyhteiskuntateoriaan. Tieteen ja 'objektiivisen' tiedon poliittisuutta luen auki Max Weberin ja Kari Palosen avulla. Tulevaisuuden poliittisuuden analyysini pohjautuu näkemykseen tulevaisuudesta erityisen kontingenttina politiikan tasona, sekä talouskasvusta, kehityksestä ja edistyksestä retorisisina figureina, jotka ovat väistämättömiä ja kohtalonomaisia, ja joiden kohdalla luotetaan erityisen herkästi asiantuntijoihin.

Luvussa neljä analysoin omaksumastani näkökulmasta aineistoa, joka muodostuu viidennen ydinvoimalan lupaprosessin yhteydessä keväällä 2002 käydyistä debateista eduskunnan täysistunnossa. Analysoitavat käsitteet ovat varmuus ja epävarmuus, pitkäaikaisuus ja väliaikaisuus, talous, kehitys ja edistys, ympäristöongelma ja -ystävällisyys, sekä tiede, järki ja asiantuntijat. Esittelen jokaisen käsitteekamppailun omassa luvussaan, minkä jälkeen luvussa viisi teen yhteenvedon ja johtopäätökset havainnoistani.

2 VIIDENNEN YDINVOIMALAN TAUSTAA

2.1 Ydinvoima Suomessa

Suomen ensimmäisen ydinvoimalaitosyksikön, Loviisa-1:n, rakentaminen aloitettiin toukokuussa 1971. Sen rakennutti Imatran Voima¹² (IVO), ja se alkoi tuottaa sähköä kaupalliseen käyttöön kuusi vuotta myöhemmin. Neljännen laitosisyksikön, Teollisuuden voiman (TVO) Olkiluoto-2:n, rakentaminen aloitettiin vuonna 1975 ja se otettiin kaupalliseen käyttöön vuonna 1982.

Kuten on aiemmin mainittu, ydinvoimaloiden rakennuttaminen oli taloudellinen ja tekninen kysymys, mutta se tilattaisiinko ne Neuvostoliitosta vai jostakin länsimaasta oli paljon kiistanalaisempi aihe. Lopulta ensimmäinen voimalaitos tilattiin idästä ja toinen lännestä. Toinen voimalaitos rakennettiin myös siksi, että valtiollisen IVO:n ei haluttu saavan monopolia suomalaisen ydinvoimaan. Lopullisen siunauksen länsimaiselle ydinvoimalalle antoi presidentti Kekkonen, jonka mukaan sille ei ollut ulkopoliittisia esteitä. (Kerkkänen 2010, 55-56)

Nämä kaksi laitosta, joissa kummassakin on kaksi reaktoria, ovat siis ensimmäiset neljä ydinvoimalaa. 'Ydinvoimala'-termiä käytetään suomalaisessa keskustelussa yleensä itse laitosisyksiköstä eli reaktorista. Tämä ei ole teknisesti väärin, mutta kyseessä on kuitenkin retorinen valinta, mikäli käytetään terminologiaa jonka perusteella ydinvoimaloita onkin neljä eikä kaksi. Olisi täysin perusteltua puhua ainoastaan kahdesta ydinvoimalasta ja niiden laajentamisesta, jos uusi reaktori rakennetaan niiden yhteyteen. Tässä työssä käytetään termiä "viides ydinvoimala" samassa merkityksessä kuin tutkimuskohteena olevassa eduskuntakeskustelussakin, eli sillä viitataan viidenteen laitosisyksikköön, jota tätä kirjoitettaessa rakennetaan Olkiluodon voimalaitoksen yhteyteen nimellä Olkiluoto-3.

Ensimmäisen kerran viidettä ydinvoimalaa alettiin kaavalla jo 1970-luvulla, mutta vielä 1970- ja 1980-luvun taitteessa hanketta pidettiin tarpeettomana ylikapasiteetin takia. Vuonna 1982 IVO ja TVO sopivat rakentavansa viidennen voimalan yhteistyönä, mutta hakemus jäi lepäämään vuoden 1983 eduskuntavaalien läheisyyden takia. Vuonna 1985 kauppa- ja teollisuusministeriö suunnitteli energiapaketin, johon kuului uuden

¹² Vuonna 1998 Imatran Voima Oy sulautui yhteen toisen valtionyhtiön, Neste Oyj:n, kanssa Fortum Oyj:ksi. Fortum on edelleen valtion enemmistöomistuksessa, ja se omistaa Loviisan ydinvoimalaitoksen.

ydinvoimalan rakentaminen. Vuoden 1986 alussa IVO ja TVO perustivat yhteistyöyrityksen Perusvoima Oy:n (Pevo), jonka nimissä tehtiin virallinen hakemus. Se kuitenkin vedettiin pois, kun Tshernobylin voimalaonnettomuus huhtikuussa 1986 teki sen läpimenosta poliittisesti epätodennäköisen. (Kerkkänen 2010, 55-56; Sunell 2004, 203-204)

Vuonna 1985 alettiin valmistella ydinenergialakia. Tänä aikana voi katsoa ensimmäisten ympäristöpoliittisten debattien ydinvoimasta syntyneen eduskunnassa, sillä ympäristöpolitiikka omana politiikka-alanaan oli muotoutunut Suomessa institutionaalisesti 1980-luvun alussa, jolloin perustettiin ympäristöministeriö ja ympäristöministerin salkku, sekä alettiin antaa ympäristöpoliittisia selontekoja eduskunnalle. (Koskinen 1995, 335-337)

Vuosien 1985-86 eduskuntakeskusteluissa ydinvoimasta erottuivat kaksi vastakkaista näkemystä ydinenergiasta, yhtäältä ydinvoima suomalaisen raskaan teollisuustalouden pelastajana ja halvan energian lähteenä, ja toisaalta ydinvoima esteenä yhteiskunnan kestäväälle rakennemuutokselle vaihtoehtoisten ratkaisujen avulla. Vihreän liiton kansanedustajat olivat myös aktiivisia tässä keskustelussa oltuaan varovaisempia aiemmissa ympäristöpoliittisissa debateissa. Vuonna 1986 Tshernobylin ydinonnettomuus puolestaan vaimensi ydinvoiman kannattajien innokkuutta. Merkille pantavaa tässä keskustelussa oli se, että energiaratkaisusta ei syntynyt minkäänlaista yksimielisyyttä, eivätkä vastakkaiset ympäristöpoliittiset näkemykset kohdanneet lainkaan. Tämä ja Tshernobylin onnettomuus johtivat siihen, että lopullinen päätösvalta uuden ydinlaitoksen rakentamisluvasta pidettiin eduskunnalla. (Koskinen 1995, 343-344) Tämän parlamentaarisen sääntelyn tarkoituksena oli ilmeisesti varmistaa, että hankkeilla olisi jatkossakin poliittista legitimitettä ydinvoiman riskien konkretisoitua.

Ydinenergialain¹³ mukaan "*ydinenergian käytön tulee olla, sen eri vaikutukset huomioon ottaen, yhteiskunnan kokonaisedun mukaista*" (5 §). Ensin hakijan on saatava valtioneuvostolta periaatepäätös. Kauppa- ja teollisuusministeriön¹⁴ on hankittava säteilyturvakeskukselta turvallisuusarvio ja lausunnot ympäristöministeriöltä, suunnitellun sijaintipaikan kunnanvaltuustolta, ja naapurikunnilta. Ydinvoimalaitoksen sijaintipaikkakunnan ja sen lähiympäristön asukkaille ja kunnille on myös varattava

¹³ Ydinenergialaki 11.12.1987/990. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870990> [luettu 5.5.2011]

¹⁴ Nykyään työ- ja elinkeinoministeriö.

mahdollisuus esittää mielipide hankkeesta. Sijaintipaikkakunnalla on lisäksi järjestettävä julkinen tilaisuus, jossa on mahdollisuus esittää suullisia tai kirjallisia mielipiteitä.

Jos sijaintikunta puoltaa ydinlaitoksen rakentamista eikä lain määrittelemiä turvallisuusongelmia ole tullut ilmi, voi valtioneuvosto antaa myönteisen periaatepäätöksen, kiinnittäen erityisesti huomiota *"ydinlaitoshankkeen tarpeellisuuteen maan energihuollon kannalta; ydinlaitoksen suunnitellun sijaintipaikan sopivuuteen ja ydinlaitoksen ympäristövaikutuksiin; sekä ydinpolttoaine- ja ydinjätehuollon järjestämiseen."* (14 §)

Periaatepäätös annetaan tiedoksi eduskunnalle, joka tarkastaa päätöksen ja joka voi joko kumota sen tai jättää sen voimaan sellaisenaan. Eduskunta ei siis voi muuttaa periaatepäätöksen sisältöä kun se on eduskunnalle esitelty. Periaatepäätös ei ole laki, jonka eduskunta säätää, vaan se on valtioneuvoston päätös, joka eduskunnan on lisäksi hyväksyttävä suoralla äänestyksellä. Tästä syystä viidennen ydinvoimalan periaatepäätös kirjattiinkin koodilla M 4/2001 vp, eli muuna asiana: *"Valtioneuvoston periaatepäätös 17. päivänä tammikuuta 2002 Teollisuuden Voima Oy:n hakemukseen ydinvoimalaitosyksikön rakentamisesta."*

Ydinenergialain menettelytapaa käytettiin ensimmäisen kerran vuonna 1991. Uuden hankkeen viidennen ydinvoimalan rakentamiseksi toteuttivat jälleen Imatran Voima ja Teollisuuden Voima yhteistyönä Pevon kautta. Hanke kuitenkin kohtasi vaikeuksia eduskunnassa (Kerkkänen 2010, 56), ja myönteinen periaatepäätös tuotiin eduskunnan äänestettäväksi vasta vuonna 1993, jolloin se hylättiin äänin 107-90. Eduskunnassa syntyi pian tämän jälkeen sisäinen lobbaajien ryhmä, joka alkoi tehdä pohjatyötä uuden ydinvoimalan puolesta (Hylkilä 2003, 65-68).

Vuonna 1995 eduskuntavaalien yhteydessä ydinvoiman kannattajat keskustelivat uuden hankkeen käynnistämisestä, mutta sitä ei pidetty kovin mahdollisena. Vuoden 1999 eduskuntavaalien alla ydinvoimakysymys pidettiin Vihreän liiton pyrkimyksistä huolimatta hiljaisena, koska julkinen mielipide ei ollut hankkeelle suotuisa eikä pienellä puolueella ollut mahdollisuuksia tuoda ydinvoimaa käsiteltäväksi (Hylkilä 2003, 70). Hallitusneuvotteluissa sovittiin kuitenkin, että ydinvoimala ei olisi hallituskysymys, eli että hallituksen rivit saisivat rakoilla eikä sen luottamus olisi uhanalaisena mahdollisessa äänestyksessä. Tämän uskottiin edesauttavan ydinvoimahankkeen läpimenoa (ibid., 68-70).

Suomi allekirjoitti Kioton sopimuksen vuonna 1997. Vuonna 2001 julkaistiin ja hyväksyttiin osana hallituksen ilmastaselontekoa kauppa- ja teollisuusministeriön laatima ilmastostrategia, jonka tarkoituksena oli luoda suunnitelma sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Keväällä 2002 Kioton sopimus ratifioitiin eduskunnassa yksimielisesti, ja sopimus astui lopulta vuonna 2005 voimaan kun riittävän moni allekirjoittajamaa oli ratifioinut sen.

Vuoden 1999 valtiopäivillä ydinvoimaa tukeva lobbausryhmä alkoikin toimia aktiivisesti, perustaen toimintansa vuoden 1993 prosessista opittuihin virheisiin (Hylkilä 2003, 76). Kolmas hanke viidennen ydinvoimalan rakentamiseksi käynnistyi vuonna 2000. TVO jätti hakemuksen uuden voimalan rakentamisluvasta marraskuussa 2000, ja valtioneuvosto antoi myönteisen periaatepäätöksen vuonna 2001. Ydinjäteongelman kannalta keväällä 2002 oli ajankohtainen myös kysymys Suomen ydinjätteiden loppusijoituksesta. Vielä ennen 1990-lukua osana Suomen sopimusta neuvostoydinvoimaloista oli että Neuvostoliitto huolehtisi näistä jätteistä, mutta tämän sopimuksen päätyttyä oli löydettävä uusi ratkaisu. TVO ja IVO perustivat yhdessä vuonna 1995 Posiva Oy:n, jonka tehtävänä oli löytää tämä ratkaisu. Tammikuussa 2002 eduskunta hyväksyi yksimielisesti valtioneuvoston periaatepäätöksen yhtiön hakemuksesta loppusijoituslaitoksen¹⁵ rakentamisesta. Tästä syystä ydinvoimadebatin yhteydessä ydinvoiman kannattajat pitivät ydinjäteongelmaa ratkaistuna, kun taas ydinvoiman vastustajat vetosivat siihen että kyseessä oli vasta periaatepäätös, jonka ei pitäisi vaikuttaa päätökseen uudesta voimalaitoksesta.

Eduskunta äänesti viidennestä ydinvoimalasta 24.5.2002. Lähetekeskustelu käytiin 13.2. (PTK 8/2002 vp) ja 14.2. (PTK 10/2002 vp). Tämän jälkeen asiasta hankittiin valiokuntien lausunnot, minkä jälkeen päätöksestä käytiin täysistuntokeskustelut 21.5. (PTK 62/2002 vp), 22.5. (PTK 63/2002 vp) ja 23.5. (PTK 65/2002 vp). Eduskunta hyväksyi periaatepäätöksen 24. toukokuuta äänin 107-92. Voimalan toimittavat yhteistyössä ranskalainen Areva ja saksalainen Siemens.

Suomessa heinäkuun 1. päivänä 2010 eduskunta hyväksyi periaatepäätökset kuudennen ja seitsemännen ydinvoimalan rakentamisesta äänin 120-72 ja 121-71. Nämä voimalat rakentaa TVO Olkiluotoon (Olkiluoto-4) ja Fennovoima Oy Simoon tai Pyhäjoelle.

¹⁵ Onkalo-nimisen laitoksen rakennustyöt käynnistyivät Olkiluodon voimala-alueella vuonna 2004, mutta laitokselle on myönnettävä vielä uusi lupa varsinaisen loppusijoituksen aloittamiseksi.

2.2 Ydinvoimapäätöksen konteksti eduskunnassa

Viidettä ydinvoimalaa käsitelleessä tutkimuksessa on ollut usein näkökulmana se, että eduskunnan päätös rakentaa uusi ydinvoimala pohjautui tiettyihin eduskunnan ulkopuolisiin, rakenteellisiin syihin. Esimerkiksi kauppa- ja teollisuusministeriön roolia prosessissa on korostettu, kuten myös sitä, kuinka tärkeitä sen yhteydet elinkeinoelämään ovat (ks. Lampinen 2009, 44). Hylkilä (2003) on painottanut lobbauksen roolia ja sitä, kuinka eduskunnan päätös oli lähinnä taustavaikuttajien ansiota. Litmanen (2009), kuten edellä mainittiin, kytki päätöksen sosiaaliseen trendiin joka vaihtelee taloudellisen tilanteen mukaan. Lammin (2009) mukaan ydinvoimaa vastustaneet ympäristöjärjestöt eivät olleet kunnolla varautuneet uuteen ydinvoimakamppailuun, mikä vaikutti eduskunnan päätökseen.

Ydinvoimadebatin yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa eduskunnan rooli parlamenttina ja kansanedustajien rooli parlamentaarikkoina on siis jäänyt vähemmälle huomiolle. Ydinenergialaki kuitenkin antaa eduskunnalle erityisen vahvan roolin päätösprosessissa: sillä on aina korkein päätäntävalta. Lisäksi traditioksi muotoutunut eduskuntaryhmien keskinäinen sopimus asian julistamisesta "omatunnon kysymykseksi" entisestään vahvistaa yksittäisen kansanedustajan asemaa. Ydinvoimakeskustelun yhteydessä eduskunta pitäisikin nähdä eräänlaisena vapaana arenana, jossa kansanedustajilla on mahdollisuus turvautua omaan harkintakykyynsä ja poliittiseen mielikuvitukseensa. Tämä myös tarkoittaa sitä, että kansanedustajan on poliitikkona legitimoitava vahvasti oma kantansa, koska hänen on yksin vastuussa sen muodostamisesta. Tällä taas on oma vaikutuksensa esimerkiksi kansanedustajien käyttämään retoriikkaan, jossa tärkeää on vakuuttaa kuulija kansanedustajan kompetenssista päättää ydinvoimasta.

Kansanedustajille suodusta liikkumavarasta kertoo esimerkiksi se, miten hallituksen ja opposition vastakkainasettelua ei ilmennyt varsinaisessa äänestyksessä, ja kuinka monien eduskuntaryhmien äänet hajaantuivat (ks. taulukko 1). Kaikilla puolueilla ei ollut myöskään virallista kantaa ydinvoimaan, mikä edelleen avasi kansanedustajille mahdollisuuksia. Puolueina Kokoomus oli ydinvoiman puolesta, Vihreä liitto, Keskusta, Vasemmistoliitto ja RKP olivat ydinvoimaa vastaan. Puoluekantojen suoranaista vaikutuksesta kansanedustajiin ei olekaan paljon näyttöä (Hylkilä 2003, 140).

Hallituskoalition 140 kansanedustajasta 80 äänesti puolesta, 60 vastaan. Oppositio puolueiden 59 kansanedustajasta 27 äänesti puolesta ja 32 vastaan. Jakautuma oli siis hyvin tasainen. Alueellista taipumusta ei ollut havaittavissa: valtaosa vaalipiireistä jakautui niin ikään tasaisesti kahtia (ks. taulukko 2). Kymen vaalipiiriin, jossa Loviisan ydinvoimalaitos sijaitsee, kahdestatoista edustajasta kuitenkin yhdeksän äänesti voimalan puolesta. Satakunnan vaalipiiriin, jossa Olkiluodon laitos sijaitsee, kymmenestä edustajasta seitsemän äänesti voimalan puolesta. Ydinvoimala-alueiden edustajat siis vaikuttavat olleen enimmäkseen ydinvoimamyönteisiä¹⁶. Ydinvoima oli siis eduskunnassa hyvin kansallinen kysymys, vaikka ydinlaitosten rakentamisessa on myös paikallinen ulottuvuutensa.

Hallituksen sisälläkin oli ydinvoiman kohdalla kahtiajako, sillä valtioneuvoston myönteisestä periaatepäätöksestä huolimatta hallituspuolue Vihreä liitto vastusti viidennen ydinvoimalan rakentamista. Vihreiden ympäristöministeri Satu Hassi aiheutti kohun tilatessaan omatoimisesti valtion tutkimuslaitokselta ennusteen, jonka parametrit olivat toisenlaiset ja jonka perusteella ydinvoima olikin eri vaihtoehdoista kallein. Lisäksi hallituspuolueiden Vasemmistoliiton ja RKP:n kansanedustajista enemmistö äänesti voimalaa vastaan.

Tämän vuoksi ei ole siis perusteltua jakaa eduskunta asiassa eduskuntaryhmien mukaan. Vaikeaa on niin ikään jakaa eduskunta hallitukseksi ja oppositioksi. Jos normaalisti eduskunnassa valtioneuvosto ja hallitus ovat ikään kuin sama asia, eli valtioneuvoston jäsenet ja heidän puolueensa ajavat hallituksena asiaa siinä missä valtioneuvoston ulkopuolelle jääneet puolueet ja heidän edustajansa puhuvat hallituksen esityksiä ja politiikkaa vastaan, ei tämä valtioneuvoston ja hallituksen likiintymisen toteutunut viidennen ydinvoimalan kohdalla.

Valtioneuvoston roolina oli vain tehdä periaatepäätös ja esitellä se eduskunnalle, vaikka jotkin valtioneuvoston jäsenistä puhuivat myös periaatepäätöksen hyväksymisen puolesta, ja jotkin puhuivat sitä vastaan. Hallituksen poliittinen ja byrokraattinen rooli tavallaan erkanivat toisistaan, vaikka varsinkin opposition kansanedustajat halusivat korostaa juuri hallituksen sisäistä erimielisyyttä ja kyseenalaistivat vihreiden aseman uskottavana

¹⁶ Tämä voi tosin johtua monesta eri syystä: kenties kansanedustajat katsovat ydinvoimaloiden hyödyttävän juuri heidän alueitaan, tai sitten näiltä alueilta satuttiin valitsemaan kansanedustajia jotka olivat ydinvoimamyönteisiä, tai sitten näiden alueiden asukkaat ylipäättään ovat ydinvoimamyönteisiä, mistä syystä voimalat on niille alun perin sijoitettu ja ydinvoimamyönteiset edustajat valittu.

hallituspuolueena. Lisäksi esimerkiksi ydinvoiman vastustajat olivat pyrkineet yhdistämään toisiinsa opposition ja ydinvoiman vastustamisen Keskustan eduskuntaryhmässä (Hylkilä 2003, 140).

On otettava myös huomioon, että valtioneuvoston päätöstä vastaan käyneen ministerin mahdollisuudet vaikuttaa ja tehdä yhteistyötä valtioneuvostossa käsittelyn jälkeen luultavasti heikkenevät. Tällaisessa tilanteessa ministerillä on oltava poliittista arviointikykyä ja mielikuvitusta, kun hänen on arvioitava yhtäältä sitä, miten tärkeä yksittäinen asia hänelle on, ja toisaalta sitä, miten tärkeää jatkuva ja toimiva hallitusyhteistyö on. Samanlaista pohdintaa joutuivat vihreät varmasti tekemään koko käsittelyn ajan, ja eduskunnan myönteisen päätöksen jälkeen se johti hallituskoalitiosta lähtemiseen.

Vasemmistoliiton ja RKP:n eduskuntaryhmien laaja vastustus ei kuitenkaan johtanut erityisiin huomautuksiin itse keskustelussa tai näiden puolueiden eroamiseen hallituksesta, vaikka esimerkiksi Vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuoron linjaus oli selkeä: ”*Vasemmistoliitto ei kannata ydinvoiman lisärakentamista.*” (Pentti Tiusanen, vas, 62/2002) Esimerkiksi peruspalveluministeri Eva Biaudet (r) oli voimakkaasti esillä ydinvoiman vastustajana, muttei herättänyt tällä samanlaista keskustelua kuin ympäristöministeri Hassi. RKP:n ja Vasemmistoliiton puolueiden arviot tilanteesta olivat ilmeisesti erilaiset kuin vihreiden, eikä toisaalta yksikään näiden puolueiden ministereistä profiloitunut ydinvoiman vastustajaksi samalla tavalla kuin Hassi.

Debatissa vihreillä kansanedustajilla ylipäättään oli korkea profiili. Ydinvoiman vastustus oli kiinteä osa vihreiden puolueohjelmaa, ja puolue oli yrittänyt tehdä ydinvoimasta vaalikysymyksen vuonna 1999 (Hylkilä 2003, 70). Keskustelu leimautuikin välillä voimakkaasti asetelmaan vihreät vastaan muut. Tätä korosti vihreiden asema hallituksen avoimina 'toisinajattelijoina'. On mahdollista että ydinvoiman vastustajat muista puolueista myös nojasivat Vihreän liiton kansanedustajiin argumenttien esittäjinä ja laatijoina. Monet ydinvoimaan skeptisesti suhtautuneet kansanedustajat pelkäsivät tulevansa leimatuksi vihreiksi tai ympäristöaktivisteiksi, koska nämä ryhmät samaistuivat niin voimakkaasti ydinvoiman vastustamiseen (Hylkilä 2003, 139).

Toiset kuitenkin korostivat sitä, että kyse on muustakin kuin vihreistä, ja näkivät siinä taktisen pyrkimyksen:

Tämä ei ole mikään vihreän puolueen tai vihreän eduskuntaryhmän juttu, vaan tämä on koko eduskunnan ja kaikkien puolueiden asia. Tietystikään kymmenen kansanedustajaa eivät ratkaise tätä asiaa. Näin ollen näen kyllä itse, että hiukan taktisista syistä niiden toimesta, jotka haluavat toteuttaa viidennen ydinvoimalaitoksen rakentamisen, tämä asia on kytketty vihreään puolueeseen. (Pentti Tiusanen, vas, 10/2002)

Varsinaisista eduskuntaryhmistä yksimielinen kanta olikin vain¹⁷ yhdellätoista vihreällä kansanedustajalla, mikä selittynee ydinvoiman ja ympäristökysymysten korkealla profiililla vihreiden ohjelmassa ja ideologiassa.¹⁸ Selvästi ydinvoimamyönteisin eduskuntaryhmä oli Kokoomuksen ryhmä, joka äänesti ydinvoiman puolesta 42-3. Luontevinta onkin siis jakaa kansanedustajat ydinvoiman vastustajiin ja ydinvoiman kannattajiin hallituksen ja opposition sijaan. Siinä missä kannattajien puolella oli joitakin yksittäisiä kansanedustajia, jotka dominoivat keskustelua, vastustavien osanottajien kirjo oli laajempi.

Selvästi ydinvoimamyönteisimmän Kokoomuksen kansanedustajista aktiivisin oli radiotekniikan emeritusprofessori Martti Tiuri. Hän profiloitui eduskunnassa jo 1990-luvulla ydinvoiman kannattajana ja kasvihuoneilmiön julkittuajana. Tiuri toimi myös eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan puheenjohtajana vuodesta 1996 vuoteen 2003. Eduskuntakeskustelussa hän rakensi itsestään kuvaa nimenomaan luotettavana tieteen ja teknologian asiantuntijana. Tiuri osallistui keskusteluun myös muutoin kuin omien puheenvuorojensa kautta: aineistossa on Tiurilla 39 välihuutoa.

Sosialidemokraattien kansanedustajista ydinvoiman kannattajiksi leimautuivat varsinkin kauppa- ja teollisuusministeri Sinikka Mönkäre ja ympäristövaliokunnan jäsen, kansanedustaja Mikko Elo. Pitkään ydinvoimaa henkilökohtaisesti kannattanut (ks. Hylkilä 2003, 139-140) Mönkäre kauppa- ja teollisuusministerinä avasi eduskuntakeskustelun esittelemällä valtioneuvoston myönteisen periaatepäätöksen ja puolustamalla ydinvoimalan rakentamista, joten ydinvoimakeskustelu tietystä mielessä profiloitui häneen hallituksen puolesta. Hän myös mitätöi nopeasti KIO1-skenaarion toteamalla esimerkiksi, että "*maakaasupainotteisen vaihtoehdon perusteet ovat sähkön tuotannon osalta vielä täysin auki.*" (8/2002)

¹⁷ Mainittakoon että perussuomalainen ryhmä, jossa oli vain yksi kansanedustaja, oli luonnollisesti yksimielinen.

¹⁸ Tämä on mielenkiintoista myös siinä mielessä, että vihreillä ei ole säädettyjä sanktioita puoluekurista poikkeamisesta, ja puolueen koheesio äänestyksissä on ollut eduskuntaryhmien heikoimpia (ks. Pajala & Jakulin 2007).

Mikko Elo puolestaan oli aktiivinen keskustelussa omatoimisesti ja esitti toistuvasti mielipiteen, että ydinvoiman vastustus on "uskontoa" tai "fundamentalismia", eikä perustu "järkisyihin" (62/2002). Hänellä on aineistossa 38 välihuutoa, ja hän käytti myös lukuisia vastauspuheenvuoroja. Hän ja Tiuri siis esiintyivät erityisen usein edustaen ydinvoiman kannattajien rintamaa.

Vasemmistoliiton virallinen kanta oli kielteinen, mutta puolueen riveissä oli myös joitakin äänekkäitä ydinvoiman kannattajia, koska sen nähtiin parantavan raskaiden teollisuudenalojen työllisyystilannetta. Esimerkiksi Kari Uotila ilmoitti vielä helmikuussa kantansa olevan avoin (8/2002), mutta äänestyksen lähestyessä hän oli ydinvoiman puolella (63/2002). Tämä osaltaan todistaa myös siitä, että tässä poikkeuksellisessa omatunnon asiassa kansanedustajien mielipiteet olivat alttiimpia muutoksille.

Vasemmistoliiton kansanedustajista suuri osa kuitenkin vastusti ydinvoiman lisärakentamista, ja varsinkin Annika Lapintie, Anne Huotari ja Pentti Tiusanen ottivat keskusteluun osaa. Vasemmistoliitolle ongelmana oli työväestölle tärkeän raskaan teollisuuden ja toisaalta puolueen omaksuman kapitalismikriittisen ympäristöajattelun yhdistäminen johdonmukaisesti toisiinsa. Ydinvoimalan puolesta äänestänyt Kari Uotila kiteyttää tämän ongelman: *"Teollisuustyöntekijänä minua ovat hieman loukanneet vihreiden vähättelevät kannanotot suomalaisen perusteollisuuden tarpeesta. Tätä niin sanottua savupiipputeollisuutta tarvitaan."* (8/2002) Dilemma raskaan teollisuuden ja ympäristönsuojelun välillä onkin vaivannut vasemmistoa Suomessa jo 1980-luvulta lähtien (Koskinen 1995), mikä johti perinteisen oikeisto/vasemmisto-akselin problematisoitumiseen ydinvoiman kohdalla. Jos SDP:n ja Vasemmistoliiton kansanedustajat lasketaan yhteen, tästä vasemmistolaisesta 72 edustajan ryhmästä tasan puolet, 36, äänesti ydinvoimalan puolesta, ja toiset 36 sitä vastaan.

Vihreän liiton kansanedustajat olivat keskustelussa esillä voimakkaasti ydinvoiman vastustajina, he äänestivätkin yksimielisesti voimalaa vastaan. Ympäristöministeri Satu Hassi ja kansanedustajat Irina Krohn, Osmo Soininvaara, Erkki Pulliainen ja Rauha-Maria Mertjärvi käyttivät useita puheenvuoroja, mutta koko eduskuntaryhmä osallistui keskusteluun aktiivisesti. Se pyrittiin myös tuomaan keskusteluun ikään kuin koko ydinvoimaa vastustavan puolen symbolina. Vihreiden rooliin keskustelussa kietoutui myös

heidän roolinsa valtioneuvoston enemmistöä uhmaavana hallituspuolueena. Ympäristöministeri Hassi ja kauppa- ja teollisuusministeri Mönkäre kamppailivat keskenään myös istuntosalissa, ja opposition kansanedustajat kyseenalaistivat vihreiden aseman ja tehtävän hallituskoalitiassa, joka muutoin tuki ydinvoimaa: "*Vihreät, jotka sanovat asian olevan heidän ideologiansa kulmakivi, pelaavat aikaa ministerituolilla, vaikka ydinvoiman lisärakentamista ajetaan nimenomaan hallituksen esityksellä.*" (Raimo Vistbacka, ps, 8/2002)

Ruotsalaisen eduskuntaryhmän jäsenet olivat myös pääsääntöisesti viidettä ydinvoimalaa vastaan. Eva Biaudet ja Ola Rosendahl pitivät useita puheenvuoroja, mutta muut ruotsalaisen ryhmän edustajat osallistuivat myös aktiivisesti keskusteluun. Kuten edellä kuitenkin mainittiin, Vasemmistoliiton ja ruotsalaisen eduskuntaryhmän edustajien selvää ydinvoimavastaisuutta ei arvosteltu yhtä voimakkaasti. Tämä korostaa sitä miten voimakkaasti juuri vihreät asetettiin -- ja todennäköisesti asettuivat itse vapaaehtoisesti -- ydinvoiman vastustajiksi. Esimerkiksi vihreiden ehdotusta käyttää hiilidioksidipäästöjä tuottavaa maakaasua energianlähteenä oudoksuttiin: "*Nyt vihreät ovat keksineet, että siirrytään kevytsavukkeisiin eli maakaasuun. Ei se siitä parane.*" (Martti Tiuri, kok, 8/2002)

Keskustan eduskuntaryhmä jakautui melko tasaisesti kahtia, eivätkä sen edustajat nousseet debatissa erityisesti esille ydinvoiman kannattajina tai vastustajina, lukuun ottamatta Mauri Pekkarista, joka eduskuntaryhmän puheenjohtajan piti ryhmäpuheenvuoron ja esitteli keskustan oman energiasuunnitelman, joka ei sisältänyt viidettä ydinvoimalaa. Keskustelussa oli mukana myös vuonna 1992 ydinvoimanvastaisen ponnin organisoinut Matti Vanhanen.

3 NÄKÖKULMANA KÄSITTEIDEN POLIITTISUUS

Tässä luvussa selitän ne lähtökohdat, joiden pohjalta luen eduskunnassa käytyä debattia viidennestä ydinvoimalasta. Tutkimukseni perustuu näkökulmaan politiikasta toimintana, jossa olennaisinta on mahdollisuus valita eri vaihtoehdoista, toimia tavalla tai toisella, sekä käsitykseen ympäristöongelmista sosiaalisesti ja poliittisesti konstruoituina ongelmina. Tämä avaa ydinvoimadebatin osapuolille tilaisuuden pyrkiä tulkitsemaan ja määrittelemään erilaisia avainkäsitteitä retorisesti uudelleen. Tällaisia käsitteitä ovat esimerkiksi 'ympäristöystävällisyys', 'varmuus', 'edistys' ja 'talouskasvu', joiden merkityksistä kansanedustajat täysistunnossa käyvät kamppailua, jossa pelivälineinä ovat tieteen ja tiedon retoriset figuurit. Analysoimalla käytettyjä käsitteitä retorisesta näkökulmasta voidaan ymmärtää paremmin sisältöjä, joita niille tulkitaan, sekä sitä, miten niitä käytetään.

Ympäristöpolitiikassa tieteellis-taloudellisella tiedolla on tärkeä rooli. Ympäristöongelmat ovat erityisen alttiita tällaiselle retoriselle tulkinnalle, sillä ne on tieteellisen tiedon avulla hahmotettava. Poliitikkojen on valittava erilaisista toimenpiteistä ympäristöongelmien torjumiseksi, mutta heidän on myös vakuutettava muut suosimansa toimenpiteen eduista. Tässä tieteellis-taloudellinen tieto on avainasemassa, koska sen avulla osapuolilla on valtaa ja uskottavuutta luoda käsitteille uudenlaisia määritelmiä. Poliitikon on siis vakuutettava yleisönsä osaamisestaan ja tietämyksestään, jotta hän voi uskottavasti tehdä ennustuksia ja ehdottaa linjoja sekä tulkita käsitteitä uudelleen toimintaansa tukeakseen.

Näen siis eduskunnan ydinvoimadebatin poikkeuksellisen avoimena ja vapaana poliittisena toimintaympäristönä, jossa kansanedustajilla oli liikkumavaraa, koska kysymys oli omatunnon asiaksi määritetty¹⁹, ja koska ympäristöongelmien luonne tekee niitä käsittelevän debatin alttiiksi kekseliäille uudelleentulkinnolle. Nämä tulkinnat on kuitenkin legitimoitava, jotta ne onnistuisivat, ja mitä radikaalimpi uudelleentulkinta on kyseessä, sitä vankempaa legitimoinnin on oltava.

¹⁹ "Omatunnon kysymys" ei sinänsä tarkoita että kysymys olisi jotenkin erityisen epäpoliittinen, moraalinen, jne., vaikka tätä olisi saatettukin retorisesti tavoitella kun ydinvoima sellaiseksi julistettiin. Se tarkoittaa luentani kannalta lähinnä sitä että tyypillinen puoluejaottelu ei ollut yhtä voimakkaassa asemassa kuin aikaisemmin, ja että debatin deliberatiivinen taso oli erityisen intensiivinen.

Aluksi esittelen perspektiivini politiikkaan toimintana ja parlamentaariseen politiikkaan politiikan tyylinä, joka perustuu puheeseen. Näen eduskunnan ydinvoimadebatin yhteydessä retorisen käsitekamppailun areenana, minkä vuoksi esittelen myös ne avainkäsitteet, joista erityisesti kamppailtiin: ympäristöön, tietoon ja tulevaisuuteen liittyvät käsitteet.

3.1 Poliitiikka toimintana

Analyysini perustuu perspektiiviin politiikasta *kontingenttina toimintana*. Sen kohteena on se, mikä voisi olla toisin, eli se missä on toiminnan ja muutoksen -- mutta myös rappion, epäonnistumisen ja haurauden -- mahdollisuus. Poliitiikka on siis aktiviteetti eikä tietty tila tai sfääri johon poliittinen toiminta olisi rajattu. (Palonen 2003, 172-173; Palonen 1999, 5-6) Tarkoitukseni ei ole rakentaa jonkinlaista 'objektiivista' todellisuudenkuvaa politiikasta, vaan omaksua tietty näkökulma ja ymmärtää politiikkaa sen avulla. Palosen luenta avaa näkemyksen politiikasta pelinä, jonka tarkoituksena ei ole taltuttaa tai kesyttää kontingenssia, vaan käyttää sitä hyväksi.

Poliitiikan aktiviteetin kohdistamista alueeseen, jota ei ole tulkittu aikaisemmin poliittiseksi, kutsutaan politisoinniksi. Politisointi on ilmiöiden tulkitsemista uudelleen poliittisesti eli niiden saattamista politiikan kohteeksi. Palosen pohjalta sen voi siis ymmärtää myös kontingenssin eli pelivaran osoittamiseksi, koska pelivara on välttämätöntä jotta jokin olisi poliittista. (Palonen 1993, 10-13) Pelaamisella luodaan ja hyödynnetään erilaisia ja uudenlaisia tilaisuuksia sekä mahdollisuuksia. Ympäristön politisoituminen ja ympäristöhallinnon synty Suomessa 1980-luvulla (ks. Koskinen 1995) johti kokonaan uuden poliittisen puolueen, Vihreän liiton, syntyyn ja lopulta vihreän ideologian valtavirtaistumiseen. Nyt vaikkapa ruokavalion tai ostosten valitseminen onkin poliittista toimintaa (ks. Laine & Jokinen 2001, 50). Palosen mukaan mitään inhimillistä ei voikaan sulkea mahdollisen politisoinnin ulkopuolelle (Palonen 2003, 183). Jonkin julistaminen politiikkaa 'puhtaammaksi' tai 'ylemmäksi' on aina itsessään poliittinen ja retorinen siirto (Schmitt 1976, 22-24).

Kontingenssin aspekti on erityisen intensiivinen nimenomaan politiikassa, joka orientoituu aikaan (Lindroos & Palonen 2000, 17). Ympäristöä koskeva politiikka on usein tällaista, koska se nojaa erilaisilla ympäristöuhkilla spekulointiin ja pelaamiseen, sekä tulevaisuuden

ennakoimiseen. Tulevaisuusulottuvuudelle on puolestaan luonteenomaista epävarmuus, jota yritetään vähentää suunnitelmien, ennustusten ja pitkäaikaisten linjojen avulla²⁰. Tulevaisuuteen suuntautuvan toiminnan legitimointi perustuu puolestaan siihen, että poliitikko vakuuttaa retorisesti muut tietävänsä parhaiten, mitä tulevaisuudessa tapahtuu, ja että hänen ehdottamansa linja on paras valinta sitä varten (Lindroos & Palonen 2000, 16).

Poliitikon kompetenssi pelaajana on luettava nimenomaan kontingenssin käsitteen kautta. Poliitikko löytää pelivaraa, arvioi erilaisia pelivaroja ja päättää mitä pelivaraa käyttää kulloisessakin tilanteessa. Poliitikon on siis kyettävä lukemaan nopeasti erilaisia tilanteita ja pystyttävä sitoutumaan johonkin valintaan kun hänen arviointikykynsä niin vaatii. (Palonen 2002, 68) Parjattu "takin kääntäminen" on yksi ilmentymä tällaisesta tilanteen uudelleenarvioinnista, jossa mukaudutaan nopeasti olosuhteiden muutoksiin. Tietenkin poliitikoista taitavimpia ovat ne, jotka pystyvät "kääntämään takkinsa" niin, ettei sitä sellaiseksi kutsuta: tässäkin on jälleen kyse retoriikasta, siitä miten tiettyä toimintaa voi määrittää erilaisilla käsitteillä.

Poliitikko voi pyrkiä muuttamaan pelivaraa niin että ainoaksi 'todelliseksi' vaihtoehdoksi jää toimijan haluama vaihtoehto, hänen itse määrittelemänsä pelivara. Tällä tavoin tarpeeksi vaikutusvaltainen ja taitava osapuoli voi pelata jonkin valinnan pois kentältä ilman että sitä vastaan joutuu edes muodostamaan argumenttia. Tässä operaatiossa erilaiset korkeat auktoriteetit ja erimielisyyden häivyttämiseen pyrkivät tulkinnat ovat tehokkaita. Tämä ei kuitenkaan tarkoita että pelivara olisi jonkinlainen rajallinen resurssi, jota voi jakaa uudelleen tai hävittää: sitä voi olla sellaisessakin tilanteessa, jossa lopputulos on ennalta määrätty ja mahdoton muuttaa. Poliitikon kompetenssiin kuuluukin löytää näitä pelivaroja ja tarpeen vaatiessa myös keksii uusia. (Palonen 2002, 68)

Aineiston ydinvoimakeskustelu onkin areena, jossa eduskunnan lainalaisuuksia ja konventioita on höllennetty, ja jossa tästä syystä pelaajilla on tavallista enemmän mahdollisuuksia arvioida ja valita eri pelivaroja. Heillä on tilaisuus kehittää normaalista poikkeavia perusteluja ja legitimointeja, yhtäältä ympäristöpolitiikassa olevan epävarmuuden ja riskin aspektien takia, toisaalta koska käytännön rajoitteet kuten puoluekuri eivät ole yhtä voimakkaita.

²⁰ Varmuuden suosiminen ilmenee esimerkiksi siinä perinteisessä kannassa, että jonkinlaisen linjan olemassaolo on aina parempi kuin se, ettei linjaa ole lainkaan. Linjassa on kuitenkin oltava myös pelivaraa tilanteen mahdollisten muutosten takia. (Palonen 2003, 176)

Analyysini kohteena on siis parlamentaarinen aineisto, jossa harjoitetaan parlamentaarista politiikkaa. Se onkin politiikan tyylinä erityisen retorinen (ks. Soininen & Turkka 2008), sillä se perustuu puhetekoihin ja kielen käyttöön vaikuttamisen välineenä. Sitä voi kutsua puheen ja keskustelun politiikaksi (ks. Palonen 2008, 82). Parlamentin toiminnan keskiössä on asioista -- eli parlamentissa esillä olevista kysymyksistä -- deliberoiminen, puhuminen eri vaihtoehtojen tai linjojen puolesta tai niitä vastaan. Parlamentti on erityisen hedelmällinen ympäristö toisten vakuuttamiselle ja mielipiteiden testaamiselle tuomalla ne julkisesti debatin ja vastapuolen kritiikin kohteeksi. Palosen mukaan vaihtoehtojen paneminen vastakkain, *pro et contra*, onkin parlamentaarisen politiikan ajava voima (Palonen 2008, 82). Sen tarkoituksena ei ole kuitenkaan jalostaa vastakkaisista mielipiteistä jonkinlaista totuutta, oikeaa vaihtoehtoa: parlamentaarille debeatille onkin ominaista että osapuolet eivät varsinaisesti kohtaa minkäänlaisessa kompromississa, vaan toinen vaihtoehdoista voittaa ja toinen häviää. (ibid., 103)

Retorinen näkökulmani parlamenttiaineistoon perustuu siis perspektiiviin parlamentaarisesta politiikasta politiikan tyylinä, jolle on ominaista voimakas vastakkainasettelu ja kiistely puolesta tai vastaan. Tätä lähestymistapaa puoltaa ydinvoimadebatissa ollut voimakas ydinvoima/ei ydinvoimaa -asetelma, joka aktualisoitui kansallisen ilmastostrategian kahtena eri mallina, joiden väliseksi kamppailuksi eduskuntadebatti lopulta muodostui. Koska politiikka on kuitenkin toimintana kontingenttia, ei tämä kaksintaistelu ollut yksiselitteinen, vaan debattiin pyrittiin tuomaan myös erilaisia ulkopuolisia, kolmansia vaihtoehtoja. Kansanedustajat yrittivät löytää erilaisia ja kaikenlaisia pelivaroja debatin monipuolisesta ja -alaisesta kentästä, joka käsitti kaikenlaista ilmastopimuksesta Suomen Venäjä-suhteeseen. En käytä retoriikkaa kuitenkaan varsinaisena metodina, vaan se on ennemminkin poliittisen toiminnan aspekti, tapa ymmärtää politiikka nimenomaan puhetekoina ja retorisisina siirtoina toteutuvana toimintana. Puhetkojen ja niiden motiivien ymmärtämiseksi onkin tärkeää lukea niitä nimenomaan argumentteina (Skinner 2006a, 115).

3.2 Käsitteet politiikan välineinä

Parlamentaarinen, deliberoiva politiikka toimintana tapahtuu siis puheen eli kielen välityksellä. Kieli ei ole kuitenkaan neutraali välikappale, jonka kautta politiikka tehdään,

vaan kieli ja erityisesti siinä käytetyt sanat ovat luonteeltaan myös poliittisia. Poliitiikkaa tehdään siis kielellä ja kielessä. Quentin Skinnerin mukaan jotta erilaisia lausahduksia voidaan ymmärtää ja tulkita, on analysoitava sitä, mitä niillä *tehdään*, mikä niiden tavoite *puhetekoina*²¹ on, eikä niiden totuudellista arvoa (Skinner 2006a, 105-106, 115). Onkin tärkeää tarkastella sitä, miten erilaisia sanoja ja sanastoja käytetään poliittisen pelin työkaluina, mikä johdattaa systematisoimaan poliittista kielenkäyttöä käsitteiden poliittisen luonteen ja käsittemuutoksen avulla (Farr 1989, 25-27).

Käsitteet ovat poliittisen toiminnan välineitä, aseita joiden avulla käydään poliittista kamppailua. Itse käsitteiden määritelmä ja sisältö voi olla kilpailevien tulkintojen kohteena, ja tämän kilpailun avulla pyritään tuottamaan oma, haluttu merkitys tietylle käsitteelle, joka on tärkeä esillä olevassa poliittisessa kysymyksessä. Kiistanalaisuus ja dynaamisuus ovat käsitteiden ominaispiirteitä. Sanoista ei ole yleensä kiistaa -- ne tarkoittavat mitä ne yleensä hyväksytysti tarkoittavat, kuten 'pallo' tai 'tuoli' -- mutta käsitteen määritelmä on paljon liikkuvampi ja herkempi uudelleenmäärittelyille. Hyvä ja työni kannalta relevantti esimerkki käsitteestä on 'kestävä kehitys', jonka suosio perustuukin nimenomaan sen epämääräisyydelle -- sitä käytettäessä voidaan painottaa 'kestävyyttä', 'kehitystä', tai ei kumpaakaan (Giddens 2009, 62).

Skinnerin mukaan käsitteille on mahdotonta julistaa minkäänlaista todellista ontologista luonnetta, aitoa merkitystä, sillä minkälainen määrittelypyrkimys tahansa on väistämättä ideologista perää (Skinner 1999, 67). Käsitteet eivät siis ole normatiivisia kuvauksia todellisuudesta, asioista-niin-kuin-ne-ovat, vaan debatin työkaluja (ibid., 62). Ne ovat tällä tavalla myös kontingenteja: käsitteet muuttuvat jatkuvasti, kun niiden käyttäjät tulkitsevat niitä uudelleen ja löytävät niille erilaisia käyttötapoja tai herättävät henkiin aikaisempia. Käsitteen sisällöllinen dynaamisuus ja herkkyys uusille tulkinnoille tekee siitä erinomaisen politikoinnin ja politisoinnin keinon.

Käsitteiden historia tarkastelee käsitteiden muutoksia yleensä suhteellisen pitkällä aikavälillä (esimerkiksi satojen vuosien), mutta muutokset voivat tapahtua myös hyvin nopeasti ja äkillisesti. Joidenkin käsitteiden kohdalla niiden koko historia voi kattaa verrattain lyhyen aikaperiodin, koska niiden syntyperä on nuori²². Hitaammat muutokset ovat kytköksissä sosiaaliseen muutokseen yleensä, mutta nopeammassa muutoksessa kyse

²¹ Skinnerin (2006b) puheeton käsite perustuu kielenfilosofi J.L. Austinin puhetekoteoriaan.

²² Esimerkiksi käsite 'ekologia' syntyi 1860-luvulla, jolloin se vielä ymmärrettiin osana staattista luonnonhistoriaa eikä perspektiivinä luonnosta jatkuvasti muuttuvana ja monimutkaisena järjestelmänä.

on ennemminkin pyrkimyksestä muuttaa olemassaolevia luuloja ja uskomuksia (Skinner 1999, 65). Adjektiivi, jota on käytetty toimenpiteen ylistämiseen, voidaankin kääntää pääläelleen ja julistaa paheeksi. Tällainen muokkaus voi, sen sijaan että se olisi merkki sosiaalisesta muutoksesta, panna itse liikkeelle sellaisen muutoksen (Skinner 2006a, 118).

Käsitteiden muutoksen retorinen ulottuvuus ilmenee sinä, kun jotain toimintaa tai asiantilaa kuvaillaan termillä jota ei yleensä käytettäisi sellaisissa olosuhteissa. Skinnerin mukaan tämän tarkoituksena on saada kuulija tarkastelemaan tilannetta erilaisessa, uudenlaisessa valossa. (Skinner 1999, 66-67) Päämääränä on kääntää yleisö hyväksymään tämä uusi tulkinta, mihin luonnollisesti vaaditaan uskottavuutta ja retorista vakuuttavuutta. Skinner käyttää tästä toimenpiteestä termiä *redescription*, uudelleenkuvaus tai -kuvailu, mutta ottaen huomioon käsitteiden poliittisen luonteen, voisi puhua myös uudelleentulkinnasta, käsitteiden kyseenalaistamisesta ja politisoimisesta. Onnistuneen uudelleentulkinnan seurauksena on puolestaan käsitteen itsensä sisällön, kuten se ymmärretään, pysyvä muutos (ibid., 71).

Skinner kutsuu käsitteiden uudelleentulkitsijoita 'innovatiivisiksi ideologeiksi' Weberiin pohjautuen. Tällaiset toimijat pystyvät legitimoimaan toimintaa ja sen motiiveja kuvailemalla ne uudelleen käyttämällä käsitteitä, joiden merkitys ja käyttö ovat aiemmin olleet erilaisia. Tätä kautta yhteiskunta pystyy retorisesti muuttamaan moraalista identiteettiään ja omaksumaan toimintatapoja joita on aiemmin pidetty kyseenalaisina. Operaatio voi kuitenkin onnistua vain käyttämällä olemassa olevia käsitteitä eikä keksimällä uusia, eli on käytettävä ideologisen vastustajan terminologiaa legitimoimaan omaa toimintaansa. (Skinner 2006b, 148-150)

Tämän työn kannalta juuri käsitteiden nopea muutos ja muuttaminen poliittisen kamppailun välineenä on olennaisinta käsitteiden dynaamisessa luonteessa. Ihalaisen & Palosen mukaan parlamenttiaineistot ovat näitä käsitteiden muutoksia tutkittaessa sopivia lähteitä, sillä parlamenteilla on ollut merkittävä rooli poliittisen kielen ja kulttuurin ja samalla käsitteistön muutoksessa. Käsitteistä käytävä retorinen kamppailu on osa deliberatiivista parlamenttia, joka on puolestaan vaikuttanut itse käsitteiden merkitysten muutoksiin -- parlamentit ja niiden käsitteiden käyttö eivät siis heijasta mitään poliittista todellisuutta, vaan ovat mukana luomassa poliittista sanastoa. Tämän vuoksi onkin tärkeämpää keskittyä parlamenttien debatteihin puolesta ja vastaan julkisen keskustelun sijaan. (Ihalainen & Palonen 2009, 23-25)

Poliittinen käsittemuutos ei ole pelkästään reflektio poliittisesta muutoksesta, vaan käsittemuutos on nimenomaan myös väline jolla muutoksia voidaan saada aikaan, tekemällä aiemmin hyväksyttävästä toiminnasta paheksuttua tai päinvastoin. Käsittemuutoksen ymmärtäminen on siis kriittistä poliittisen muutoksen ymmärtämiseksi, eli poliittinen kielenkäyttö on johtolanka poliittisen toimintaympäristön murroksen ymmärtämiseen. (Farr 1989, 31)

Puhe puolesta ja vastaan onkin tärkeä osa parlamenttien deliberatiivista luonnetta. Tutkimalla käsitteiden muutoksia, niihin liittyviä innovaatioita ja viittauksia voidaan päästä käsiksi vallinneisiin poliittisiin oloihin ja lukea esiin erilaisia politisointeja ja retorisia siirtoja. Lyhyen aikavälin käsittemuutoksilla voi olla suurta poliittista merkitystä, ja tällaisia muutoksia voidaan löytää analysoimalla näennäisesti pieniä vaihteluita poliittisessa sanastossa ja käsitteistössä. (Ihalainen & Palonen 2009, 28-31)

Käsittemuutoksen voi nähdä yhtenä politisoinnin toiminnan ilmentymänä, jossa toimijat harjoittavat poliittista kekseliäisyyttään ratkaistaakseen yhteiskunnallisia ongelmia, joita yhteiskunnan monimutkainen ja -puolinen luonne synnyttää, tai muuten vain kehittääkseen uudenlaisia tapoja tehdä ja konseptualisoida poliittista toimintaa. Käsittemuutos on siis yksi tapa, jolla poliitikko voi harjoittaa harkintakykyään ja mielikuvitustaan. (Farr 1989, 35-36)

Käsitteiden muutos ei ole kuitenkaan ainoa tapa systematisoida käsitteiden poliittista luonnetta, enkä aiokaan turvautua ainoastaan siihen analyysissäni. Tämä johtuu osaltaan siitä, että tarkoitukseni ei ole luoda kirjoittaa ydinvoimadebatin kannalta relevanttien käsitteiden historiaa sinänsä, vaan keskittyä tarkastelemaan sitä miten erilaisia käsitteitä käytetään, ollaan käyttämättä, kyseenalaistetaan tai ollaan kyseenalaistamatta. Olennaista analyysini ja tutkimusperspektiivini kannalta on että käsitteet ovat poliittisen ja retorisen toiminnan välineitä, joita voidaan *pyrkii* muuttamaan erilaisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Analyysini kohteena ovatkin siis pikemminkin *yritykset* muuttaa käsitteitä -- vaihtelevalla menestyksellä -- sekä sen tuominen esiin, miten jotkin käsitteet dominoivat debattia ja muodostavat eräänlaisen konsensuksen, ja mitä käsitteitä ylipäätään käytetään retorisen debatin välineinä: riski, edistys, talouskasvu, järki, ja niin edelleen. Käsitteitä onkin tutkittava asiayhteydessä eri käsitteisiin sen sijaan että ne eroteltaisiin yksiköiksi, joita luokitellaan jonkinlaisen etymologian tai käsittegenealogian avulla (Farr 1989, 38).

Käsitteet eivät siis elä tyhjiössä, minkä vuoksi olen poiminut ydinvoimadebatista kolme keskeistä käsiterypystä -- ympäristö, tieto, tulevaisuus -- tarkasteltavakseni. Kun poliittinen

toiminta on kontingenttia, on näiden eri käsitteiden poliittisuuden eksplikoimisessa kyse niissä olevan pelivaran tuomisesta esiin, jolloin ne voidaan problematisoida retoriseksi välineiksi sen sijaan että niitä kunnioitettaisiin yksiselitteisinä auktoriteetteina. Tarkastelemiani käsitteitä yhdistääkin se, että niitä käytetään dominoivina termeinä, joiden avulla argumentti yritetään voittaa vetoamalla siihen, että politiikan sijaan kyse on jostain politiikkaa tärkeämmästä, puhtaammasta ja paremmasta, jolloin myös yritetään kaventaa päätöksenteon valikoimaa yhteen ainoaan käsitteen määrittelemään vaihtoehtoon -- esimerkiksi juuri siihen vaihtoehtoon, joka on määritelty ympäristöystävälliseksi tai taloudelliseksi.

Tätä retorista operaatiota kutsutaan *depolitisoinniksi*, jolla siis pyritään ikään kuin nousemaan politiikan 'yläpuolelle' vetoamalla epäpoliittisiin käsitteisiin. Carl Schmittin mukaan jonkin epäpoliittiseksi, objektiiviseksi tai ainoaksi totuudeksi määritteleminen on jo itsessään poliittinen akti, ja hän nimeää useita poliittisen 'antiteesejä' joita usein käytetään esimerkkinä jostakin, mikä olisi politiikkaa puhtaampaa. Tämän työn kannalta Schmittin listassa tärkeimpiä ovat tieteellinen, taloudellinen ja moraalinen²³. (Schmitt 1976, 22-24) Tutkimusperspektiivini ytimessä on näiden epäpoliittisiksi maalattujen käsitteiden problematisointi ja eräänlainen uudelleenpolitisointi.

3.3 Ympäristön poliittisuus

Ydinvoimadebatissa keskeinen käsite on 'ympäristö', ja siihen kytkeytyvät käsitteet, erityisesti 'ympäristöystävällinen'. Siitä käytetään usein kuvaannollisempaa synonyymia 'vihreä', joka ilmenee esimerkiksi ympäristöliikkeiden ja -puolueiden nimissä. Aiemmin mainittu 'kestävä kehitys' voi tarkoittaa 'ympäristöystävällistä kehitystä', ja joka yhdistää näin myös kehityksen ja tulevaisuudellisuuden aspektit ympäristön käsitteeseen. Kestävän kehityksen pohjalla on ajatus siitä, että ympäristöystävällinen toiminta voi olla sopusoinnussa talouden ja teknologian kehityksen kanssa toisin kuin vielä 1970-luvulla ajateltiin.

²³ Schmittin näkemyksen politiikasta vastakkainasetteluna ystävän ja vihollisen välillä voi nähdä kytkeytyvän politiikkaan kontingenttina ilmiönä siinä mielessä, että vastakkainasettelu on välttämätön eri vaihtoehtojen olemassaolon myötä, mikä on politiikalle ominaista. Lisäksi parlamentaarinen politiikka perustuu intensiiviseen vastakkainasetteluun, joskin ystävä-vihollinen -asettelun sijaan voisi puhua ystävä-vastustaja -asettelusta (ks. Mouffe 1997).

Ympäristöystävällisyys, vihreys, ekologisuus ynnä muut samansukuiset käsitteet ovatkin syntyneet ja valtavirtaistuneet viimeisten vuosikymmenten aikana prosessissa, jota kutsutaan *ympäristöherätykseksi*. 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa ympäristöstä syntyi oma hallinnon- ja politiikanalansa, *ympäristöpolitiikka*, teollistuneissa maissa. Kestävän kehityksen käsitteen voi nähdä osana tätä prosessia, jossa ympäristöystävällisyys ja luonnonsuojelu on tavallaan omaksuttu osaksi poliittista kulttuuria. Tätä edustaa esimerkiksi Suomessa poliittisen ympäristöliikkeen muuntuminen Kojjärvi-liikkeestä vihreäksi yleispuolueeksi. Ympäristöherätyksen liikkeelle panijoina olivatkin kansalaisjärjestöt, tutkijat ja aktivistit. (Haila 2001, 28-30; Laine & Jokinen 2001, 48-49)

Kari Palonen on kuvaillut 1970-luvulla *Kasvun rajat* -raportista²⁴ alkanutta 'ekologistisen' kielen trendiä suomalaisissa puolueohjelmissä. Puolueohjelmassa on nyt mainittava ympäristöpolitiikasta edes jotain sen ollakseen uskottava, ja Palosen mukaan ympäristöaiheista kumpuavat metaforat ja figuurit ovat potentiaalisia vallan lähteitä, varsinkin asiantuntija-auktoriteettien kohdalla, kun niiden avulla pyritään redusoimaan politiikka luonnontieteellisiksi kysymyksiksi. (Palonen 1997, 43-47) Tällaisessa retoriikassa luonnon ja ekologian käsitteet esitetään politiikan yläpuolella oleviksi, vastalauseille immuuneiksi argumenteiksi, vaikka Palosen mukaan ympäristöongelmien kaltaiset arvaamattomat seuraukset nimenomaan korostavat kontingenssin merkitystä poliittiselle toiminnalle. Hän toteaaakin, että "*naturalistisesta kielestä huolimatta luontoteeman aktualisoitumisen ohjelmissä voi tulkita ilmaukseksi luonnon politisoinnista, joka avaa pelitiloja politikoinnille.*" (ibid., 48-49)

Ympäristön poliittisuudessa, kuten politiikassa yleensä, on siis läsnä voimakkaasti kielellisyyden aspekti. Voidaan puhua 'ympäristöpuheesta' tai 'ympäristödiskurssista', jota eivät käytä kuitenkaan pelkästään ympäristöliike tai -aktivistit. Ympäristöliikkeen vastustajat ovat myös omaksuneet ympäristöä käsittelevää myönteistä kieltä ja käsitteistöä -- 'ekotehokas', 'ympäristömyönteinen tuote' -- sen sijaan että olisivat käyneet suoraan kamppailemaan niitä vastaan. (Laine & Jokinen 2001, 60-61) Pelkästään ympäristöongelmien nimeäminen on poliittista: esimerkiksi metaforisesti tehokkaan mutta tieteellisesti epätarkan 'kasvihuoneilmiö'-termin tilalle on noussut neutraalimpi 'ilmastonmuutos'. (Väliverronen 1996, 33-35)

²⁴ Kansainvälinen keskustelufoorumi Rooman Klubi julkaisi vuonna 1972 raportin *Kasvun rajat*, jossa todettiin, että Maapallon resurssit eivät pysty kantamaan ihmiskunnan kasvun sille asettamaa taakkaa ellei silloista kehityksen suuntaa muuteta. Raportti toi yleiseen tietoisuuteen ajatuksen Maapallon luonnonvarojen rajallisuudesta (Haila 2001, 28).

Erilaiset ympäristöongelmat kuten ilmastonmuutos, happosateet tai otsonikato ovatkin sosiaalisesti ja poliittisesti konstruoituja, mikä altistaa ympäristöongelman käsitteenä uudelleentulkinnolle. (Beck 1992, 26-27; Väliverronen 1996, 39-40) Tämä ei tarkoita etteivätkö ne olisi olemassa esimerkiksi ilmakehän kasvihuonekaasujen kasvaneena määränä, mutta niistä ei tule ympäristö*ongelmia* ennen kuin ne on määritelty sellaisiksi. Niiden havaitseminen pelkin aistein tai arkitiedon avulla ei ole kuitenkaan yleensä mahdollista, mikä johtaa siihen että ensin tieteen on löydettävä ne, minkä jälkeen ongelmat on saatettava yleiseen tietoisuuteen ennen kuin niihin voidaan puuttua (Väliverronen 1996, 44). Ongelma on siis ensin tieteellisesti havaittava, sitten se on saatettava tehokkaasti julkisuuteen, minkä jälkeen se on myös dramatisoitava symbolisesti ja visuaalisesti -- esimerkiksi happosateiden tuhoamien metsien muodossa -- ennen kuin ongelmaan aletaan yhteiskunnallisesti puuttua (Laine & Jokinen 2001, 49). Erilaiset ympäristöongelmat olivatkin luonnontieteellisesti ja faktisesti olemassa ennen ympäristöherätystä, mutta vasta ympäristön politisoitumisen ansiosta niistä tuli poliittisen agendan kohteita (Haila 2001, 28).

Kuten yhteiskunnalliset ongelmat yleensä, on ympäristöongelma siis tuotava poliittisen päätöksenteon piiriin ennen kuin siihen voidaan poliittisin toimin reagoida²⁵. Tämä puolestaan on johtanut politiikan ulottumiseen sellaisille elämänalueille, joissa sitä ei aikaisemmin ole pidetty tyypillisenä, kuten teollisuuden hallinto- ja tuotantomenetelmiin (Beck 1992, 24-25). Ympäristön politisoiminen on siis tuonut mukanaan myös uudenlaisia pelivaran lähteitä (Palonen 1997, 49). Erilaisten politiikkamallien yhteydessä on nyt esimerkiksi arvioitava niiden ympäristövaikutuksia, ja ympäristön hallintaan on syntynyt oma byrokraattiansa. Jokin toimenpide voidaan torjua sen haitallisuuden ympäristölle vuoksi, tai voidaan puhua esimerkiksi 'vihreästä' verouudistuksesta.

Ilmastonmuutos on erinomainen esimerkki ympäristöongelman politisoitumisesta ja poliittisuudesta. Kioton ilmastopimuksessa kulminoitui vuosia kestänyt prosessi, jonka aikana kasvihuoneilmiö ja sitä aiheuttavat päästöt tuotiin poliittiselle agendalle. Ilman sopivaa politisointia sopimuksen kaltainen kansainvälinen yhteistoiminta tuskin olisi ollut mahdollista. Aiemmin samanlaisin menetelmin on puututtu esimerkiksi otsonikatoa aiheuttaneiden fluoriyhdisteiden päästöihin. Suomessa ydinvoiman intensiivinen pelikentälle nouseminen johti 1980-luvulla ydinenergialakiin, joka muutti lupapäätöksen

²⁵ Tiedotusvälineiden roolista tässä prosessissa ks. Väliverronen 1996.

hallinnollisesta toimenpiteestä poliittiseksi kysymykseksi, jonka kohdalla alettiin keskustella myös arvojen ja eettisten periaatteiden pohjalta pelkkien kauppa- ja talouspoliittisten näkökohtien sijaan. Ympäristöajattelun valtavirtaistuminen on myös johtanut siihen että ympäristöä koskevaan debattiin on noussut uusia osapuolia erilaisia pelivaroja hyödyntämään, ympäristöliikkeiden ja -aktivistien rinnalle, jolloin ne ovat menettäneet eksklusiivisen asiantuntija-asemansa (ks. Berg 2009, 121). Ympäristön ja sitä koskevien käsitteiden sisällöt ovat siis joutuneet käsitekamppailun kohteeksi, koska ympäristökäsitteet ovat popularisoituneet ja niitä halutaan käyttää innovatiivisin tavoin.

Ympäristöongelmien pelattavaksi saamista mutkistaa se, että ympäristöongelmissa ei ole aina kyse välittömästä seurauksista vaan monimutkaisista prosesseista, jotka voivat olla vasta syntymässä ja joiden lopulliset seuraukset ovat vasta vuosien tai vuosikymmenten päässä. Ympäristöpolitiikassa tieteellisellä tiedolla onkin tärkeä rooli auktoriteetin ja argumenttien lähteenä. Tässä mielessä ympäristön politiikka on myös voimakkaasti tulevaisuuteen ja erilaisten haittojen ennalta-ehkäisemiseen suuntautunutta, ja ympäristöriskien myötä menneisyyden sijasta politiikkaan vaikuttaa nykyään entistä vahvemmin tulevaisuus (Beck 1992, 34).

Ympäristön poliittisuutta ei pidä kuitenkaan tyypistää pelkästään ympäristöpolitiikaksi (Laine & Jokinen 2001, 49). Ympäristöongelmien²⁶ perimmäinen luonne sosiaalisesti -- ja poliittisesti -- määriteltyinä tarkoittaa sitä, että ne ovat alttiita uudennaisille tulkinnoille, esimerkiksi sitä mukaa kun keksitään uudennaisia keinoja puuttua niihin tai kun ne poistuvat yleisestä tietoisuudesta, ratkaistuina tai uusien ongelmien syrjäyttämisenä. Esimerkiksi 1980-luvulla puheenaiheena olleet haposateet ja niistä aiheutunut metsäkato eivät olleet enää 1990-luvulla erityisen poliittisia; samaten esimerkiksi kierrätyksen voi katsoa muuttuneen poliittisesta kiistakysymyksestä itsestäänselvyydeksi. Tämän syklin voi havaita siinä miten ympäristöongelmat esimerkiksi nousevat julkisuuteen ja poistuvat siitä (ks. Väliverronen 1996, 46-50).

Miten ympäristöongelmien synty ja muotoutuminen yhteiskunnalliseksi ilmiöksi on sitten vaikuttanut yhteiskuntaan ja politiikkaan? Ulrich Beckin (1992) mukaan teknologian kehittyminen on johtanut tilanteeseen, jossa modernisaatiosta syntyvät negatiiviset

²⁶ Tämä pohdinta on sovellettavissa toki myös muunlaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin ja edustaa ns. konstruktivistista näkökulmaa (ks. Väliverronen 1996, 40-43).

seuraukset, *riskit*²⁷, ovat kääntäneet kehityksen yhteiskuntaa itseään vastaan ja muuttaneet sen *riskiyhteiskunnaksi*²⁸, joka keskittyy nimenomaan itse tuottamiensa riskien torjumiseen. Riskit ovat synnyttäneet poliittiseen päätöksentekoon uudenlaista epävarmuutta, minkä lisäksi riskit ovat muuttaneet poliittista toimintaa voimakkaammin tulevaisuuteen suuntautuneeksi. Riskeille onkin ominaista tulevaisuuden komponentti. (Beck 1992, 33-36) Beckin mukaan riskit ovat korostaneet politiikan kontingenttia luonnetta: ne ovat avanneet uusia politisoinnin ja poliittisuuden alueita, mutta samalla ne ovat myös sulkeneet joitakin pois, koska poliittinen päätöksenteko on muuttumassa alistaiseksi taloudellis-tieteelliselle asiantuntemukselle ja 'kehitykselle', jotka halutaan rajata pois politiikan alaisuudesta (Beck 1992, 188).

Riskien määrittelemisen on väistämättä retorinen, poliittinen prosessi (Litmanen 2001, 42), ja ympäristöongelmat ovat poliittisen keskustelun lähteinä suorastaan ehtymättömiä. Riskien löytämisen prosessi itsessään on poliittinen, sillä samalla määritellään ongelman koko, sen aiheuttaja ja se mitä sille pitäisi tehdä. Näin ollen jos kiista ei koske ongelman olemassaoloa, se voi koskea ehdotettuja ratkaisukeinoja, niiden tarpeellisuutta, tai ongelman alkuperäistä aiheuttajaa. Ympäristöä koskevat määrittelykamppailut kietoutuvat siis myös käsitekamppailuihin siinä suhteessa, että kyseessä on poliittinen retoriikan keinoin toteutettava operaatio, jossa pyritään ulottamaan ympäristön ja ympäristöongelman (sukulais)käsitteitä koskemaan uusia alueita, millä voidaan myös saada aikaan poliittisia muutoksia.²⁹ Riskit siis luovat poliittiselle areenalle huomattavan paljon tilaa, jossa toimia ja rakentaa mielipiteitä ja perusteluja.³⁰ Ongelmia voi esimerkiksi käyttää relativimaan toisiaan ja perustella jonkin riskin hyväksymistä sillä, että se torjuu vielä suuremman riskin (Beck 1992, 31), ja riskien torjumisella voidaan legitimoida erilaisia linjoja ja toimintamalleja.

Riskiyhteiskuntateoria auttaa selittämään sitä, miksi ydinvoimaa käsittelevä debatti on paitsi orientoitunut tulevaan aikaan, myös altis muutoksille ja käsitteiden uudennlaisille käyttötavoille. Osaltaan se selittää myös sitä, miten kansanedustajilla oli käytössään niin

²⁷ Aineistossa käytetään sanaa 'riski' sen arkisemmassa merkityksessä, mutta itse viitataan sillä tästedes aina Beckin käsitteeseen.

²⁸ Palonen (1997, 44) ei ole löytänyt riskiyhteiskunta-termiä suomalaisista puolueohjelmista, joten vaikuttaa epätodennäköiseltä että kansanedustajat käyttävät riski-termiä beckiläisessä mielessä.

²⁹ Satiirisena esimerkkinä tästä voi pitää ihmiskunnan vapaaehtoista sukupuuttoa ajavaa VHEMT-liikettä (*Voluntary Human Extinction Movement*), joka perustelee agendaansa ympäristönsuojelun periaattella (ja muistuttaa myös ns. ekofasismia).

³⁰ Riskien avaamaa poliittista pelitilaa tarkastelee Anu Junnikkalan valtio-opin pro gradu -työ "*Chancen von Tschernobyl*" - *Ulrich Beckin riskikonsepti näkökulmana saksalaiseen ydinvoimadebattiin 1986* (2008).

paljon liikkumavaraa. Beckille riski on kuitenkin koko yhteiskuntaa ja sen rakennetta uudelleen määrittelevä tekijä, joka muuttaa politiikan pohjimmaista luonnetta kauttaaltaan, siinä missä itse käytän sitä ymmärtämään ympäristöongelmien poliittisuutta, sitä mikä ydinvoimakeskustelulle on ominaista. Ydinvoima onkin malliesimerkki riskiteknologiasta, jota perustellaan sen tuottamalla edullisella energialla, mutta joka aiheuttaa säteilyn ja onnettomuuden uhan vuoksi huolta ja pelkoa. Beckin mielestä tieteen ja teknologian edustajat eivät ymmärrä näitä huolia, mikä synnyttää tieteellisen rationaliteetin ja sosiaalisen rationaliteetin konfliktin, jossa osapuolet eivät ymmärrä toisiaan ja puhuvat toistensa ohi. (Beck 1992, 30) Tiedeyhteisö ei voi enää olla ainoa asiantuntija riskien suhteen, koska niiden vaikutukset ovat muuttuneet niin laajoiksi ja vaarallisiksi, että ne koskettavat kaikkia ihmisiä (ibid., 29). Osaltaan tämänkin vuoksi on tärkeää tarkastella poliittisina tiedon, tieteen ja järjen käsitteitä.

3.4 Tiedon ja tieteen poliittisuus

Tieteellä, asiantuntemuksella ja tiedolla on ympäristön politiikassa tärkeä rooli agendan säätelijänä ja erilaisten toimintavaihtoehtojen luojana. Luonnontieteen avulla ympäristöongelmat voidaan havaita ja määritellä ongelmiksi, jonka jälkeen sen on myös kehitettävä keinot ympäristöongelmien torjumiseen ja ennaltaehkäisemiseen. Tieteen rooli on siis erityisen korostunut verrattuna esimerkiksi 'arvokysymyksiin', joilla on erityinen moraalinen ulottuvuus, tai 'talouskysymyksiin', sillä taloustieteen asema ja 'erehtymättömyys' on paljon kiistellympi kuin luonnontieteiden. Tämä ei toki tarkoita etteikö tieteen auktoriteettia käytettäisi myös näissä kysymyksissä, sen retorisen voiman takia: se on vain yksinkertaisesti kiistanalaisempi kuin ympäristökysymysten kohdalla. Esimerkiksi debateissa sukupuolivähemmistöjen oikeuksista turvaudutaan usein biologiseen argumenttiin seksuaalisen suuntaumuksen 'luonnollisuudesta'.

Parlamentaariselle politiikalle tärkeintä retorisesta näkökulmasta on vastakkainasettelun ja erimielisyyden korostuminen, sekä erilaisten, uudenlaisten perspektiivien tasavertainen esilletulo (Palonen 2008, 103). Tämä johdattaa suhtautumaan skeptisesti kaikenlaisiin retorisiin figureihin ja käsitteisiin, joihin vedotaan ikään kuin politiikan ulkopuolisina, sellaisina joiden hallinnassa poliittiset vaihtoehdot ja debatit eivät ole tarpeellisia, koska on olemassa tietynlainen yksi totuus, jonka löytämällä erimielisyydet lakkaavat. Tällainen

figuuri on myös 'objektiivinen' tieto. Kari Palosen (weberiläisen) analyysin mukaan tiedon rooli retorisenä figurina, jonka avulla jokin vaihtoehto voidaan julistaa rationaaliseksi tai irrationaaliseksi, vaatii sen problematisointia ja poliittista avaamista analyysin keinoin (ks. Palonen 2002, 66).

Analyysi on aloitettava siitä lähtökohdasta, että poliittisten kysymysten kohdalla tiede ei voi tarjota minkäänlaista lopullista, ultimaattista auktoriteettia, jonka nojalla yhteiskunnan kohtalon voisi suunnitella 'tieteellisesti' siten kuin tiede perinteisesti ymmärretään. Pohjaan 'objektiivisuuden' problematisointini Max Weberin näkemyksiin politiikasta ja tieteestä, sekä aiemmin mainittuun Ulrich Beckin hahmotelmaan sosiaalisesta ja tieteellisestä rationaliteetista. Päämääränäni ei ole rakentaa tyhjentävää teoriaa tieteen poliittisesta luonteesta, vaan pikemminkin perustella miten tieteen ja objektiivisen tiedon retoristen figurien kyseenalaistaminen suhteessa politiikkaan ja poliittisuuteen on mielekäästä.

Kyse on nimenomaan retorisisista välineistä. 'Tiedosta', 'järjestä', ynnä muista etsitään helposti eräänlaista lopullista, luonnollista auktoriteettia, jonka avulla argumentti ja debatti itsessään voidaan välttää, ja josta löytyy oikea vastaus poliittisiin kysymyksiin sen sijaan, että niistä deliberoitaisiin. Tällaista retoriikkaa Bryan Garsten on nimittänyt "retoriikan vastaiseksi retoriikaksi", jolla on pitkä historiallinen perinne länsimaisessa traditiossa (ks. Garsten 2006)³¹. Poliitiikan välineenä se muistuttaa depolitisaatiota, sillä molempien päämääränä on löytää tämä lopullinen auktoriteetti, jonka avulla debatti voidaan katkaista ja 'totuus' paljastaa. Tämä totuuden jäljittäminen on johtanut deliberatiivisen päätöksenteon hyljeksimiseen, ja teknokraattisen asiantuntijoihin perustuvan hallitsemisen valorisointiin (ibid., 108-109). Ominaista tälle on ollut tieteen ja oppineisuuden erottaminen toimeenpaneavasta hallinnosta, sillä se on mielletty korruptoivana voimana, joka turmelisi myös asiantuntijat ellei heidän ja politiikan välissä olisi mitään rajapintaa (ibid., 110).

Max Weberin mukaan tieteellinen tutkimus nojaa aina siihen, että tutkimuskohdetta tarkastellaan tietystä perspektiivistä. Poliittisia ilmiöitä ei ole mahdollista analysoida sellaisinaan, tyhjiössä, vaan niitä on väistämättä lähestyttävä tietystä näkökulmasta, joka on tutkijan valitsema: universumissa on rajaton määrä tietoa mutta ihmisen käsityskyky on rajallinen, joten tietyn rajauksen tekeminen on välttämätöntä. (Weber 2004a, 374) Tällaisessa valinnassa on aina tietty poliittinen ulottuvuus, koska tutkija samalla jättää

³¹ Erityisesti Garsten nimeää Thomas Hobbesin, Jean-Jacques Rousseauin ja Immanuel Kantin tämän retoriikan vastaisen retoriikan (engl. *rhetoric against rhetoric*) tradition edustajina.

huomiotta muita asioita keskittyessään yhteen. Tämä tarkoittaa sitä, ettei todellisuudesta voi saada tieteen avulla sellaista objektiivista totuudellista kuvaa, jolla perustella erilaisia poliittisia toimia. Tiede ei voi olla auktoriteetti joka olisi politiikkaa "puhtaampi", koska tutkimuksessa joudutaan aina tekemään valintoja. Tämä heijastuu myös siinä miten tieteellisen metodin perustana on nimenomaan uusien teorioiden kehittäminen ja vanhojen vääräksi todistaminen: absoluuttisena totuutena pidetty on paljastunut tieteen historiassa monta kertaa vääräksi, sillä asioiden todistaminen vääräksi on tieteellisen metodin perusta. Sokea tieteeseen luottaminen johtaa akateemisiin 'muoteihin', joista syntyy eräänlaisia käsitteiden ja termien konstellaatioita, jotka sitten ajan myötä korvautuvat uusilla (Palonen 2002, 66).

Tiede muistuttaakin tietyssä mielessä politiikkaa siihen sisäisesti rakentuvan puolesta ja vastaan -asettelun takia, kun uudet teoriat ja perspektiivit haastavat vanhat. Tieteen tarkoituksena ei ole siis luoda objektiivisia tosiasioita asioista niin kuin ne ovat, vaan kehittää uudenlaisia tapoja tarkastella ja käsitteellistää maailmaa, sekä synnyttää tuoreita perspektiivejä (Weber 2004a, 371). Tieteellinen tutkimus on tässä mielessä myös politisoitua, asioiden tulkitsemista uudenlaisessa valossa. Yhden tietyn objektiivisen totuuden ylivalta merkitsisi monopolia, joka ei olisi syntynyt minkäänlaisen konsensuksen kautta, vaan vain koska kilpailevat teoriat on julistettu epälegitiimeiksi (Palonen 2002, 66-67).

Vaikka Weber puhuukin lähinnä yhteiskuntatieteestä, ei se tarkoita että luonnontieteisiin vetoavat argumentit olisivat mitenkään immuuneja tieteen poliittisuudelle. Tiede ylittäänsä ei voi vastata kysymyksiin siitä, miten tulisi elää, tai miten tulisi elämässä toimia (Weber 2004b, 276-277). Ympäristöpoliittisessa debatissa kiistan kohteena eivät ole fyysiset ilmiöt kuten se, kuinka monta protonia tietyn atomin ytimessä on, vaan poliittinen toiminta ja eri linjat, joita halutaan yhteiskunnassa toteuttaa. Luonnontieteellisten päätelmien 'objektiivisuus' voidaan kuitenkin yrittää siirtää poliittisen päätöksenteon kriteeriksi retorisen operaation avulla, vetoamalla siihen miten jokin linjavaihtoehto "perustuu tieteellisiin tosiasioihin" eikä "tunteisiin ja pelotteluun". Tällöin on kyse tutkimustulosten soveltamisesta poliittiseen toimintaan, jolloin niitä pitää voida arvostella poliittisesta näkökulmasta.³²

³² Ilmastonmuutostutkimuksen poliittinen ja politisoitu luonne on ilmennyt esimerkiksi kohussa hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin (IPCC) tutkimusmenetelmistä ja -datasta ("Climate sceptics claim leaked emails are evidence of collusion among scientists". The Guardian, 20.11.2009).

'Tieteellisiä tosiasioita' voidaan käyttää erilaisin tavoin, riippuen siitä mistä perspektiivistä niitä tarkastellaan, mitä tutkimustuloksia käytetään tai jätetään käyttämättä, miten niiden tuloksia tulkitaan, ja niin edelleen. Tiedemies tutkiessaan ottaa aina samalla kantaa siihen, että jokin asia on tietämisen arvoista, ja että sitä pitää lähestyä tietyllä tavalla, eikä näitä arvovalintoja voi tehdä tieteellisesti. (Weber 2004b, 277). Weberin kritiikki kohdistuikin myös siihen, miten taloustieteiden avulla yritettiin hallita yhteiskunnallista toimintaa luomalla yleispäteviä teorioita taloudesta ja yhteiskunnasta (ks. Weber 2004a, 368-371). Hän korostaakin sitä, miten tiettyjä tieteellisiksi esitettyjä käsitteitä käytetään retorisesti: "*They are not ploughshares for loosening the soil of contemplative thought; they are swords against opponents, instruments of struggle*" (Weber 2004b, 279).

Weberin ohella myös Ulrich Beck on kyseenalaistanut tieteen auktoriteetin ympäristöriskien hallinnassa ja torjunnassa. Hän on kutsunut tiedemiehiä, jotka julistavat yhdet riskit hyväksyttäviksi ja toiset liian vaarallisiksi 'riskiteknikoiksi', sillä tällainen toiminta normalisoi riskit osaksi yhteiskunnallista elämää sen sijaan että niitä kohdeltaisiin vaarallisina poikkeamina. Riskiyhteiskunnassa edistyksen, talouskasvun ja teknologian arvot on nostettu koskemattomaan asemaan, 'objektiivisuuden' verhon kätköön, niin että niiden kyseenalaistaminen poliittisesti ei ole enää mahdollista. Beckin mukaan edistyksestä on tullut nimenomaan figuuri, jonka kiistäminen ei ole sallittua, ja jonka pohjalta toimintaa legitimoidaan demokraattisen prosessin sijaan. Tekno-ekonomiset asiat on ikään kuin keinotekoisesti siirretty politiikan ulkopuoleisiksi, niin että niistä ei voi käydä debattia. Beck kritisoi siis erityisesti ympäristöriskien aiheuttamaan yhteiskunnan teknokraattistumista. (Beck 1992, 183-186)

Beck näkeekin konfliktin esimerkiksi ydinvoiman kannattajien ja vastustajien välillä ns. *sosiaalisen ja tieteellisen rationaliteetin* yhteentörmäyksenä. Ongelmana ei ole että ydinvoiman vastustajat ovat järjettömiä, vaan että osapuolet käyttävät erilaista järkeilyä elämänsä ja maailmansa hallitsemiseen, ja priorisoivat erilaisia asioita. Sosiaalisen rationaliteetin edustajia ovat eduskuntadebatissa ne, jotka ilmaisevat huolensa ja pelkonsa ydinvoimasta, eivätkä hyväksy minkäänlaisia riskejä, koska niiden seuraukset olisivat niin tuhoisia. Tieteellisen rationaalien edustajia ovat he, jotka torjuvat huolet ja pelot irrationaalisina ja pelotteluna, jopa fundamentalismina, ja pitävät tiettyä riskin astetta hyväksyttävänä. Tämä ei kuitenkaan poista sitä tosiseikkaa, Beck toteaa, että riskit aiheuttavat ihmisissä huolta ja voimattomuutta heitä suurempien voimien edessä.

Tietoisuus ei ole enää turvan lähde, vaan se päinvastoin aiheuttaa itsessään ongelman, koska ilman tietoisuutta riskeistä ei tarvitsisi murehtia, eikä ilman tiedettä olisi itse riskejäkään. (Beck 1992, 58-61, 183-187)

Objektiivisen tiedon retorisuudessa on pohjimmiltaan kyse yrityksestä rakentaa argumentti, jonka mukaan vastapuolen erimielisyys on lähtöisin pelkästä ymmärtämättömyydestä tai irrationaalisuudesta, ja jonka mukaan on olemassa yksi naturalistinen totuus, jonka perusteella pitäisi valita jokin poliittinen linja. Kyseessä on siis *depolitisoitu* siirto, ja objektiivinen ja tieteellinen ovatkin yleisesti käytettyjä poliittisen antiteesejä (Schmitt 1976, 23). Analyysini kohtelee niitä kuitenkin käsitteinä, debatin aseina (ks. Skinner 1999, 62), joilla pyritään määrittelemään tietyt käsitteet haluttua toimintasuunnitelmaa legitimoiviksi.

3.5 Tulevaisuuden poliittisuus

Ympäristön ja tiedon käsiteryppäiden lisäksi kolmas ja viimeinen osa ydinvoimadebatin analyysiäni on keskeisten tulevaisuuteen³³ suuntautuneiden käsitteiden tarkastelu. Näitä ovat varmuus (ja sen vastakohta epävarmuus), pitkäaikaisuus (väliaikaisuus), teknologinen edistys, ja talouskasvu. Tästä syystä esittelen seuraavaksi sitä, millaisia nämä käsitteet ovat poliittisessa yhteydessä, ja miten ne vaikuttavat ydinvoimadebattiin käsitteekamppailun kenttänä.

Tulevaisuuden politiikka on erilaisten valintojen ja arvojen hahmottamista ja tekemistä. Siitä kumpuava pelivara onkin mittava. Kontingenssin kokemus on erityisen voimakas tulevaisuudessa, kaikista poliittiseen orientoitumisen ulottuvuuksista (Lindroos & Palonen 2000., 17), mikä tekee tulevaisuudesta erinomaisen politiikan pelivälineen ja -kentän, johon voi sijoitella erilaisia dystopioita tai utopioita.

Kontingenssi on tässä kontekstissa tulevaisuudesta avautuvia toimintamahdollisuuksia. Tulevaisuutta ei voi varmuudella tietää tai ennustaa, joten sillä voi vain spekuloida: tämä tietämyksen puute avaa mahdollisuuksia toiminnalle, mutta näyttäytyy myös epävarmuutena. Aiemmin aika ja kontingenssi onkin nähty pelkästään politiikkaa

³³ Tarkoitukseni ei ole kuitenkaan tarkastella käsitteiden muutosta temporaalisesta näkökulmasta sinänsä: analysoin ydinvoimadebatin *retorista* tasoa, enkä ydinvoimapolitiikkaa ontologisella tasolla. Valitsemieni avainkäsitteiden kytkös tulevaisuuteen temporaalisena kategoriana on siis retorinen.

rajoittavina tekijöinä. Aika on mielletty määrälliseksi suureeksi, jonka ehtymistä vastaan on kamppailtava saavuttamalla tavoitteensa ennen kuin se loppuu kesken -- oli kyse sitten vaalikaudesta tai eliniästä. Kontingenssi puolestaan on ilmennyt epävarmuutena ja oikukkaana sattumana, jota vastaan poliitikon on suojauduttava jotta se ei tärvele hänen suunnitelmiaan. (Lindroos & Palonen 2000, 17-18)

Tulevaisuus politiikan kohteena on verrattain tuore. Moderni käsitys tulevaisuudesta spatiaalisenä ulottuvuutena, jota kohti ollaan jatkuvasti matkalla³⁴, on syntynyt 1700-1800-luvulla ja tulevaisuuden tutkimus empiirisenä tieteenä sai alkunsa 1800-luvulla sosiologian synnyn myötä. 1890-1950-luvuilla tulevaisuudelta odotettiin jo paljon. 1960-luvulla tapahtui muutos jonka jälkeen tulevaisuutta on lähinnä pelätty ja se on nähty uhkien lähteenä. (Vauhkonen 2000, 103-105) Tällainen tulevaisuuden pelko yhdistää niin ikään tulevaisuudentutkimuksen ja ympäristötutkimuksen toisiinsa ilmastonmuutoksen kaltaisten uhkien kautta, ja se korostaa tulevaisuuden kontingenssista nimenomaan sen negatiivisesti latautunutta epävarmuutta, suhteessa esimerkiksi mahdollisuuden³⁵ ja tilaisuuden aspekteihin, joilla on positiivisempi sävy.

Tulevaisuuden politiikkaa on käsitteellistetty myös Suomen eduskunnassa. Eduskuntaan perustettiin *tulevaisuusvaliokunta* vuonna 1993. Valiokunta oli vuoteen 1999 väliaikainen, kunnes se vakinaistettiin. 'Tulevaisuus' on siis olemassa omana politiikanalanaan esimerkiksi talouspolitiikan (talousvaliokunta) rinnalla, ja sillä on käsitteenä siis tietynlainen poliittinen sisältö. Tulevaisuusvaliokunnalla ei ole vahvaa roolia muihin valiokuntiin verrattuna, osaltaan sen nuoren iän vuoksi, osaltaan koska osa kansanedustajista on pitänyt sitä "huhuhaana" (ks. Arter 2000). Valiokuntaa on myös vähätelty koska siltä ei pyydetä varsinaisia lausuntoja tai muutosehdotuksia, mutta se on ollut vilkas keskustelun foorumi ja herättäjä (ibid., 160).

Tulevaisuusvaliokunnan tehtäväksi on ilmoitettu pitkän aikavälin ajattelu ja kiihtyvään muutokseen sopeutuminen rutiininomaisen lainsäädäntötyön sijaan (Arter 2000, 149). Tulevaisuusvaliokunnan muodostamisen voi tulkita myös eduskunnan yritykseksi legitimoida omaa kykyään reagoida uudenslaisiin tulevaisuuksiin ja uhkakuviin. Arterin mukaan (ibid., 162) tulevaisuusvaliokunta on politiikan asialistan muokkaamiseen

³⁴ Käsitehistorioitsija Reinhart Koselleckin (2004) mukaan moderni aikakäsitys ja radikaali muutos moderniin käsitteistöön syntyivät 1700- ja 1800-lukujen aikana.

³⁵ Mahdollisuuden aspektin kohdalla on myös mainittava Max Weberin käsite *Chance*, joka perustuu poliitikon arviointiin siitä, mitkä eri toimenpiteet ovat kussakin tilanteessa realisoitavissa. Weberille *Chance* on arvoneutraali, eikä sillä ole negatiivista konnotaatiota. (ks. tästä Palonen 2000, 206-208)

keskittynyt valiokunta, eli se on osaltaan politisoimassa erilaisia tulevaisuuksia ja valitsemassa niistä haluttuja tuomalla ne esiin.

Valiokunnan puheenjohtajan (1996-2003) Martti Tiurin (kok) mukaan tulevaisuusvaliokunnan merkitys on ollut siinä, että sen kautta eri alojen asiantuntijoiden näkemykset on voitu tuoda parlamentin jäsenten tietoon, sillä monimutkaisessa nykymaailmassa kansanedustajilla ei ole enää samanlaista mahdollisuutta asioiden syvälliseen ymmärtämiseen kuin vuosikymmeniä sitten (Arter 2000, 162). Tulevaisuusvaliokunnassa siis ilmenee niin ikään tieteellisen asiantuntemuksen korostaminen suhteessa poliitikon arviointikykyyn, mitä tulee tulevaisuuden politiikkaan. Arter lainaakin Tiuria englanniksi: *"when a former Finnish prime minister states that nuclear power stations are dangerous, he has failed in his duty to go into things properly"* (ibid.).

Tulevaisuusvaliokunnan esimerkistä voi nähdä, että tulevaisuuden käsitteelle on poliittisessa yhteydessä kiinnittynyt vankasti kaksi ominaisuutta: spekuloinnin ja tiedon merkitys, ja ajatus tulevaisuudesta epävarmana ja arvaamattomana, vaarojen ja uhkien lähteenä, joka toimii omalla painollaan mutta jota olisi hallittava edes jotenkin. Tähän epävarmuuden hallintaan pyritään korostamalla 'pitkän tähtäimen ajattelua', jollaista myös tulevaisuusvaliokunnan pitäisi edustaa (ks. Kivelä 1999 ja Arter 2000). Epävarmuutta kohdellaan ennen kaikkea negatiivisena, ei-toivottuna ominaisuutena, jota yritetään hillitä esimerkiksi muodostamalla politiikkalinjauksia, joita noudatettaisiin pitkälle tulevaisuuteen ja joiden avulla elämästä tehtäisiin paremmin ennakoitavaa (ks. myös Palonen 2003, 176).

Tämän vuoksi myös tulevaisuuden käsitteellä pelatessa näennäinen kompetenssi tulevaisuuksien arvioinnissa ja valitsemisessa on retorisesti niin tärkeää: poliitikko, jonka tulevaisuustaito kyseenalaistetaan, on leimattavissa suorastaan vaaralliseksi henkilöksi, joka voi 'tietämättömyydellään' aiheuttaa vakavia seurauksia. Tämä on omiaan kiihdyttämään ydinvoimakeskustelun kaltaista debattia, varsinkin kun ympäristöongelmiin liittyy huolta ja pelkoa. Emotionaalisuuteen ja rationaalisuuteen turvautuva sanasto on yleistä tällaisessa tilanteessa, jossa saatetaan vähätellä mielipidettä tunteisiin perustuvana ja ylentää vastakkaista kantaa rationaalisenä, tai syyttää esimerkiksi ydinonnettomuudesta varoittavia pelottelusta.

Välttääkseen tällaisen vaarallisen tai tunteellisen henkilön leiman poliitikko voi valita

jonkun muun -- kuten tiedemiehen tai toisen poliitikon -- spekulointia ja ottaa sen omakseen. Tällöin poliitikko nojaa toiseen osapuoleen auktoriteettina, ja tietyssä mielessä luovuttaa omaa harkintavaltaansa sitä vastaan, ettei hänen tarvitse luoda ja perustella omaa spekulointiaan. Hän siis vaihtaa pois omaa pelivaraansa ja saa vastineeksi varmuutta. Keskustelu tulevaisuuksista voi tällä tavoin strukturoitua vain muutaman tärkeimmän ja suosituimman skenaarion väliseksi valinnaksi, johon jotkut voivat tietenkin pyrkiä tuomaan myös omia tulevaisuusehdotuksiaan kilpaileviksi valinnoiksi. Samalla tavoin keskustelu voi myös rakentua tiettyjen henkilöiden ympärille, koska heidät nähdään asiassa asiantuntijoiksi tai muuten taidokkaiksi.

Tulevaisuuden negatiivisen aspektin, epävarmuuden, vastapainona (muttei vastakohtana) ovat edistyksen ja kehityksen käsitteet, jotka juontavat juurensa tulevaisuuden teknillis-tieteellisestä aspektista. Edistys on esiintynyt usein eräänlaisena suurena ihmiskunnan pelastajana, joka lopettaa kurjuuden ja hädän. Tieteellisen kehityksen on ajateltu johtavan siihen, että luonnontieteen keinoin pystyttäisiin ennakoimaan ja kontrolloimaan ihmistoimintaa yhteisen hyvän saavuttamiseksi. Tulevaisuudentutkimus olisi siis yritys hallita epävarmuutta. Asetelmaa on kuitenkin problematisoinut eri ennustusten suuri kirjo, joka on osoittanut tieteellisen tulevaisuudentutkimuksen -- ja tieteen itsensä -- rajat. Edistys näyttää edelleen kuitenkin eräänlaisena loppumattomana ihmiskunnan marssina eteenpäin, ja edistyksen käsitteellä onkin perusteltu monenlaisia toimenpiteitä. Voisi puhua jopa "edistysuskosta".³⁶ (Vauhkonen 2000, 104-106) Edistyksen retoriikka onkin eräänlaista "profetiallista" retoriikkaa, jossa aiemmin on vedottu esimerkiksi Jumalaan, mutta nykyään pikemminkin mihin tahansa 'ylempään totuuteen', jonka toteuttaja puhuja esittää olevansa (Garsten 2006, 181).

Edistyksen rinnalle, tai kenties osaksi sitä, on noussut myös talouskasvun paradigma. Tämä korostuu Suomen tapauksessa siinä miten uudenlainen teknologia on ruokkinut maan talouden kasvua esimerkiksi Nokian menestyksen myötä, joten näitä kahta käsitettä -- teknologian kehitys ja talouden kasvu -- ei voi täysin erottaa ydinvoimadebatin yhteydessä toisistaan. Kehitysmaidenkin kohdalla 'kehitys' tarkoittaa nimenomaan *taloudellista* kasvua ja kehitystä. Talous- ja kehityskäsitteet ovat niin voimakkaina poliittisessä keskustelussa läsnä, että jopa ympäristöjärjestöt ja ydinvoimaa vastustavat poliitikot ovat omaksuneet talouden kielen argumenteissaan ydinvoimaa vastaan (ks. Lammi 2009) tai

³⁶ Esimerkiksi edellä mainittu Ulrich Beckin riskiyhteiskuntateoria on kuitenkin haastanut näkemyksen teknologisesta kehityksestä hyvinvoinnin sampona.

ilmastonmuutosta torjuvien toimenpiteiden puolesta (ns. 'vihreä kasvu'). Näin myös talouskasvun käsite on kamppailun kohteena, kun siihen on pyritty sisällyttämään ideologisesti toivottuja elementtejä, kuten ympäristöystävällisyys. Talouden paradigma on niin tehokas että siihen on tuotu mukaan jopa moraalien ja etiikan sanastoa, niin että esimerkiksi kehitysmailla olisi "moraalinen" oikeus voida kehittää teollisuuttaan ja talouttaan länsimaisten suuntaviivojen mukaisesti (esim. Pekka Vilkuna, kesk, 65/2002).

4 YDINVOIMADEBATTI KÄSITEKAMPPAILUN KENTTÄNÄ

4.1 Kaksi vastakkaista mallia

Jos käsiteltävä poliittinen kysymys -- kuten ydinvoima ja energiapolitiikka -- on teknisesti monimutkainen, on debatissa siitä vahva asema niillä, jotka voivat perustaa argumenttinsa tietoon, joka on hyväksytty 'puolueettomaksi' ja 'objektiiviseksi'. Tällaisen tiedon legitiimejä tuottajia ei läheskään kaikilla energiapolitiikassa toimivilla osapuolilla ole käytössään. Lammin (2009, 78-80) mukaan Suomessa erityisesti kauppa- ja teollisuusministeriöllä oli vuoden 2001 kansallista ilmastostrategiaa laatiessaan käytännön monopoli, koska vain sillä oli voimavarat muodostaa legitiimiksi hyväksytty malli tulevaisuuden energiankulutuksesta, talouskasvusta ja päästöistä. Kansallisen ilmastostrategian julkilausuttu tavoite olikin Kioton ilmastopimuksen tavoitteisiin pääseminen.³⁷ Ilmastostrategia-paperi hyväksyttiin eduskunnassa yksimielisesti osana hallituksen ilmastonselontekoa vuonna 2001, minkä jälkeen siitä tuli eduskunnan linjapäätösten lähtökohta.

Kansanedustajilla oli ydinvoimadebatissa poikkeuksellisen paljon liikkumavaraa johtuen puolue- ja hallituskurin puutteesta, ja koska eduskunnalla oli ydinenergialain mukaisesti viimeinen sana periaatepäätökseen viidennestä ydinvoimalasta. Hallituksen poliittinen rooli oli siis heikompi, mutta se ei kuitenkaan tarkoittanut etteikö valtioneuvostolla olisi edelleen ollut vaikutusvaltaa prosessissa, johtuen sen asemasta päätöksen valmistelijana. Hallituksen poliittista asemaa debatissa hankaloitti kuitenkin sen ministereiden avoin erimielisyys ydinvoimakysymyksessä. Peruspalveluministeri Eva Biaudaet (r), häntä tehtävässä edeltänyt Osmo Soininvaara (vihr)³⁸, sekä ympäristöministeri Satu Hassi (vihr) puhuivat eduskunnassa avoimesti ydinvoimaa vastaan. Valtioneuvoston jäsenistä ydinvoiman voimakkaimpana puolustajana keskustelussa toimi taas kauppa- ja teollisuusministeri Sinikka Mönkäre (sd), jonka ministeriö laatikin vuoden 2001 ilmastostrategian. Kauppa- ja teollisuusministeriöllä on tyypillisesti ollut vahva asema

³⁷ "Viime keväänä hyväksytyn kansallisen ilmastostrategian lähtökohtana on kasvihuonekaasupäästöjen alentaminen siten, että Suomi omalta osaltaan voisi täyttää ilmastonmuutoksen torjuntaa koskevan Kioton pöytäkirjan velvoitteet." (Sinikka Mönkäre, sd, 8/2002)

³⁸ RKP ja Vihreä liitto jakoivat peruspalveluministerin salkun Lipposen II hallituksessa.

suomalaisen energiapolitiikan luomisessa ja valmistelemissa, eikä esimerkiksi ympäristöministeriö ole haastanut sen asemaa kuin vasta 90-luvun loppupuolella. KTM:n sidosryhmiä ovat olleet elinkeinoelämän ja teollisuuden etujärjestöt, ympäristöministeriön taas ympäristö- ja kansalaisjärjestöt. (Ruostetsaari 1998, 174-176)

Ilmastostrategialla oli merkittävä rooli eduskunnan ydinvoimapäätöksessä, koska se sisälsi kolme mahdollista tulevaisuuden mallia, jotka olivat eduskunnalle valmiiksi laskettuja, ja joihin päätöksenteon voi perustaa. Ensimmäinen niistä oli ns. "jatkuu niin kuin ennen"-malli ("business as usual", BAU), jolla hahmotettiin mitä tapahtuisi, jos ei tehtäisi mitään. Strategian lähtökohtana oli kuitenkin että toteutettavaksi valittaisiin jompikumpi kahdesta olosuhteita muuttavasta mallista, joita kutsuttiin KIO1- ja KIO2-skenaarioiksi. Molemmien mallin päämääränä oli Kioton ilmastopimuksen velvoitteisiin, päästöjen vähentämiseen vuoden 1990 tasolle³⁹, pääseminen vuosiin 2008-2012 mennessä.

KIO1-skenaario perustui uusien maakaasuvoimaloiden rakentamiseen ja hiilivoiman voimakkaaseen vähentämiseen, kun taas KIO2-skenaario perustui viidennen ydinvoimalan rakentamiseen ja hiilivoiman rajattuun vähentämiseen. Kahden KIO-mallin päästövaikutukset oli laskettu samanveroisiksi, mitä kautta KIO-mallit esitettiin siis tasavertaisina malleina, joiden toteuttamisessa erona ei olisi lopputulos vaan ne keinot, joilla lopputulokseen päästäisiin. Tietenkin tämä identtisyys koski vain tiettyjä rajattuja muuttujia, kuten kasvihuonekaasujen päästöjä. Jos mallit olisivat olleet identtisiä kaikilta vaikutuksiltaan, ei niiden välillä olisi edes tarvinnut valita.

Kioton sopimustavoitteiden saavuttaminen vuosiin 2008-2012 mennessä esiintyi siis ydinvoimakeskustelussa eräänlaisena ulkoisena kriteerinä, johon kaikkien ehdotettujen ratkaisujen oli sopeuduttava. Kioton sopimuksesta vetäytymistä ei ehdotettu, sillä ilmastonmuutoksesta ja Kioton sopimuksesta vallitsi hyvin laaja ja syvä konsensus myös eduskunnassa. Sopimuksesta vetäytyminen tuotiin esiin vain esimerkkinä täysin mahdottomasta valinnasta, vaihtoehdosta joka oli luonnostaan suljettu pois, ja joka näin rajasi muita valintoja. Kaikki poliittisesti harkittavissa olevat tulevaisuusmallit tämän konsensuksen myötä johtivat siis spekulatioissa samaan yhteisesti hyväksi havaittuun lopputulokseen. Edes Kioton sopimuksen päästövähennyksiä jyrkempiä toimenpiteitä ei

³⁹ Tämä oli Suomen osuus Euroopan Unionin maille kokonaisuutena neuvotellusta vähennysvelvoitteesta, jonka jaosta jäsenmaiden kesken sovittiin EU:n tasolla.

erityisesti ehdotettu, joskin jotkut kansanedustajat nostivat sopimuksen riittämättömyyden ja jatkotoimien tarpeen esiin:

Kiotoon ilmastosopimus on erittäin upea asia, ja on hienoa, että se on tehty. On upea asia, että on saatu sen kaltainen sopimus, mutta se ei ole biologisessa eikä geologisessa mielessä riittävä, ei sisällöllisesti. Meidän pitää pohtia ilmastomuutoksen torjuntaa eikä KIO-sopimuksen täyttämistä. (Irina Krohn, vihr, 10/2002)

Päästötavoitteiden saavuttamista pidettiin tärkeänä vaikkei Kiotoon sopimus astuisi sovitun voimaan. Tässä mielessä ydinvoiman kannattajien ja vastustajien kesken ei ilmennyt erityistä erimielisyyttä: ilmastomuutoksen torjumisesta vallitsi konsensus, ja ensisijaiseksi torjumiskeinoksi koettiin nimenomaan Kiotoon ilmastosopimus ja sen tavoitteiden saavuttaminen. Nämä tavoitteet saavutettaisiin helpoiten toteuttamalla joko KIO1- tai KIO2-skenaario. Kiotoon sopimuksen roolina oli siis konkretisoida ilmastomuutoksen vastainen kamppailu numeroilla ilmaistaviksi tavoitteiksi, johon pääsemiseksi oli myös helppoa rakentaa toimintamalli. Ilmastostrategia nähtiin kuitenkin paikoin myös päämääräksi itsessään, koska ilmastomuutoksen torjuminen oli tärkeintä:

On myös otettava huomioon, että kansallinen ilmastostrategia toteutetaan, vaikkei Kiotoon sopimus astuisi voimaan. Päästöttömien ja vähäpäästöisten energialähteiden osuuden kehitys ratkaisee sen, pystyykö Suomi täyttämään kansainväliset velvoitteensa. (Juhani Sjöblom, kok, 8/2002)

Ilmastosopimukset ovatkin tärkeitä ilmastopoliittisia välineitä, koska niiden kautta kansainvälinen yhteisö saadaan puuttumaan kansainväliseen ongelmaan, jonka haittavaikutukset eivät kunnioita maiden rajoja.

Kiotoon sopimuksen itsensä kohdalla kansanedustajilla siis ei ollut erityisen paljon liikkumavaraa. Erimielisyydet syntyivät nimenomaan siinä, *miten* sopimuksen tavoitteisiin päästäisiin. Tästä voi siis tehdä jo ensimmäisen johtopäätöksen, mitä tulee keskustelun eri tulevaisuusmalleihin: *jotta ehdotettu linja on toteutettavissa, on sen johdettava Kiotoon sopimuksessa säädettyihin päästövähennyksiin vuosiin 2008-12 mennessä*. Tämä yhdisti kaikkia toimijoita, ja tämän vuoksi myös ilmastomuutoskysymys on mahdotonta erottaa ydinvoimakysymyksestä. Ydinvoimadebatissa ei ollut kyse vain siitä, rakennetaanko maahan tulevaisuudessa viides ydinvoimala, vaan siitä, miten Suomi vähentää päästöjään riittävästi tiettyyn aikaan mennessä: ydinvoimalla, tai muilla keinoilla.

Ilmastostrategian kaksi mallia -- toimettomuutta ei yksikään kansanedustaja ehdottanut⁴⁰ -- olivat suosituimmat ja yleisimmin käytetyt mallit, mutta ne eivät kuitenkaan olleet *ainoat* skenaariot, joita eduskunnassa hahmoteltiin reitiksi päästöjen vähentämiseen. Esimerkiksi Antti Kalliomäki (sd) nosti esiin kahden vaihtoehdon rajoitukset:

Näin syntyivät niin sanotut KIO1- ja KIO2-toimintamallit eli maakaasu- ja lisäydinvoimavaihtoehdot, joiden muotoon ja statukseen ilmastostrategian vaatima kansallinen yksimielisyys puhalsi hengen. Sen hengen kantamana syntyi julkiseen keskusteluun eduskuntaa myöten sitkeä käsitys siitä, että energiaratkaisussa ei olisi kysymys muusta kuin valinnasta näiden kahden vaihtoehdon välillä, joiden lopputulemat näyttivät olevan helpottavan lähellä toisiaan. (62/2002)

Kalliomäki mainitseekin ilmastostrategian rakentamisessa vallinneen konsensuksen. Ilmastostrategian hyväksyminen osana hallituksen ilmastaselontekoa ja Kioton sopimuksen ratifiointi olivat yksimielisiä päätöksiä, eli kahden mallin tarkoituksena oli siirtää väistämätön kiista ydinvoiman lisärakentamisesta pois ilmastostrategian valmisteluprosessista. Ensin sovittiin tavoitteista yksimielisesti, jonka jälkeen käytäisiin varsinainen debatti keinoista. Tästä johtui myös mallien luominen tasaveroisiksi päästövähennystensä suhteen: näin kaksi mallia voitaisiin hyväksyä tasavertaisina vaihtoehtoina, joista varsinainen kamppailu käytäisiin sitten myöhemmin. Ilmastokysymyksen varsinainen poliittisuus kanavoitiin ydinvoimakeskusteluun depolitisoimalla aikaisemmat päätökset ilmastopöytäkirjasta ja -strategiasta, minkä vuoksi myös ilmastopolitiikan parlamentaarisen poliittisuuden analyysi olisi käytännössä tehtävä ydinvoimadebatin aineistosta.

Mauri Pekkarisen johdolla myös keskustan eduskuntaryhmä esitteli ryhmäpuheenvuorossaan oman vaihtoehdoisen mallin KIO1- ja KIO2-mallille, rikkoakseen hallituksen suunnalta muodostettujen vaihtoehtojen valta-asemaa:

Keskustan eduskuntaryhmä on esittänyt oman mallinsa, ja myös ympäristöjärjestöt ovat esittäneet oman mallinsa, jotka molemmat perustuvat siihen, että uusiutuvaa energiaa ja säästöä käytetään enemmän kuin hallituksen kummassakaan mallissa. Mielestäni keskustan malli ja ympäristöjärjestöjen malli ovat molemmat vielä parempia malleja kuin tämä viimekeväinen hallituksen KIO1- eli maakaasumalli. (8/2002)

⁴⁰ Tosin julkisessa keskustelussa ilmastopolitiikan tavoitteisiin suhtautui kielteisesti esimerkiksi Teollisuuden ja työnantajain keskusliiton (nyk. Elinkeinoelämän keskusliitto) toimitusjohtaja Johannes Koroma (Perimäki 2001, 11-21). Eduskuntakeskustelussa Suomen ilmastotavoitteita ei kuitenkaan siis kyseenalaistettu. Tämä todistaa Tirkkoson (2000) hahmottaman hegemonisen ilmastodiskurssin vahvasta asemasta, ja siitä että debatin dynamiikka keskittyy nimenomaan olemassaolevan tilanteen muutokseen.

Pekkarinen pyrki siis hajottamaan ilmastostrategiasta vallinnutta konsensusta nimittämällä sitä "*hallituksen malliksi*". Tätä kautta voitiin viedä kahdelta mallilta legitimitettä vetoamalla siihen että keskustan oma kolmas vaihtoehto, tai ympäristöjärjestöjen luoma malli, olisi parempi. Ilmastostrategiassa luotujen kahden linjavaihtoehdon rinnalle siis pyrittiin kyllä tuomaan kolmansia tulevaisuusmalleja, mutta ne eivät dominoineet keskustelua samalla tavalla kuin KIO-mallit. Ympäristöministeri Hassin johdolla ympäristöministeriö teetätti VATT:lla ja VTT:llä energiaveroselvityksen, jonka mukaan ilmastostrategiassa tehdyt taloudelliset oletukset olivat olleet väärinä ja että ydinvoiman taloudelliset kustannukset olivatkin maakaasuvaihtoehtoa suuremmat:

Ympäristöministeriö on teettänyt Valtion taloudellisella tutkimuskeskuksella täsmennetyt arvio, joka arvio perustuu hallituksen ilmasto-ohjelman taustalaskelmiin, mitä hallituksen enemmistön hyväksymä lausuma merkitsisi. Se tarkoittaisi sitä muun muassa, että sähkön veroa jouduttaisiin korottamaan enemmän kuin niin sanotussa maakaasumallissa. Eli sähkö ei todellakaan olisi halvempaa kuin niissä vaihtoehdoissa, joita me uusiutuvan energian kannattajat esitämme. (Satu Hassi, vihr, 8/2002)

Debatissa oli siis esillä kaksi vallitsevaa tulevaisuuden mallia, joissa energiantuotanto pohjautuisi joko maakaasuenergian tai ydinvoiman lisäämiseen. Näiden kahden lisäksi oli kolmansia kilpailevia malleja, jotka kiistävät dominoivien mallien edut tai perusteet. Eduskunnan ei tarvitsekaan ottaa sille tehtyjä ehdotuksia ja vaihtoehtoja annettuina, vaan sen on aina mahdollista muokata niiden sisältöä ja toteutustapaa erilaisten ponsien avulla. Keväällä 2002 tämä toteutui siten, että vaikka eduskunta päättikin ydinvoiman lisärakentamisesta, päätettiin myös ns. 'risupaketista', jonka tarkoituksena oli varmistaa uusiutuvien energianlähteiden kehittäminen jatkossakin.

Erilaisten linjausten kohdalla on myös muistettava, että kun poliittisesti päätetään jostain tietystä suunnasta, johon toimintaa halutaan tulevaisuudessa ohjata, tällainen linja on aina tulkittavissa ja luettavissa erilaisin tavoin. Myönteinen ydinvoimapäätös voi olla myönteinen signaali uusille lupahakemuksille, tai se voi olla kertaluonteinen päätös. Myös tällä voidaan politikoida: ydinvoimapäätöksen kohdalla oli kiistaa siitä, tarkoittaako uuden ydinvoimalan rakentaminen lisäydinvoimaa myös tulevaisuudessa. Tehty päätös voi olla myös helpompi vaatia muokattavaksi jos olosuhteet muuttuvat tarpeeksi radikaalisti. Ydinvoiman kohdalla tämä on erityisen helppoa, sillä periaatepäätöksen myöntämisestä varsinaisen laitoksen valmistumiseen menee useita vuosia.

Kahden hallitsevan skenaarion asema ei siis jäänyt kiistämättä, joten ne eivät rajanneet debattia täydellisesti. Niiden ympärille kuitenkin rakentui kansanedustajista kaksi rintamaa, joilla oli 1980-luvun ydinvoimakeskustelun tavoin (ks. Koskinen 1995) voimakas keskinäinen vastakkainasettelu. Tämä rintamien syntyminen johtui periaatepäätöksen luonteesta, josta ponsista huolimatta muodostui yksiselitteinen kyllä tai ei -asetelma. Lisäksi poliitikon uskottavuus ja tietopohja ydinvoimakysymyksessä nojaa usein muihin auktoriteetteihin, joiden ympärille tällaiset debattirintamat muodostuvat. Ydinvoiman kohdalla tämä käytännössä tarkoitti sitä, että pienempi joukko kansanedustajia käytti useita puheenvuoroja, joissa käytiin varsinaista deliberaatiota. Merkittävä osa kansanedustajista käytti jonkinlaisen puheenvuoron, mutta nämä puheenvuorot lähinnä mukailivat pienemmän keskustelijoiden ydinjoukon käyttämiä argumentteja eivätkä sinänsä tuoneet esiin mitään uutta tai poikkeavaa. Niiden funktio vaikuttaisi ennemminkin olleen saattaa tietoon heidän järkeilynsä ja perustelunsa, jotta he eivät vaikuttaisi välinpitämättömiltä tai apaattisilta poliittisesti kiihkeän kysymyksen yhteydessä -- jotta pöytäkirjassa olisi merkittynä se, mitä mieltä he olivat olleet ja miten mielipiteeseensä päätyneet.

Tämä kertoo siitä, miten vaikeaa voi olla uskottavasti hahmottaa tulevaisuudenkuvia, ja miten toimijan voi olla helpompaa vain nojata valmiiseen auktoriteettiin, sekä siitä, että ydinvoimakysymys oli hyvin kiihkeä ja sai kaikki kansanedustajat osalistumaan -- kukaan ei äänestänytkään tyhjää tai ollut poissa. Erityisen aktiivisia osapuolia olivat esimerkiksi Martti Tiuri (kok), Mikko Elo (sd), Satu Hassi (vihr), Eva Biaudet (r), sekä abstraktimmalla tasolla 'asiantuntijoiden' figuuri, tieteelliset julkaisut, tutkimukset sekä erilaiset lausunnot. Ympäristöjärjestöt, jotka ovat perinteisesti olleet myös tällaisessa roolissa, eivät olleet kuitenkaan samalla tavalla uskottavia vuoden 2002 keskustelun yhteydessä, vaan niitä syytettiin valiokunta-asteella puolueellisuudesta (Lammi 2009, 80-83). Asetelma antoi debatin muodostua intensiiviseksi puolesta ja vastaan -debatiksi, mikä tarkoittaa analyysin kannalta sitä että käsitekamppailun kahden osapuolen retoristen siirtojen analysoiminen on selkeintä tietoisesti noudattamalla tätä vastakkainasettelua. Tästä syystä analyysini eteneekin puolesta ja vastaan -rytmin mukaisesti, niin että ydinvoiman kannattajien ja vastustajien puheenvuorot ja argumentit vuorottelevat keskenään eri käsitekamppailujen kohdalla.

4.2 Varmuus ja epävarmuus

Minusta on aika hyppäys tuntemattomaan tai epävarmaan tulevaisuuteen se, että tässä vaiheessa suljettaisiin ydinvoima pois sähköntuotantotapojen joukosta. Se on ratkaisu, jota en toivo. (Kari Uotila, vas, 63/2002)

Kansanedustajien deliberoidessa ydinvoimasta 'varmuus' muodostuu olennaiseksi käsitteeksi, jonka perusteella erilaisia esitettyjä toimintasuunnitelmia vertaillaan keskenään. Koska tulevaisuuden ennakoiminen on vaikeaa, ja koska tulevaisuus on luonteeltaan aina epävarma, on varmuuden korostaminen politiikassa nähtävänä tarpeena torjua tätä luontaista epävarmuutta. Osa varmuuden tavoittelua on myös pitkäaikaisen ja pysyvän linjan suosiminen lyhytaikaisen ja tilapäisen toiminnan sijaan. Ydinvoimadebatin kyllä ydinvoimalle, ei ydinvoimalle -asetelmassa varmuuteen perustuvat argumentit voi jakaa neljään tyyppiin: niihin, joissa ydinvoima esitetään varmana tai epävarmana, ja niihin, joissa ydinvoiman vaihtoehto esitetään varmana tai epävarmana. Tästä muodostuu varmuuden ja epävarmuuden käsitepari, joista edellisellä on selvä positiivinen ja jälkimmäisellä selvä negatiivinen konnotaatio. Varmuuden käsite oli siis ydinvoimadebatissa vahvasti arvolatautunut: yksikään kansanedustaja ei käyttänyt varmuutta negatiivisena tai epävarmuutta positiivisena adjektiivina.

Ydinvoimalle esitettiin debatissa useita eri vaihtoehtoja, jotka ydinvoiman vastustajat yrittivät legitimoida varmoina ja kannattajat yrittivät torjua epävarmoina. Eniten esillä näistä ydinvoiman vaihtoehtoista oli toisessa KIO-mallissa käytetty maakaasu, jota Ruostetsaari (1998, 174) luonnehtiikin "anti-ydinvoimaksi". Ruostetsaaren mukaan anti-ydinvoimana maakaasu oli erityisesti Vihreän liiton, Vasemmistoliiton ja Keskustan suosiossa ⁴¹, mutta vuoden 2002 keskustelussa on havaittavissa myös Keskustan biopolttoaineiden painotus. Biopolttoaineet, muut uusiutuvat energianlähteet ja energiankulutuksen vähentäminen esitettiin maakaasun ohella tällaisina anti-ydinvoimina. Maakaasun ja ydinvoiman vastakkainasettelun voi siis nähdä KIO-mallien vastakkainasettelun kiteytymänä, johon myös eduskuntadebatti enimmäkseen keskittyi,

⁴¹ Ruostetsaari (1998, 174) huomauttaa myös että SKDL:n kadottua puoluekartalta maakaasulla ei enää ollut varsinaista omaa tukipuoluetta. Tämä asetelma johtui Neuvostoliiton asemasta maakaasun tuojana Suomeen. Tämä ulottuvuus nousee esiin myös tarkasteltaessa puheenvuoroja maakaasun ns. "huoltovarmuudesta", jossa Vasemmistoliiton kansanedustajat puolustavat Venäjää ja maakaasun tuontia.

kun taas muut ydinvoiman vaihtoehdot (uusiutuvat, energiansäästö, jne.) olivat anti-ydinvoiman tukena.

Varmuuden ja epävarmuuden kategoriat nousivat debatissa esille heti sen alkaessa. Kauppa- ja teollisuusministeri Sinikka Mönkäre (sd) käynnisti ensimmäisen täysistuntokeskustelun viidennestä ydinvoimasta pitämällä periaatepäätöksen esitelleen, valtioneuvoston puheenvuoron.

Myönteinen periaatepäätös mahdollistaa sen, että teollisuus voi ennakoida suhteellisen suurella varmuudella tulevaa sähkön hintaa. [...] Hanke lisäisi myös energiahuollon varmuutta ja sähkön saatavuutta pidemmällä aikavälillä. [...] Kysymys on kahdesta teoreettisesta laskelmasta, joista ydinvoimapainotteisen vaihtoehdon sisältö on hallituksen päätöksellä jo konkretisoitumassa. Sen sijaan maakaasupainotteisen vaihtoehdon perusteet ovat sähkön tuotannon osalta vielä täysin auki. [...] Kaasun hintaan liittyvä epävarmuus ja riippuvuus yhdestä kaasuntoimittajasta ovat saaneet voimayhtiöt epäileviksi kaasuvoimalaitosten rakentamisessa. Sen sijaan ydinvoimalisärakentamiseen pyytää nyt lupaa yhtiö, jolla on näyttöä sen luotettavasta ja turvallisesta käytöstä. Valinta tehdään siis kuvitteellisten laskelmien ja olemassa olevan hakemuksen välillä. (8/2002)

Mönkäreen puheenvuoro oli siis selvästi maakaasua vastaan ja ydinvoiman puolesta. Hänen argumenttinsa perustui varmuuteen ja luotettavuuteen tärkeimpinä tekijöinä energiavaihtoehtoa valittaessa, ja perusteluihin siitä miksi juuri ydinvoima on luotettavin ja varmin vaihtoehto. Mönkäre korosti talouselämän vaateita varmuudesta ja stabiliteetista, sekä maakaasun epävarmuutta energialähteenä, millä hän muodostaa varmuudesta tärkeimmän päätöksenteon kriteerin. Mahdollisia argumentteja ydinvoiman epävarmuudesta hän torjui vetoamalla siihen, että lupaa pyytävällä yhtiöllä on historia luotettavuudesta ja turvallisesta ydinenergian tuotannosta. Maakaasun kohdalla tällaisia yhtiöitä ei ollut -- päinvastoin yritykset olivat itsekin epäileväisiä maakaasun suhteen, mikä tekeekin ilmastostrategian maakaasuvaihtoehdosta ”kuvitteellisen laskelman” kontrastina TVO:n jättämään hakemukseen. Kauppa- ja teollisuusministerin puheenvuorossa korostuivatkin juuri elinkeinoelämän edut ennakoitavuuden, talouden kasvun ja hintavakauden kannalta, sekä yritysten asema ulkoisina päättäjinä, joiden tarpeisiin ja vaatimuksiin eduskunnan olisi päätöksenteossaan mukauduttava.

Maakaasun epävarmuutta ei perusteltu pelkästään sillä, että yksityinen sektori ei ollut halukas lisäämään sen käyttöä. Sen kohdalla käytettiin myös käsitettä ”huoltovarmuus”, jolla viitattiin siihen, että maakaasu on tuotava maahan ulkomailta -- eli Venäjältä -- ja että

tähän ei voida täysin luottaa esimerkiksi kriisitilanteessa. Vasemmistoliiton ja Vihreän liiton kansanedustajat kutsuivat tätä pejoratiivisesti "*Venäjä-kortin pelaamiseksi*" (mm. Merikukka Forsius, vihr, 10/2002). Huoltovarmuuden argumenttia vastustettiin siis pelotteluna, jossa käytetään hyväksi Suomen historiallisesti monimutkaista suhdetta Venäjään. Venäjän asema Suomen energiataloudessa ja ydinvoiman käyttäjänä nousi esiin myöhemminkin, edelleen siinä kontekstissa, että Suomen ei ole turvallista ja viisasta luottaa Venäjään ja sen infrastruktuuriin, varsinkaan kriisitilanteissa.

Perustelut maakaasun varmuudesta nojasivatkin muuten tulevaisuuteen orientoituneessa debatissa nimenomaan menneisyyteen, josta johdettiin trendi nykyaikaan ja tulevaisuuteen: "*Aika monet puheenvuorot ovat viitanneet sekä maakaasun häiriöihin että sen hinnan epävarmuuteen. Suomessa on yli 25 vuotta käytetty maakaasua ilman päivänkään häiriötä. Myöskään tässä suhteessa epäluottamuksen lietsominen ei ole oikein.*" (Matti Vanhanen, kesk, 8/2002) Teollisuuden Voiman luotettavuus ydinvoimalan ylläpitäjänä vertautui Venäjään maakaasun toimittajana: kummankaan kohdalla ei ole ollut aiemmin ongelmia, joten niitä ei pitäisi odottaa tulevaisuudessakaan.

Maakaasu oli anti-ydinvoimista ensisijaisin, mutta kuten mainittu, ei suinkaan ainoa: muista ensisijaisimpia olivat uusiutuvat energialähteet, joiden kohdalla käytiin myös debattia siitä, mikä on varmaa ja mikä on epävarmaa.

Paljon on myös puhuttu tänään uusiutuvista energialähteistä. Me kaikki tiedämme, että aurinkoenergialla ei Suomessa kovin paljon, kun me tätäkin helmikuuta ajattelemme, olisi paljon energiaa tullut. Mitä tulee tuulienergiaan, me kaikki tiedämme sen, että sen osuus on tänä päivänä 0,1 prosenttia koko sähköntuotannosta, ja tässä on veikkailtu, että se saattaisi olla 1 prosentti vuonna 2010. (Mikko Elo, sd, 8/2002)

Ydinvoiman kannattajat pyrkivätkin leimaamaan uusiutuvat energianlähteet kuten tuuli- ja aurinkovoiman liian pienen mittaluokan ratkaisuiksi, jotka olivat teknologisesti vielä alkeellisia, eivätkä siis riittävän luotettavia tai mittavia Suomen energiantarpeeseen. Tässä yhteydessä käytettiin myös termiä 'perusvoima'. Sähköverkko tarvitsee jatkuvaa suurta energiansyöttöä, perusvoimaa, jota sitten tasataan kulutushuippujen aikana pienemmän mittakaavan energianlähteillä. Käsitteenä 'perusvoima' nojaakin mielikuvaan varmuudesta ja vakaudesta.

Kun me olemme jo sulkeneet pois kivihiihen, vesivoiman ja kun minun arvomaailmassani maakaasu, joka tulee yhdestä suunnasta, yhdestä putkesta, ei voi olla perusvoimavaihtoehto, ja kun myös puu- ja biopolttoaineet eivät

ole perusvoimavaihtoehto, olisi minusta älytöntä markkinataloudessa sulkea ydinvoima pois. (Timo Kalli, kesk, 8/2002)

'Perusvoima' on Kallin puheenvuorossa Suomen kilpailukyvyn ja hyvinvoinnin kulmakivi, ja ainoa jäljelle jäänyt varteenotettava vaihtoehto. Ydinvoiman kannattajien viesti oli siis selkeä: ainoa turvallinen, vakaa ja varma energiatulevaisuus nojaa ydinvoiman lisärakentamiseen. Energian säästäminen ei ollut mahdollinen vaihtoehto, koska se puolestaan vaarantaisi talouskasvun ja aiheuttaisi työttömyyttä. Näin luotiin siis kuvaa taloudellisesti ja teknologisesti kehittyneestä ja yhä kehittyvästä Suomesta, joka tarvitsee ydinvoimaa voidakseen taata edistyksen ja kansalaistensa hyvinvoinnin vastaisuudessakin. Mönkäreän avattua debatin ydinvoiman vastustajien oli vastattava, miksi ydinvoima olisi sittenkin epävarma valinta, ja miksi sille tarjotut vaihtoehdot olivatkin varmoja.

Epävarmuuden käsitteen yhdistäminen ydinvoimaan ei nojannut varmuuden puutteeseen sellaisenaan, vaan ydinvoimalaonnettomuuden mahdollisuuteen, ja siihen että vaikka onnettomuuden todennäköisyys olisikin pieni, olisivat onnettomuuden seuraukset niin suuret ettei minkäänlainen ydinvoiman lisärakentaminen olisi perusteltua. Näin epävarmuutta ei määritelty ydinvoiman ominaisuudeksi sellaisenaan, kuten maakaasun ja uusiutuvien energianlähteiden kohdalla oli tehty, vaan sen sijaan korostettiin sitä kuinka ydinvoiman kohdalla ei saisi olla *lainkaan* epävarmuutta, jotta se voisi olla hyväksyttävä tapa tuottaa sähköä. Tämä tietenkin asetti ydinvoimalle erittäin korkean varmuuden vaatimuksen. Tässä yhteydessä käsitettä 'riski' käytettiin toistuvasti, ei siis kuitenkaan bekkiläisessä mielessä. Ydinvoiman vastustajien retoriikan tarkoituksena oli luoda kuva ydinvoimasta suurena uhkapelinä: "*Onnettomuusriski on aina olemassa eikä sitä pidä väheksyä. Yksikin tapaus on liikaa. Valitettavasti meillä on kokemusta siitä, miten vakavat seuraukset ovat, kun jokin menee pieleen.*" (Raimo Vistbacka, ps, 8/2002)

Vastustajat käyttivät havainnollistavana esimerkkinä sitä, miten vakuutusyhtiöt eivät suostu vakuuttamaan ydinvahinkoja täysimääräisesti. Vakuutusyhtiöt esitettiin siis todennäköisyyden ja varmuuden asiantuntijoina, mitä vakuutusyhtiöt itsekin ajavat esimerkiksi mainonnassaan ja brändeissään. Elinkeinoelämän edustajina ja taloudellisina toimijoina vakuutusyhtiöt pystyttiin siis kääntämään muuta elinkeinoelämää, joka kannattaa ydinvoiman lisärakentamista, vastaan. Jos elinkeinoelämä vielä esitetään monoliittisena instituutiona, todistaa vakuutusyhtiöiden haluttomuus vakuuttaa turvalliseksi väitettyä ydinvoimaa sen tekopyhydestä.

Toiseksi ydinvoiman epävarmuustekijäksi onnettomuuden mahdollisuuden ohella nousi ydinvoiman herkkyyys terrorismille tai muunlaiselle turvallisuuskriisille sen keskittyneisyyden takia.

Jos on todellinen uhka- ja kriisitilanne, mikä tuottaa sen, että he eivät halua enää myydä meille kaasua, vaikka he haluavat meidän valuuttaamme, sillä sekunnilla ydinvoimalat pitää sulkea. Siinä mielessä Venäjällä pelotteleminen ei auta meitä mitenkään. Ainoa, mikä auttaa silloin, on hajautettu kotimainen energia. (Janina Andersson, vihr, 8/2002)

Ydinvoimalan "huoltovarmuutta" yritettiin siis kyseenalaistaa sillä, että ydinvoimalat ovat keskittyneet vain muutamalle paikkakunnalle, mutta tuottavat silti huomattavan osa Suomen energiasta.

Varmuuden ja epävarmuuden käsitteillä oli ydinvoimadebatissa siis selkeät positiiviset ja negatiiviset konnotaatiot, jotka ilmenevät siitä miten kansanedustajat pyrkivät määrittelemään oman vaihtoehdonsa varmaksi ja sitä vastustavan vaihtoehdon epävarmaksi. Ydinvoiman ensisijaiseksi vaihtoehdoksi nousseen maakaasun kohdalla argumentit nojasivat maakaasun saatavuuden epävarmuuteen sekä epävarmuuteen joka vallitsee siitä, rakennetaanko maakaasulaitoksia jos uusi ydinvoimala jää rakentamatta, vai päädytäänkö sähkö tuomaan ulkomailta, mikä lisäisi epävarmuutta entisestään. Uusiutuvat energianlähteet todettiin lähtökohtaisesti mahdottomaksi ratkaisuksi, koska ne eivät pysty tuottamaan "perusvoimaa". Ydinvoima asetettiin näin maakaasuun verrattuna varmaksi vaihtoehdoksi, joka olisi Suomen maaperällä, ja joka tuottaisi sähköä vuoden ympäri paremmin ennakoitavin kustannuksin.

Ydinvoiman vastustajien puheenvuorot keskittyvät torjumaan ydinvoiman kannattajien kritiikkejä ja väitteitä maakaasun epävarmuudesta, sen sijaan että he varsinaisesti puolustaisivat maakaasun hyviä puolia, mikä tukee Ruostetsaaren (1998) näkemystä maakaasusta "anti-ydinvoimana", joka valittiin lopulta ilmastostrategian toiseksi vaihtoehdoksi, koska strategiaa valmistellessa se vaikutti varteenotettavimmalta vaihtoehdolta ydinvoimalle. Debattia luonnehtiikin se, että ydinvoiman kannattajilla oli yksi selkeä tavoite -- halvan sähkön varma tuottaminen -- johon oli olemassa heidän esittämänään yksi selkeä ratkaisu, viidennen ydinvoimalan rakentaminen, joka oli jo viimeistä päätöstä vaille prosessina valmis. Luvan hylkääminen johtaisi siis epävarmuuden

tilaan, jossa tämä yksi ratkaisu olisi torjuttu, eikä yhtä varmoja olisi enää tarjolla tai käytettävissä.

Ydinvoiman vastustajilla oli sen sijaan asettaa ydinvoimaa vastaan useiden eri vaihtoehtojen ja keinojen valikoima. Maakaasu oli niistä ensisijainen, arvatenkin johtuen sen asemasta kauppa- ja teollisuusministeriön ilmastomallissa, mutta esillä olivat myös uusiutuvat energianlähteet, biopolttoaineet, ja energiansäästö. Tämä tietynlainen epäsymmetria itsessään näyttäytyy helposti epävarmana, kun vastakkain on yksi selkeä vaihtoehto ja erilaisten toimenpiteiden valikoima.

Ennen kuin varmuuden ja epävarmuuden käsitteiden roolia ydinvoimadebatissa voi analysoida syvällisemmin, on tarkasteltava niihin liittyviä pitkä- ja väliaikaisuuden käsitteitä. Näitä käsitteitä yhdistää samaan tulevaisuuteen liittyvään käsittekonstellatioon se, että niissä tärkeimpänä elementtinä on pyrkimys tulevaisuuden epävarmuuden ja ennalta-arvaamattomuuden kesyttämiseen luomalla pitkäjänteinen ja vakaa poliittinen linja.

4.3 Pitkäaikaisuus ja väliaikaisuus

Aiemmin hahmotin ydinvoimadebatin keskeisen ilmastopoliittisen kriteerin, joka asetti eri vaihtoehtoille implisiittisen vaatimuksen: *jotta ehdotettu suunnitelma on poliittisesti toteutettavissa, on sen johdettava Kioton sopimuksessa säädettyihin päästövähennyksiin vuosiin 2008-12 mennessä.* Tämä siis tarkoitti, että eduskunnan relevantti aikahorisontti ydinvoimapäätöstä tehdessä oli vuodet 2008-2012, kuudesta kymmeneen vuoden jakson päässä. Tästä huolimatta puheenvuoroissaan kansanedustajat eivät halunneet pelkästään toimenpiteitä, joilla Suomi olisi saatu Kioton sopimuksen mukaisiin vähennyksiin tämän ajanjakson kuluessa, vaan sen lisäksi haluttiin *pysyvää ja pitkäaikaista* muutosta. Tämä johtui yhtäältä siitä, että Kioton sopimus nähtiin vain yhtenä ilmastonmuutosta torjuvien toimenpiteiden sarjassa, jossa Kioto olisi vain ensimmäinen konkretisoitunut etappi joka mahdollisti varsinaista poliittisten toimien tekemisen.

Toisaalta pysyvän ja pitkäaikaisen muutoksen vaatimus johtui siitä, että väliaikaisuus ja tilapäisyys ilmenevät nimenomaan pejoratiivisina käsitteinä. Ne ovat siis epävarmuuden

tavoin sellaisia, jotka halutaan yhdistää nimenomaan siihen ehdotukseen, joka halutaan torjua, kun taas niiden vastakäsitteet halutaan assosoida omaan ehdotukseen. Esimerkiksi Osmo Soininvaara (vihr) kutsui ydinvoiman lisärakentamista "*krapularyypykseksi*" (62/2002), mikä määritteli ydinvoiman tilapäiseksi ratkaisuksi, joka auttaa vain jonkin aikaa, eikä varsinaisesti ratkaise perimmäistä ongelmaa. Tämä on sukua sellaisille maalaisjärkisille fraaseille kuin "tärkeintä on hoitaa taudin syy eikä sen oireita" ja "poliitikko ajattelee vaaleja, valtiomies tulevia sukupolvia", jotka korostavat kestävien ja pitkäaikaisten ratkaisujen paremmuutta lyhytaikaisiin ja tilapäisiin verrattuna. Niiden tavoittelemisen on siis itsestäänselvyttä, jota ei eduskuntadebatissakaan erityisemmin kyseenalaistettu tai politisoitu, mikä tekee niistä käsitteinä 'epäpoliittisia' eli depolitisoinnin välineitä ja kohteita.

Soininvaara ei siis ollutkaan ainoa joka käytti tilapäisyyttä ja väliaikaisuutta tällä tavoin, vaan kyseessä on yleinen keskustelussa esiintyvä käsitelmääritys, jonka voi nähdä varmuuden/epävarmuuden tavoin osaksi keskustelun konsensusta: "*Ei püitata siitä, miten maapallon käy, kun jatkuvasti vain lisätään fossiilisia polttoaineita. Kuvitellaan, että maakaasu on hyvä väliaikainen vaihtoehto.*" (Marti Tiuri, kok, 8/2002) Ja toisaalta ympäristöministeri Hassi (vihr): "*Ne, jotka puhuvat maakaasusta väliaikaisena ratkaisuna, ovat aivan oikeassa siltä osin, mutta on syytä muistaa, että myöskin ydinvoima on väliaikainen ratkaisu.*" (8/2002)

Sekä maakaasun että ydinvoiman kohdalla varoitettiin esimerkiksi polttoaineen kesken loppumisen uhasta, millä näiden tuotantomuotojen vastustajat halusivat viedä niiltä legitimitetin. Ne eivät olisi lopullisia ratkaisuja Suomen energiaongelmaan, joka on syntynyt kasvavasta energiantarpeesta ja ilmastopöpmuksesta. Väliaikaisuuden kielteisestä luonteesta ei ollut kuitenkaan aivan täyttä konsensusta, sillä Vasemmistoliiton Kari Uotila vetosi mahdollisuuteen tehdä tilapäinen ratkaisu, jonka jälkeen, kunhan poikkeustila on mennyt ohi, voidaan asiaa pohtia uudelleen:

Voimme tehdä, arvoisa puhemies, eräänlaisen kerta kiellon päälle -pöätöksen. Vaikka niin sanotun energiakuilun ylittämiseksi pöättaisimmekin rakentaa vielä yhden ydinvoimalan, se ei saa estää meitä suuntautumasta pitemmällä aikavälillä ydinvoimasta luopumiseen. [...] Tällainen pöätös sitouttaisi muiden vaihtoehtojen kehittämiseen eikä betonoisi tulevaa energiantuotantoa ydinvoiman varaan. (Kari Uotila, vas, 8/2002)

Kerta kiellon päälle -päättös ei kuitenkaan nojaisi ilmastonmuutokseen tai Kioton sopimukseen, vaan siihen että energiateknologia on pisteessä, jossa päästöjen vähentäminen on vaikeaa uusiutuvien energianlähteiden kehittymättömyyden vuoksi. Ilmastonmuutoksen torjumisen tarvetta jatkossakin ei siis kiistetty -- kuten monet kansanedustajat totesivat, Kiotoa ei pidä tavoitella vain Kioton itsensä vuoksi, vaan pidempiaikaisen tavoitteen vuoksi. Uotilan puheenvuorossa esiintyi kuitenkin myös halu keskittyä päätöksenteossa pitkään aikaväliin, pysyviin ratkaisuihin.

Meillä lisääminen ei enää onnistu vanhoja voimaloita uudistamalla, joten on harkittava myöskin lisäyksikön rakentamista mutta samalla suuntauduttava ja sitouduttava sen korvaamiseen tulevaisuudessa muilla vaihtoehdoilla. Periaatepäättös luopumisesta olisi tahdonilmaisu ja tässä mielessä merkittävä. (Kari Uotila, vas, 8/2002)

Ydinvoima esitettiin myös soveltuvana ratkaisuna energiaongelmaan, koska se antaa mahdollisuuden vähentää päästöjä entisestään pitkällä aikavälillä:

Kyllä ydinvoima on käytännössä lähes päästöttömänä energiamuotona pitkällä aikavälillä kestävin ja ympäristöystävällisin ratkaisu. Jos me nyt eväämme viidennen ydinvoimalan lupahakemuksen, voimme kenties monin ponnistuksin päästä lähelle päästövähennystavoitetta, mutta mitä sen jälkeen? Mistä sitten vähennämme ja millä korvaamme kasvihuonekaasupäästöjä aiheuttavia energiantuotantomuotoja 2010-luvulla? (Sari Sarkomaa, kok, 10/2002)

Pitkäaikaisuutta ja varmuutta hyväksi käytävä retoriikka pohjautuu näissä esimerkeissä poliittisen linjan aspektiin ja siihen, miten linja edustaa vakautta, varmuutta ja pysyvyyttä, tietyllä tapaa myös ikuisuutta. Luomalla ja toteuttamalla pitkäjänteinen suunnitelma, torjutaan toiminnan luonnollista epävarmuutta ja tavoitellaan varmuutta. Käsitteenä linjan avulla suunnataan katse tulevaisuuteen, koska sen avulla määritellään toimintaa ja olosuhteita tulevaisuudessa: sillä voidaan ikään kuin tehdä ennusteita siitä, mitä tapahtuu (Palonen 2003, 175). Se on ennakkoinnin ja spekuloinnin väline. Vastaavasti pitkän aikavälin suunnitelman puute tarkoittaa epävarmuutta ja kaaosta, joten minkä tahansa linjan olemassaoloa pidetään parempana kuin sitä ettei sitä olisi lainkaan. Jatkuvuutta pidetään suurena hyveenä, ei niinkään jatkuvuuden rikkomista tai rikkoutumista (ibid., 176).

Retorisesti väliaikaisuus näyttäytyy poukkoilevana, reagoivana ja ennalta-arvaamattomana toimintana, jonka pohjalta on vaikeampi ennakoida tulevaa ja joka ei ota aloitetta

tulevaisuuden suhteen. Esimerkiksi talouspoliittisessa retoriikassa jatkuvuuden ja ennakoitavuuden periaatteita halutaan korostaa sen takia, että 'vakauden' on tarkoitus luoda talouden toimijoille turvallisempi ympäristö. Talouden yhteydessä vakaus tarkoittaaakin yleensä vakaata *kasvua*, kuten BKT:n ja energiankulutuksen kasvua, ei nykyisen tilanteen ylläpitämistä: tällä tavalla vakaus voi likeistyä myös liikkeeseen, jolloin se ei olekaan stagnaatiota tai näivettymistä, vaikka sen voisi kuvitella tarkoittavan asioiden ennallaan pysymistä. Varmuuden ja pitkäaikaisuuden käsitteillä on siis tiettyjä merkityseroja niiden poliittisen asiayhteyden mukaan, vaikka niitä sellaisenaan ideaalitavoitteina ei kyseenalaistettaisi.

Talouspoliittinen näkökulma vakauteen selittää kansanedustajien tarpeen puhua pitkäkestoisesta ilmasto- ja energiapolitiikasta, siitä huolimatta että kauppa- ja teollisuusministeri huomautti keskustelun aloittavassa puheenvuorossaan, että kyse on pelkästään TVO:n ydinvoimalahakemuksesta, eikä suinkaan Suomen pitkän aikavälin ydinenergiapolitiikasta (8/2002). Tämän voi kuitenkin tulkita yrityksenä lieventää päätöksenteon panoksia ja sitä kautta madaltaa kynnystä tehdä myönteinen ydinvoimapäätös, vakuuttamalla että päätös viidennestä ydinvoimalasta ei ole päätös kuudennesta, seitsemännestä ja niin edelleen.

Kiista pitkäaikaisesta linjasta ja ydinvoimapäätöksen tulkinnasta näkyikin myös kysymyksenä ydinvoimaloiden lukumäärästä: puhe oli esimerkiksi viidennestä voimalasta eikä teknisesti korrektimmin viidennestä *reaktorista*, siinä missä voimalaitoksia oli ja on edelleen vain kaksi. Esimerkiksi Martti Tiuri (kok) huomautti tästä ja halusi korostaa sitä, että voimaloita on kokonaisuudessaan vain kaksi -- ikään kuin vähätellen olemassaolevien reaktoreiden lukumäärää -- mutta tämä tulkinta ei muuttunut missään vaiheessa konsensukseksi, vaan puhe oli tyypillisesti "viidennestä ydinvoimalasta". Tämän vastakohtana oli se argumentti, että koska voimaloita on jo neljä, ei viidennes ole enää erityisen suuri muutos, joten sen voi hyväksyä yhtä kaikki; ja se, että koska neljän olemassaolevan reaktorin tehoja on ydinvoiman vastustajien siunauksella 90-luvulla lisätty yhden reaktorin tuotannon verran, on heiltä tekopyhää vastustaa uuden reaktorin rakentamista.

Voimaloiden lopullisen lukumäärän kysymys näkyy esimerkiksi edellä lainatussa Kari Uotilan puheenvuorossa, joka edusti niitä kansanedustajia, jotka olivat keskustelussa epävarmoja ja mahdollisesti suostuvaisia yhteen voimalaan, mutteivät sen useampaan. On

mahdollista, että ydinvoiman kannattajat puhuivat useammasta ydinvoimalasta saadakseen pelkän viidennen vaikuttamaan kompromissilta, vaikka varovaiset ydinvoiman kannattajat olivatkin epäileväisiä näin voimakkaan lisäyksen suhteen (Hylkilä 2003, 115-116).

Ydinvoiman vastustajat pyrkivät vakuuttamaan vuorostaan, että keskustelussa todella oli kyse pitkäaikaisemmasta ydinvoimastrategiasta. Tämän tarkoituksena oli mahdollisesti vakuuttaa kansanedustajat, että on mahdotonta päättää vain yhden ydinvoimalan lisärakentamisesta, minkä ydinvoimalan vastustajat katsoivat heille edulliseksi. Puheen linjan tarpeesta voi nähdä siis myös pyrkimyksenä kasvattaa periaatepäätöksen merkitystä, mistä puhuja uskoi olevan strategista etua: jos päätetään yhdestä voimalasta, päätetään samalla myös energiapolitiikan pitkästä linjasta. Kansanedustajat ydinvoimakysymyksen molemmiin puoliin siis luovivat lyhytaikaisuuden/tilapäisyyden ja pitkäaikaisuuden/pysyvyyden välillä. Itse ydinvoimalapäätöksen seurausten tulkitseminen itsessään oli tietysti myös eräänlaista tulevaisuuteen katsomista, spekulointia ja tulkitsemista, koska nuo seuraukset ja vaikutukset ovat vasta päätöksen jälkeen selvästi nähtävissä.

Vakaa, pitkäaikainen tulevaisuuteen sunnattu linja oli kuitenkin kansanedustajien ensisijainen toive: eroavaisuudet syntyivät siinä, käytetäänkö siinä ydinvoimaa vai ei. Jatkuvuus tuottaa varmuutta, kun taas sen puute lisää epävarmuutta. Sitten kun päätös on tehty, on siinä pitäydyttävä, tai muuten mieltään muuttelevan parlamentin uskottavuus ja legitimitetti ovat vaarassa. Mitä vahvemmin lukittu tämä suunnitelma on, sitä voimakkaampi politisoiva siirto on tarpeen sen suistamiseksi raiteiltaan (Palonen 2003, 177). Ydinvoiman lopullinen hyväksyminen eduskunnan äänestyksessä onkin omalla tavallaan erityisen taidokkaan politisoinnin tulosta, olivathan Tshernobylin ydinonnettomuus, hylätty periaatepäätös vuonna 1993 ja Ruotsin päätös pitäytyä ydinvoiman lisärakentamisesta tehneet viidennen ydinvoimalan rakentamisesta hyvin epätodennäköisen projektin.

Pitkäaikaisuuden ja väliaikaisuuden jännite nousi esille myös kiistassa ydinjätteestä ja sen loppusijoituksesta. Ydinvoiman kannattajat pitivät kiistaa jo ratkaistuna, olihan Posiva Oy:lle myönnetty periaatepäätöksellä lupa rakentaa suomalainen ydinjätteen loppusijoituslaitos Eurajoelle. Aikaisemmin jäte oli joko viety Venäjälle (Neuvostoliittoon), tai sitten varastoitu Suomessa tilapäisesti ydinvoimaloiden yhteydessä oleviin altaisiin, mikä on kansainvälinen normi. Jätteen hautaamista Suomeen pidettiin

”suoraselkäisenä” ja ”rehellisenä” ratkaisuna, omien jälkien siivoamisena, ja pysyvänä ratkaisuna verrattuna allassäilytykseen. Näin ydinjäteongelma yritettiinkin määritellä ratkaistuksi ja selvitettyksi.

Suomi on ainoana maailmassa tehnyt vastuullisen ratkaisun tuottamansa ydinjätteen loppusijoittamisesta: Suomessa tuotettu jäte käsitellään ja loppusijoitetaan Suomeen. Myös uuden ydinvoimalayksikön tuottama käytetty polttoaine sijoitetaan Posivan loppusijoituslaitokseen, jonka eduskunta on jo todennut yhteiskunnan kokonaisedun mukaiseksi. (Juhani Sjöblom, kok, 8/2002)

Ydinvoiman vastustajat kuitenkin kiistivät ratkaisun pysyvän ja lopullisen luonteen kahdella tapaa. Ensimmäinen oli se, että vaikka loppusijoituslaitoksesta olikin annettu myönteinen periaatepäätös, ei se vielä tarkoittanut että asia olisi loppuun käsitelty. Kauppa- ja teollisuusministeriä syytettiin jopa vääristelystä:

Muistatteko, hyvät kollegat, mitä viime keväänä, kun tätä päätöstä tehtiin, meille luvattiin? Uusien mahdollisten ydinvoimaloiden jätteille ei ole tilaa tässä loppusijoituspaikassa eikä tätä käytetä perusteluna uuden ydinvoimalaitoksen jäteongelmaan. Näin meille sanottiin, ja tähän luottaen minä myöskin äänestin tämän ratkaisun puolesta ja olisin tehnyt toisin loppusijoitusratkaisussa, jos olisin tiennyt, että jo vajaan vuoden kuluttua ministeri täällä puhuu toista kuin meille silloin luvattiin. (Anne Huotari, vas, 10/2002)

Sijoituslaitoksen hyväksymisessä edeltävänä keväänä oli siis edustaja Huotarin mielestä ollut kyse ”hämäyksestä”, jossa ydinvoimaa vastustavat oli saatu äänestämään ydinjätteen loppusijoituslaitoksen puolesta sillä edellytyksellä, että tätä äänestystä ei tulaisi käyttämään ydinvoiman lisärakentamisen edistämiseksi. Näin ydinvoiman vastustajat olivat voineet rauhassa äänestää loppusijoituslaitoksen puolesta, koska jo syntyneet jätteet olisi joka tapauksessa säilöttävä jotenkin eivätkä he halunneet että jätteiden loppusijoitus politisoitaisiin osaksi ydinenergiapäätöstä. Loppusijoitusta lähestyttiin siis eräänlaisena epäpoliittisena kysymyksenä, joka olisi joka tapauksessa hoidettava.

Tämä vastalause ministerin ”hämäyksestä” kuitenkin kalpeni ydinvoiman vastustajien tärkeimmän argumentin rinnalla, joka nojasi ydinjätteen vaarallisuuteen pitkällä ajanjaksolla.

Missään muuallakaan maailmassa ydinjätteen loppusijoitusta ei ole tyydyttävällä ja lopullisella tavalla ratkaistu. Ja on vastuutonta sysätä ongelmaa tulevien sukupolvien ratkaistavaksi. (Outi Ojala, vas, 62/2002)

Ydinjätteen kohdalla pitkäaikaisuuden ja väliaikaisuuden jännite ilmeni siis ennen kaikkea konfliktina *nykyisten* ja *tulevien* sukupolvien välillä. Ydinjätteestä tuli nykyhetkellä elävien ihmisten tuottamaa jätettä, jolla saataisiin nyt vaurautta, mutta joka vaarantaisi jälkipolvien turvallisuuden vielä kaukana tulevaisuudessa. Tulevien sukupolvien etuja puoltavat edustajat olivat nykysukupolven tehtävänsä valitsemia, mikä ei kuitenkaan estänyt heitä vetoamasta juuri tuleviin sukupolviin:

Sotapäällikkö Napoleon sanoi sotilailleen Egyptissä pyramidien katveessa: "Sotilaat, teitä katselee 40 vuosisataa." Ajattelin, että me voisimme sanoa, että meitä katselee 400 vuosituhatta. Se, mitä haluaisin tuoda tähän keskusteluun, on aikajänne ja matemaattinen mittakaava, koska ne ovat kuitenkin yksi keskeinen syy siinä, miksi jotkut vastustavat ydinvoimaa. (Irina Krohn, vihr, 63/2002)

Tämä "*matemaattinen mittakaava*", *longue durée*, esitettiin suunnattomaksi, yli-inhimilliseksi kuiluksi, jonka täysi ymmärtäminen on ihmismielen tavoittamattomissa, mistä johtuen tällaisella mittakaavalla toimiminen -- eli vaarallisten ydinjätteiden tuottaminen -- olisi edesvastuutonta ja epäoikeudenmukaista tulevia sukupolvia kohtaan. Tulevat polvet esitettiin nykypolvien uhreina, joiden hyvinvointi on vaarassa ahneuden ja lyhytnäköisyyden vuoksi: "*Me emme saa lyhytnäköisesti ja itsekkäästi kasvattaa talouttamme ja aineellista hyvinvointiamme ottamalla suuria, tuleville sukupolville siirtyviä vastuuta ja riskejä.*" (Toimi Kankaanniemi, kd, 8/2002)

Juuri "lyhytnäköisyys" onkin erityisen pejoratiivinen, poliitikon toista kohtaan osoittama haaste, jolla kyseenalaistetaan tämän arviointikyky. Lyhytnäköinen poliitikko ei välitä jälkipolvien eduista, vaan luo väliaikaisia, lyhytaikaisia linjoja, jotka eivät ota huomioon toiminnan pitkäaikaisia seurauksia. Näin ydinvoima pyritään määrittelemään lyhytnäköiseksi, kestäättömäksi ratkaisuksi, joka ei ole edes *kestävää* kehitystä:

Ydinvoima ei ole kestävä kehitystä. Tämän päivän kansanedustajat, me olemme vastuussa tuleville sukupolville nyt tehtävästä energiaratkaisusta. Me olemme vastuussa siitä, jätämmekö säteilevän perinnön vai viemmekö kehitystä voimakkaasti energian tehokkaan käytön ja uusiutuvan energian suuntaan. (Outi Ojala, vas, 62/2002)

Kansanedustajien retorisesti rakennetussa hierarkiassa kansanedustajat eivät siis edusta pelkästään omaa kansaansa ja äänestäjiään, vaan myös heidän jälkeläisiään ja heidän jälkeläistensä jälkeläisiään aina "*4000 sukupolveen*" asti (ks. Eva Biaudet, r, 8/2002). Ydinvoiman vastustajilla ei kuitenkaan ollut debatissa monopolia 'tulevien sukupolvien'

käsitteeseen, eivätkä he olleet niiden ainoita suojelejoita. Keskustan Juha Korkeaoja käänsikin aselman maakaasun vastaiseksi: *"Onko oikein tulevia sukupolvia kohtaan se, että me poltamme tällaista hienoa raaka-ainetta ja vielä lauhdevoimaloissa, joissa puolet energiasisällöstä menee veteen? Minusta ei ole."* Debatissa tulevien sukupolvien asema kaikkea ja kaikenlaista toimintaa legitimoivana figuurina ei ollut itsessään kiistanalainen, vaan kyse oli siitä, kuka ja kenen linja parhaiten valvoo näiden sukupolvien etuja.

Varmuus, pitkäaikaisuus ja muut sukulaiskäsitteet, kuten vakaus, ilmenevät eduskuntadebatissa ydinvoiman vastustajien käyttäminä siis erityisesti ydinvoiman riskien ja uhkien kontekstissa. Varmuus ydinenergian kohdalla tarkoittaa kategorisesti muiden vaihtoehtojen kuin ydinvoiman käyttöä, koska ydinvoimalla ei voi yltyä siihen varmuuden kynnykseen, joka sille on ydinvoiman kannattajien puolesta asetettu, johtuen ydinvoimallaonnettomuuden kestämättömistä seurauksista. Varmuuden käsitteessä on siis ydinvoiman vastustajien puheenvuoroissa kyse ennen kaikkea *turvallisuudesta*. Tämä toistuu myös debatissa ydinjätteestä, jossa ydinjätteen säilömisen problematiikalla kyseenalaistettiin ydinvoiman legitimiys. Ydinvoima on näin ollen epävarma eli vaarallinen nimenomaan sen suurikokoisten ja kauaskantoisten haittavaikutusten vuoksi.

Ydinjäteongelma nostaa esiin myös sen, miten konsensuaalisesti hyveenä pidetty pitkän aikavälin ajattelu kohtaa äärimmäisyyksin vietyä rajansa. Kansanedustajat toivat esiin sen, miten ydinjätteen kohdalla relevantti aikaskaala -- satoja tuhansia vuosia -- on omalla tavallaan ajaton ja ihmismielen käsityskyvyn ylittävä, jolla toiminta ei voi olla enää mielekästä. Vetoamalla tähän mielettömyyteen ydinvoiman vastustajat pyrkivät depolitisoimaan ydinjättekysymyksen esittämällä, että eduskunnalla ei ole eikä voi olla mandaattia näin kauaskantoisen päätöksen tekemiseen: siitä ei siis voi oikeastaan tehdä minkäänlaista poliittista päätöstä.

Tämä ei kuitenkaan ole täysin tyhjentävä analyysi varmuudesta ja pitkäaikaisuudesta ydinvoiman vastustajien näkökulmasta. He nostivat esiin myös käsitteiden taloudellisen ulottuvuuden, lähinnä vastareaktiona ydinvoiman kannattajien retoriikalle, eli voidakseen todistaa kannattajien argumentit vääriksi. Tähän perustuu esimerkiksi edustaja Soininvaaran metafora ydinvoimasta "krapularyyppynä": ydinvoima ei olisi siis taloudellisessakaan mielessä pitkäkestoinen ratkaisu energiantuotantoon. Samalla ydinvoiman vastustajat kuitenkin luovuttivat tämän käsittekkämpailun kannattajille: he implisiittisesti hyväksyivät myös ydinvoiman kannattajien perspektiivit varmuuteen ja

pitkäaikaisuuteen, joista näin tulikin keskustelua dominoivia tulkintoja. Ydinvoiman turvallisuusaspekti painottuikin debatissa nimenomaan kiistaan ydinvoimasta ympäristöä suojelevana energiamuotona.⁴²

Ydinvoiman kannattajien tulkinta varmuudesta ja pitkäaikaisuudesta perustui talouteen ja hyvinvointiin. Ne nostettiin energiaratkaisun kriteereiksi, koska niiden avulla voidaan huomioida elinkeinoelämän tarpeet ja taata talouskasvu. Nämä puolestaan nähtiin yleisen hyvinvoinnin ja työllisyyden ehtoina. Tätä kautta ydinvoima pyrittiin depolitisomaan talouden retoriikan ja logiikan avulla ainoaksi varteenotettavaksi, ”realistiseksi” vaihtoehdoksi. Vastustajien vetoamukseen siitä, että satojen tuhansien vuosien aikamittakaava on mahdotonta alistaa poliittiselle päätöksille niiden seurauksineen, oli ydinvoiman puolesta äänestäneellä Matti Vähänäkillä (sd) oma näkökulmansa:

En usko, että kehitys tähän pysähtyy, vaan ne, jotka sen 200 000 vuoden kuluttua täällä asuvat, varmasti ovat löytäneet jo viihtyisiä paikkoja muiltakin planeetoilta, mikäli täällä meidän ydinvoimamme jätteet ovat asiat pilaamassa. (8/2002)

Edustaja Vähänäkki käännsikin asetelman pääläelleen ja löysi pelivaraa myös äärimmäisen pitkästä aikajänteestä: kaikki on mahdollista, koska kehitys tarpeeksi pitkällä aikavälillä korjaa virheet.

4.4 Talous ja kehitys

Kansalaisten hyvinvoinnin kasvattamisen pitää olla tärkeä tavoite meillä kansanedustajilla. Nyt meillä on tilaisuus rakentaa sellainen järkevä energiapolitiikan kokonaisuus, joka tukee talouskasvua, tukee Suomen kilpailukykyä, mutta myöskin työllisyyttä ja uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämistä. Koen, että perusvoimakysymyksessä on kyse perusteellisuuden kilpailukyvystä ja työpaikkojen turvaamisesta. (10/2002)

Edustaja Antti Rantakankaan (kesk) puheenvuoro edustaa debatille tyypillistä käsitystä hyvinvoinnista, talouskasvusta ja kilpailukyvystä. Kaikki kolme käsitettä ovat toisiinsa tiukasti sidoksissa, ja ne perustuvat ns. produktivistiseen yhteiskuntaideologiaan (ks. Koskinen 1995), jonka lähtökohtana on että talouden jatkuva kasvu turvaa yhteiskunnan vaurauden ja hyvinvoinnin. Kilpailukyvyn käsite on verrattain tuore, ja juontaa juurensa

⁴² Tästä tarkemmin luvussa 4.5.

1980-luvulla alkaneeseen murrokseen jossa hyvinvointivaltion ideologia on korvautunut kilpailuvaltion ideologialla⁴³. Se perustuu näkemykseen valtiosta yksikkönä, jonka suorituskyky mitataan ensisijaisesti taloustieteellisin mittareiden kuten BKT:n ja sen vuosittaisen kasvun avulla. Tämän *talousnationalismin* (Massa 1995, 30) mukaisesti kansanedustajien puheenvuoroissa talouskasvu ilmeneekin väistämättömänä tavoitteena, kohtalona, josta poikkeaminen merkitsisi ennenkuulumatonta poikkeusta ja yhteiskunnan taantumusta.

Analysoin talouskasvuun liittyviä käsitteitä kehityksen ja edistyksen käsitteiden rinnalla, sillä näitä yhdistää ajatus kehityksestä ja kasvusta yhteiskunnan päämääränä, johon poliittisen päätöksenteon on johdettava, ja josta poikkeaminen ei tule kuuloonkaan. Massa (ibid.) nimeääkin talousnationalismin yhdeksi osaksi "teollisen edistysuskon". Edistysusko, luottamus teknologisen ja taloudellisen kehityksen väijäämättömyyteen ja hyötyyn, on puolestaan ollut tulevaisuudentutkimuksen olennainen komponentti sen synnystä 1900-luvun puolivälissä lähtien, ja perustuu näkemykseen ihmiskunnasta jatkuvasti eteenpäin ajassa liikkuvana, menneisyydestä nykyisyyden kautta tulevaisuuteen. (Vauhkonen 2000, 103-106) Talouskasvu on yhteiskunnan ikuinen ideaali, jonka on määrä jatkaa loputtomiin ja joka kestää sukupolvelta toiselle, niin että jokaisen sukupolven elämä on aina edellistä vauraampaa ja miellyttävämpää, ja jokaisen sukupolven velvollisuus on varmistaa seuraavan hyvinvointi -- jopa omansa kustannuksella.

Käsitekamppailu talouskasvusta ilmenee siinä, miten eri energiavaihtoehtoja pyrittiin määrittelemään taloudelle edullisiksi tai haitallisiksi. Jo varmuutta ja epävarmuutta käsitellessä tuli esiin, miten elinkeinoelämän ja teollisuuden edut -- jotka siis nähdään myös talouskasvua myötäilevinä ja edistävinä -- ovat energiapolitiikassa tärkeässä asemassa, ja kuinka yksityisen sektorin valmius rakennuttaa erilaisia energialaitoksia määrittää myös sitä, millaista energiapolitiikkaa tavoitellaan ja millaisin keinoin. "*Energian alhainen hinta ja hinnan vakaus ovat tärkeitä ominaisuuksia pohjoisen sijaintimme vuoksi. Teollisuus ja kotitaloudet tarvitsevat kohtuuhintaista energiaa.*" (Matti Kangas, vas, 63/2002) Suomen maantieteellinen sijainti tekee siitä myös ainutlaatuisen tapauksen.

⁴³ Ks. esim. Alasuutari, Pertti. 2004. Suunnittelutaloudesta kilpailutalouteen. *Yhteiskuntapolitiikka* 69 (1), 3-16.

Ydinvoiman kannattajista talouden ja sen kasvun kannalta ydinvoima olikin ainoa varteenotettava vaihtoehto.

Lopuksi totean, että eduskunnalla on kaikki eväät tehdä tänä keväänä Suomen kansantalouden kannalta järkevä päätös, jolla säilytämme mahdollisuuden turvautua kotimaassa tuotettuun ydinenergiaan. Näissä olosuhteissa ja tässä aikataulussa on ydinvoima talouden ja ympäristön kannalta paras ja oikeastaan ainut realistinen vaihtoehto. (Anne Holmlund, kok, 8/2002)

Ydinvoimalla tuotettu sähkö olisi kannattajien argumenttien mukaan siis varmaa, halpaa, ja sen rakennuttajaksi oli jo ilmoittautunut Teollisuuden Voima Oy, joten voimalaitos myös tultaisiin rakentamaan, jos lupa sille annettaisiin. Ilman halpaa energiaa Suomen perinteinen raskas teollisuus olisi vaarassa menettää kilpailukykyänsä. Suomi näyttäytyy siis valtiona toisten joukossa taloudellisessa kamppailussa, jossa sen on otettava kaikki hyöty ydinvoiman kaltaisesta teknologiasta pärjätäkseen. Muut vaihtoehdot ja tuotantomuodot eivät olisi 'realistisia', vaan enintään 'teoreettisia'.

Tosiasiassa maakaasu on vain teoreettinen vaihtoehto, sillä yritykset eivät ole osoittaneet kiinnostusta lauhdemaakaasuvoimaloiden rakentamiseen. Tämä johtuu pitkälti siitä, että maakaasulauhdesähkö on liian kallista kiinnostaakseen teollisuutta. (Juhani Sjöblom, kok, 8/2002)

Ydinvoiman kannattajien pyrkimys määritellä ydinvoima taloudellisesti ainoaksi järkeväksi ja realistiseksi vaihtoehdoksi tukee näkemystä, että talouden kasvu ja kasvun ylläpitäminen ovat myös Suomessa retorisella tasolla ensisijaisia tavoitteita ja arvoja. Ydinvoimaa legitimoitiin myös sillä, sen avulla ilmastonmuutoksen vastaisten toimenpiteiden asettama uhka talouskasvulle voitaisiin torjua. Muutoin Suomi jäisi kansainvälisessä kilpailussa muista jälkeen. Esimerkiksi Teollisuuden ja työnantajain keskusliiton Johannes Koroma julkisuudessa vaati Suomen vetäytymistä päästövelvoitteistaan, koska Suomi oli ottanut kantaakseen liian suuren taakan verrattuna muihin maihin (ks. Perimäki 2001). Ongelmana oli myös Yhdysvaltain haluttomuus osallistua Kioton sopimukseen, missä tapauksessa Yhdysvalloilla olisi etu Suomeen nähden. Kun tämä uhka Suomen taloutta kohtaan oli konstruoitu, pyrittiin ydinvoima kuvaamaan ratkaisuna, joka vähentäisi kasvihuonepäästöjä, mutta myös tukisi Suomen taloutta, joka perustuu raskaaseen ja energiaintensiiviseen teollisuuteen. Näin voitaisiin torjua ilmastonmuutos vaarantamatta talouskasvua.

Se, mihin tarvitsemme edullista ydinenergialla tuotettua sähköä erityisesti, on teollisuutemme. Suomen teollisuuden rungon muodostavat vielä jatkossakin energiavaltaiset metsä-, metalli- ja kemianteollisuus, joilla on edelleenkin suuri merkitys vientitulojen kannalta. (Henry Wallin, sd, 10/2002)

Ydinvoiman vastustajat käyttivät myös taloutta ja talouden käsitteitä puheenvuoroissaan. Heidän argumenttinsa voidaan luokitella kahteen tyyppiin: sellaisiin, jotka kiistävät ydinvoiman edullisuuden vetoamalla samanlaiseen talouteen perustuvaan retoriikkaan, ja sellaisiin, jotka kyseenalaistavat ne oletukset, joihin tämä retoriikka ylipäätään perustuu. Ensimmäinen tyyppi siis perustuu samanlaiseen talousnationalismin ja produktionismin ideologiaan kuin ydinvoiman kannattajien argumentit, kun taas toinen -- ja harvinaisempi - - tyyppi kyseenalaistaa tämän ideologian.

Ydinvoiman vaihtoehtojen taloudelliset perustelut nojaavat ajatukseen vihreästä taloudesta, joka perustuu korkealle kehittyneeseen teknologiaan ja joka voisi olla Suomelle Nokian kaltainen uusi vientivaltti. Nokian asema suomalaisen hyvinvoinnin ja kasvun lähteenä onkin kansanedustajien puheenvuoroissa kiistaton. Sen nimi on muuttunut generiseksi, pienellä alkukirjaimella pöytäkirjaan merkityksi käsitteeksi: 'nokia' on siis lakannut tarkoittamasta pelkästään tiettyä suuryritystä ja viittaakin teknologisesti edistyneeseen talousihmeeseen, jolloin on haluttua määritellä erilaisia 'nokioita' oman linjan perusteemiseksi. Keskustelussa nokia-sanalla ydinvoiman vastustajat pyrkivätkin vakuuttamaan muut siitä, että myös he välittävät kasvusta ja kilpailukyvästä, siinä missä ympäristöliikkeeseen on aiemmin yhdistetty markkinatalouden ja elinkeinoelämän kritiikki. Vihreiden teknologioiden kehittäminen olisi siis ydinvoimaton vaihtoehto stimuloida maan taloutta:

Näiden energiavaihtoehtojen hyödyntämisen tietotaidosta olisi mahdollista luoda Suomelle tulevina vuosikymmeninä uusi Nokian kaltainen kalevalainen Sampo kansakuntamme hyvinvointia kasvattamaan. Jos me emme siihen ymmärrä ajoissa ryhtyä, sen tekee joku muu enemmän tai myöhemmin kuorien kermat päältä. (Raimo Vistbacka, ps, 8/2002)

Edustaja Vistbackan puheenvuorossa korostuu myös näkemys Suomesta kilpailuasetelmassa muiden maailman valtioiden välillä sekä vihreästä teknologiasta mahdollisuutena, johon on tartuttava ennen kuin on liian myöhäistä. Vihreällä teknologialla legitimoitiin myös taloudellista rakennemuutosta, jonka jälkeen Suomi ei olisi enää riippuvainen perinteisestä teollisuudesta. Osmo Soininvaara (vihr) oli kutsunut tätä teollisuutta "*savupiipputeollisuudeksi*", joka "*ei paljon työllistä*" Vihreän liiton valtuuskunnassa helmikuussa 2002⁴⁴, mitä vastaan eduskunnassa myös käytiin:

⁴⁴ "Vihreä liitto keskittyy ydinvoiman kaatamiseen". <http://komposti.vihrealiitto.fi/020203s.shtml> [luettu 4.4.2011]

Ministeri Soininvaaran halveksima niin sanottu savupiipputeollisuus, joka tosiasiallisesti on pääosin korkeatasoista perusteollisuutta, joka työllistää paljon suomalaisia, tarvitsee energiaa vakaalla ja kilpailukykyisellä hinnalla. (Toimi Kankaanniemi, kd, 8/2002)

Uusiutuvat energianlähteet ja energiansäästö Suomen talouden kasvun uutena perustana olivat kiistelty vaihtoehtomalli. Tämä debatti heijastelee 1980-luvun ydinvoimadebattia, jossa Koskisen (1995) mukaan vastakkain olivat vihreän rakennemuutoksen ja perinteisen teollisen yhteiskunnan ideologiat, joiden välillä ei syntynyt minkäänlaista kompromissia. 'Savupiipputeollisuuden' figurissa kiteytyy myös aiemmin mainittu poliittisen vasemmiston dilemma ekologisen kapitalismikritiikin ja perinteisen teollisuuden työllistämisen kannattajakunnan välillä, joten sitä kritisoitiin myös vasemmalta:

Teollisuustyöntekijänä minua ovat hieman loukanneet vihreiden vähättelevät kannanotot suomalaisen perusteollisuuden tarpeesta. Tätä niin sanottua savupiipputeollisuutta tarvitaan. (Kari Uotila, vas, 8/2002)

Jotkut kansanedustajat vetosivat kuitenkin myös siihen, että tavoitteet talouden jatkuvasta kasvusta ja kehityksestä eivät ole ehdottomia, varsinkin jos niihin pyrittäisiin tulevien sukupolvien kustannuksella. Talouskasvu ei siis tässä mielessä ollut sekään täysin kiistaton ihanne.

Emme kuitenkaan katso, että hallituksen edustama voimakkaan talouskasvun ihannointi olisi oikein ja vastuullista. Me emme saa lyhytnäköisesti ja itsekkäästi kasvattaa talouttamme ja aineellista hyvinvointiamme ottamalla suuria, tuleville sukupolville siirtyviä vastuita ja riskejä. (Toimi Kankaanniemi, kd, 8/2002)

Edustaja Kankaanniemen puheenvuoro myös rakensi jännitettä talouden ja etiikan välille leimaamalla talouskasvun tavoittelun ahneeksi ja vastuuttomaksi. Vihreiden Merikukka Forsius ei kyseenalaistanut talouskasvun tavoitetta sinänsä, mutta korosti myös eettisten periaatteiden merkitystä:

Pohjimmiltaan tässä keskustelussa etsitään vastausta kysymykseen, miten talouskasvu ja työllisyys voidaan turvata eettisesti kestäväällä tavalla eli tavalla, jossa ei väistetä vastuuta ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnista. (8/2002)

Tavoitteena on siis joka tapauksessa jonkinasteinen talouskasvu, mutta kasvun olisi oltava 'eettistä' ja 'vastuuntuntoista'. Talouskasvun asemaa toimintaa määrittelevänä figurina ei siis kyseenalaistettu vihreidenkään puheenvuoroissa kuin varauksin. Lähestymistapana ydinvoiman vastustajilla oli siis lähinnä perustella, miksi ydinvoima ei olisi talouskasvun kannalta niin yksiselitteisesti edullinen vaihtoehto kuin sen kannattajat olivat antaneet

ymmärtää, eikä kiistää talouskasvun dominoivaa asemaa. Näin rakentuivat voimakkaasti esimerkiksi ympäristöministeri Satu Hassin (vihr) puheenvuorot: "*suomalainen kokemus ei nyt mitenkään aukottomasti ainakaan todista sitä, että ydinvoiman lisärakentaminen jotenkin automaattisesti lisäisi talouskasvua.*" (65/2002) Kuten Kioton sopimuksen tavoitteiden ja ilmastonmuutoksen torjumisenkin kohdalla, voisi debatin sisällön tiivistää siihen, että talouskasvu on kansanedustajien puheenvuoroissa lähes aina hyvä ja tavoiteltava asia, kiistat syntyvät siitä, miten kasvua tavoitellaan.

Argumentit talouskasvusta ja sen tavoittelemisesta peilaavatkin läheisesti *kehitystä* figurina, joka dominoi eduskuntadebattia ja sen puheenvuoroja. Kuten talouskasvunkin kohdalla, nähdään kehitys vääjäämättömänä kansakunnan kohtalona, johon Suomi on matkalla ja joka parantaa suomalaisten hyvinvointia ja asemaa maailmassa. Kehityksen ja teknologian asemaa ei debatissa problematisoitu. Kehitys näyttäytyi suorastaan luonnonvoiman kaltaisena ilmiönä, joka korjaa yhteiskunnassa olevat ongelmat kuin itsestään. Tältä pohjalta vähäteltiin ympäristöongelmista ydinjäteongelmaa:

Kun tiedetään, mitä tämä paha aine on, olisihan ihmeellistä, jolleivät maailman tiedemiehet keksi, kuinka ydinjäte jalostetaan aivan vaarattomaan muotoon aikanaan. Jos tämä ei tapahdu seuraavien kymmenen vuoden aikana, varmaankin 50 vuoden kuluessa. Eihän kehitys voi tähän päättyä. (Kari Myllyniemi, kesk, 10/2002)

Edustaja Myllyniemen puheenvuoro kertookin olennaisen kehityksen luonteesta retorisenä figurina: "*Eihän kehitys voi tähän päättyä.*" Toisaalta kehityksen figuria ei käytetty ilmastonmuutoksen kohdalla. Ilmastonmuutos ympäristöongelmana on poliittiselta luonteeltaan siis jotenkin perustavasti erilainen kuin ydinjäteongelma, koska sen kohdalla ei haluttu vain odottaa sitä, että kehitys ratkaisisi sen.⁴⁵

Edustaja Matti Vähänäkki (sd) näki kehityksen eräänlaisena poliittisen päätöksenteon trivialisoina tekijänä, koska sen ansiosta esimerkiksi erilaiset ympäristöongelmat kyllä ratkeavat itsestään, tai ainakin menettävät merkityksensä vartenotettavina uhkina:

En usko, että kehitys tähän pysähtyy, vaan ne, jotka sen 200 000 vuoden kuluttua täällä asuvat, varmasti ovat löytäneet jo viihtyisiä paikkoja muiltakin planeetoilta, mikäli täällä meidän ydinvoimamme jätteet ovat asiat pilaamassa. (8/2002)

Vähänäkin puheenvuoro käytti hyväkseen pelivaraa, jota debatissa muuten ei juuri käytetä,

⁴⁵ Tästä tarkemmin luvussa 4.5.

vakuuttamalla että kehityksen avulla toiminnan negatiiviset seuraukset kyllä korjataan ennemmin tai myöhemmin. Tällä tavalla Vähänäkki pyrki vapauttamaan eduskunnan päätösten seurausten pohtimisen rasitteesta. Ydinjäteongelman luonne pitkän aikavälin kysymyksenä saikin ydinvoiman vastustajat myös kyseenalaistamaan sen, onko eduskunnalla kompetenssia ja riittävää arviointikykyä päättää tällaisesta pitkän aikavälin asiasta.

Jos ydinvoimalan on tarkoitus olla vain välivaihe, noin 40 vuoden energianlähde, josta seuraa jätettä, joka on hengenvaarallista seuraavat 200 000 vuotta, tulee myös kyllä pohtia, onko meillä siihen oikeus. Toisaalta, kuka meistä pystyy edes käsittämään sellaista aikajännettä kuin 200 000 vuotta? (Marjukka Karttunen, kok, 8/2002)

Kuitenkaan yksikään kansanedustaja ei äänestänyt tyhjää vaikka olisikin käyttänyt tämänsuuntaisia puheenvuoroja. Retoriikka 'matemaattisesta' aikamittakaavasta ja ihmismielen vaikeudesta mieltää sitä olikin ennemminkin yritys viedä legitimizeetti myönteiseltä päätökseltä, ja samalla yritys siunata kielteinen päätös tällaisena politiikkaa puhtaampana 'pitkäkätseisuutena'. Kyse ei siis ollut eduskunnan arviointikyvyn kyseenalaistamisesta siinä tapauksessa jos se hylkäisikin periaatepäätöksen. Tällainen argumentti ei sinänsä kiistänyt eduskunnan asemaa päätöksentekijänä ydinvoimassa, vaan yksinkertaisesti syytti ydinvoiman kannattajia lyhytkätseisuudesta, mitä on käsitelty jo aiemmin. Tulevien sukupolvien käsite onkin tulkittavissa myös ydinvoiman lisärakentamista puoltavaksi, millä ydinvoiman kannattajat puolustautuivat tätä syytöstä vastaan:

Paljon on puhuttu siitä, että bioteknologia on tulevaisuuden ala, bioteknologisen teollisuuden keskeisin tärkeä raaka-aine on maakaasu. Onko oikein tulevia sukupolvia kohtaan se, että me poltamme tällaista hienoa raaka-ainetta ja vielä lauhdevoimaloissa, joissa puolet energiasisällöstä menee veteen? Minusta ei ole. (Juha Korkeaaja, kesk, 8/2002)

Kyse on tässäkin suhteessa siis käsitelkamppailusta, jossa itse käsitteen asemaa auktoriteettina ja politiikkaa 'ylempänä' ei kiistetä, mutta jossa käsitteen sisältö halutaan määritellä omaa vaihtoehtoa tukevaksi.

Kehityksen kohdalla ydinvoiman vastustajien ja kannattajien käsitelkamppailu ilmenee kiistanä siitä, mikä todella edustaa kehitystä ja mikä on vastaavasti taantumusta ja vanhanaikaisuutta. Kyse on siis erityisen intensiivisestä käsitelkamppailusta, jossa itse kehityksen asemaa -- mitä hyvänsä se pitääkään sisällään -- ei kyseenalaisteta. Tässä mielessä se myös eroaa talouskasvun figuurin asemasta, koska talouskasvun käsite ei ole

samalla lailla polemisoitunut kuin kehityksen. Olisi erittäin vaativa politisointi pyrkiä määrittelemään talouskasvu esimerkiksi talouden supistumiseksi tai ennallaan pysymiseksi, tai siirtää talouskasvu vahvasta asemastaan vaihtoehtoja rajaavana kriteerinä. Tätä on tavoiteltu lähinnä määrittämällä 'talous' itse uudelleen, esimerkiksi ehdottamalla BKT:n tilalle uudenlaisia mittareita, jotka ottavat muun kuin aineellisen hyvinvoinnin huomioon.

Kannattajille ydinvoima edusti ihmiskunnan kehityksen kärkeä, joka on varsinkin korkean teknologian Suomelle sopiva ratkaisu.

Uuden ydinvoimalan suunnittelu ja toteuttaminen maailman nykyaikaisimmalla tekniikalla ja suomalaisen huipputeknologian kärkiosaamisella on nähtävä suurena mahdollisuutena, haasteena sellaiseen osaamiseen, jota voimme jopa viedä turvaamaan uusien ydinvoimaloiden rakentamista ja vanhojen kunnostamista ja uusimista nykyistä turvallisemmiksi maailmanlaajuisesti. (Klaus Bremer, r, 65/2002)

Ydinvoima haluttiin näin määritellä paitsi erinomaisen suomalaiseksi, myös turvalliseksi ja pitkälle kehittyneeksi. Suomi kuvattiinkin vastuuntuntoisena ja huolellisena maana, jolla on jopa velvollisuutena rakentaa ydinvoimaloita muiden vaihtoehtojen sijaan, sillä esimerkiksi kehitysmaiden huomaan ydinteknologiaa ei voi luottaa. Ydinvoima on siis vaarallista, muttei suomalainen ydinvoima.

Minusta oikea periaate eettisesti on se, että kehittyneet maat käyttävät kehittyneitä energialähteitä, kuten ydinvoimaa, joka ei ilmastomuutosta aiheuta, ja kehitysmailla annetaan mahdollisuus nostaa elintasoan vielä polttamalla hiiltä ja maakaasua, vaikka sielläkin tietenkin on järkevää yrittää mahdollisimman paljon käyttää päästöttömiä energialähteitä, jos sellaisia löytyy. (Martti Tiuri, kok, 8/2002)

Tällä tavalla ajatukseen ydinvoimasta kehityksen malliesimerkkinä sisältyy myös tietynlainen holhoava ja paternalistinen asenne kehitysmaita kohtaan, joiden pitäisi antaa turvautua alkeellisimpiin energiantuotantomuotoihin. Näin saataisiin päästöissä liikkumavaraa, jos kehittyneet maat vähentäisivät niitä ydinvoiman turvin. Implisiittisenä on myös se, että kehitysmaiden polku kehittyneiksi maiksi on nimenomaan talouskasvun kautta, ja että tämä talouskasvu on saavutettava samoin keinoin kuin nykyiset kehittyneet maat ovat sen saavuttaneet. Kehitysmaat ovat 'keskeneräisiä' projekteja jotka ovat samalla radalla kuin kehittyneet maat, mutta jotka eivät ole vielä päässeet samaan pisteeseen kuin kehittyneet maat, ja joilla ei ole vielä oikeutta rakentaa ja tuottaa ydinvoimaa. Tässäkin siis ilmenee kehityksen käsitteen dynaaminen ja spatiaalinen luonne lineaarisena eteenpäin vievänä liikkeenä, joka on ainoa tie haluttuun päämäärään. Ilman ydinvoimaa Suomi tulisi

siis taantumaan kehittymisen sijaan:

Yhtenä merkittävänä tekijänä on muutamissa puheenvuoroissa tuntunut olevan, että säästöillä tämä asia on hoidettavissa. Mielestäni säästöt syntyvät siinä, kun pannaan valoja pienemmiksi. Oikeastaan ei tarvitse niin kovin pitkälle mennä taaksepäin, kun elettiin Suomessa varsin kynttilän valossa ja kynttilän varassa. Oikeastaan siitä ei kovin pitkälti pidemmälle tarvitse mennä, kun nuotio oli ainut valon antaja ja sillä tultiin toimeen. (Seppo Lahtela, kesk, 10/2002)

Kuten talouskasvunkin kohdalla, ydinvoiman vastustajat kyseenalaistivat sen, onko ydinvoima todella niin kehittyntä ja ainoa oikea vaihtoehto kehityksen tavoittelemiseen.

Me olemme ihan aidon arvovalinnan edessä ja voimme aidosti valita sen, valitsemme vanhanaikaisen ydinvoimavaihtoehdon vai tulevaisuuteen suuntautuvan uusiutuvan energian tuotannon ja korkeatasoisen energiateknologian suunnan. (Mari Kiviniemi, kesk, 8/2002)

Ydinvoima olisi siis "vanhanaikaista" ja edustaisi menneisyyttä, siinä missä sille ehdotetut vaihtoehdot olisivat uudenaikaisia, moderneja ja kehittyneempiä. Näin ei siis kyseenalaistettu kehityksen ja modernisaation mielekkyyttä sinänsä, vaan kehityksen käsite yritettiin puolestaan määritellä niin, että se sulkisi ydinvoiman energiantuotantomuotona käsitteen ulkopuolelle. Samalla pyrittiin assosioimaan tulevaisuus ja menneisyys anti-ydinvoimaan ja ydinvoimaan, mikä edelleen perustuu tulevaisuus/kehitys/edistys-käsitteiden positiiviseen konnotaatioon:

Perussuomalaisten mielestä ydinvoima on aikansa elänyt energiantuotantomuoto, jota tulevat sukupolvet ihmettelevät kuin nykysukupolvet faaraoiden pyramideja. Ydinvoimalat tulevat olemaan tekniikan ulkomuseoita. (Raimo Vistbacka, ps, 8/2002)

Suomen lisäydinvoimaa pidettiin mahdollisena huonona esimerkkinä muille maille. Suomen kehittyneenä maana pitäisi auttaa edistämään vihreitä teknologioita niin, että kehitysmaatkin voisivat niitä käyttää. Suomelta olisi suorastaan "itsestä" olla kehittämättä uudenlaisia energiatekniikoita, mikä jäisi väliin jos lisäydinvoimaa rakennettaisiin (Eva Biaudet, r, 8/2002). Kestävää kehitystä ydinvoima ei voisi olla, Kioton sopimuksessa -- joka oli korkea auktoriteetti -- se oli määritelty sen ulkopuolelle:

Eräs asia, joka on jäänyt vähemmälle huomiolle, on se, että Cdm eli yksi Kioton mekanismeista eli puhtaan kehityksen mekanismi ei pidä sisällään ydinvoimaa vaan se pitää sisällään muut energiamuodot. [...] Siis Cdm:ään, Clean Development Mechanism:iin ei kuulu atomi- eikä ydinenergia. (Pentti Tiusanen, vas, 10/2002)

Ydinvoiman vaihtoehdot -- paitsi maakaasu -- esitettiin nimenomaan toisenlaisena tapana saavuttaa sama taloudellisesti ja teknologisesti edistyneen maan ihanne. Suomi olisi näin

uranuurtaja kokonaan uudentlaisella kehitysjanalla, jossa perinteisen raskaan teollisuuden ja energiantuotannon sijaan turvaututtaisiin ympäristöteknologiaan ja vihreään kasvuun. Samalla vedottiin ydinvoiman kannattajien tavoin mielikuvaan Suomesta kehityksen keihäänkärkenä. Tulevaisuuden konsepti olikin erityisen intensiivinen vihreiden eduskuntaryhmän puheenvuorossa:

Meidän kannattaa vahvistaa näitä asemiamme eikä turvautua eilispäivän dinosauruksiin kuten ydinvoimaan. [...] Olemme nyt energiapolitiikan tienhaarassa ja valinta on meidän, haluammeko valita masentavan menneisyysvaihtoehdon, ydinvoiman, vai valitsemme rohkeasti tulevaisuusvaihtoehdon, turvallisemman, puhtaamman ja työllistävemmän vaihtoehdon, joka myös edistää maailmanlaajuisia kestävästä kehitystä. Vihreä eduskuntaryhmä luottaa siihen, että eduskunnalta löytyy tahtoa ja luovuutta valita tulevaisuus. (Rauha-Maria Mertjärvi, vihr, 8/2002)

Näin kehityksen dynamiikkaa pyritään kääntämään ydinvoimaa vastaan. Jos ydinvoiman kannattajat ovat pitäneet sitä, että Suomessa on ollut ydinvoimaloita toiminnassa 1970-luvulta lähtien ilman ongelmia, osoituksena suomalaisen ydinvoiman turvallisuudesta, vetoavat ydinvoiman vastustajat siihen että ydinvoima on "tylsää" ja "masentavaa".

Minä olen tämän uuden kannalla. Minä en halua olla semmoinen vanhoillinen. En halua sillä tavalla, että me jähmetymme paikallemme ja olemme menneisyyden vankeja, vaan meidän pitää uskaltaa rakentaa uutta. (Esa Lahtela, sd, 65/2002)

Molempia osapuolia ydinvoimadebatissa siis yhdistää halu olla edistyneitä, kehittyneitä, eikä vanhoillisia, kaavoihin kangistuneita menneisyyden ihailijoita.

Talous ilmenee premissinä, joka määrittelee debattia alusta alkaen ja johon kaikkien puheenvuorojen on ikään kuin nojattava. Puheenvuoroissa on lähtökohtaisena oletuksena aina se, että talouskasvun edellytykset on turvattava. Vaikka se onkin osa laajaa konsensusta, on silti pantava merkille että kummatkin osapuolet ydinvoimadebatissa korostavit sen merkitystä, vaikka sen merkitys vaikuttaisikin annetulta. Jatkuvat viittaukset talouden "realiteetteihin" ja talouskasvun tavoitteluun palvelivat kahta eri roolia. Ensinnäkin, kansanedustajat ilmeisesti kokivat että heidän on tarpeen tehdä selväksi kuulijoilleen, että he todella välittävät taloudesta ja sen kasvusta. Jos he eivät näin tekisi, jäisivät he alttiiksi syytöksille piittaamattomuudesta ja hyvinvoinnin vaarantamisesta, kuten esimerkiksi edustaja Soininvaaraa kritisoitiin hänen leimattuaan Suomen teollisuuden vanhanaikaiseksi ja jälkijättöiseksi kommentillaan "savupiipputeollisuudesta". Toinen rooli on kamppailussa siitä, mitä talouskasvulla ja kehityksellä, eteenpäin

suuntautumisella ja niin edelleen halutaan tarkoittaa, ja miten niitä voidaan parhaiten tavoitella. Ydinvoiman kannattajille talouden kasvu oli suoraan yhteydessä energian hintaan ja saatavuuteen, ja halpa sähkö on kasvun ja kilpailukyvyn eli hyvinvoinnin perusta.

Talous käsitteenä oli hiukan samanlaisessa roolissa kuin ilmastonmuutoksen torjuntakin, sillä ne olivat debattia ja päätöksentekoa selvästi kontrolloivia tekijöitä, joihin eduskunnan toiminta halutaan sopeuttaa. Kansanedustajat ydinvoimakysymyksen molemmiin puolin tavoittelivat sekä talouskasvua että ilmastonmuutoksen torjuntaa: ne siis päämäärinä muodostivat toiminnan konsensuksen, johon eri linjaehdotusten oli mukauduttava ollakseen poliittisesti mahdollisia. Näissä oli kuitenkin kyse pelkästään päämääristä, ja erimielisyydet syntyivät keinoista, joilla ne pitäisi saavuttaa. Talouden ja kehityksen tavoitteet erottaa ilmastonmuutoksesta myös se, että ilmastonmuutos ja sen estäminen on osana poliittista agenda verrattain tuoreempi, ja Kioton ilmastopimuksen varsinaisesti politisoima vuoden 2002 kontekstissa.

Talouskasvun ja kehityksen ideaalit sen sijaan ovat luonnonlain asemassa, jotain mitä on aina ollut, ja mitä tulee aina olemaan. Kehitys näyttäytyy lineaarisena jatkumona, jota pitkin yhteiskunta kulkee, kehittyä, eteenpäin. Sitä ei ole tarpeen perustella tai selittää samalla tavalla kuin ilmastopimuksen kohdalla. Vaikka Kioton sopimuksen ratifiointista vallitsi eduskunnassa yksimielisyys, käytiin siitä silti täysistuntokeskustelu jossa kansanedustajat perustelivat miksi sopimus on ratifioitava. Lisäksi sopimusta käytettiin, kuten on jo ilmennyt, myös paljon argumenttien perustana ydinvoimadebatissa, joka puolestaan pohjautui juuri kauppa- ja teollisuusministeriön ilmastostrategiaan. Talouskasvun ja kehityksen legitimoimiseksi ei käytetty eduskunnassa puheenvuoroja, vaan ne hyväksyttiin toimintaa säätelevinä kriteereinä, enintään tietyin varauksin. Tässäkin tapauksessa talouskasvun 'eettisyys' on myös sitä, että kehitykselle annetaan mahdollisuus talouskasvuun.

On siis ilmeistä, että talouden ja kehityksen kieli olivat erinomaisen tärkeässä asemassa ydinvoimadebatissa. Ne näyttäytyivät retoriikassa eduskunnan päätöksenteon peruskriteereinä, joihin toiminnan oli sopeuduttava ollakseen legitiimiä ja Suomen, jopa koko maailman, edun mukaista. Ydinvoiman vastustajat, toisin kuin vielä 1980-luvulla, eivät kiistäneet tätä, vaan mukautuivat myös tähän talouden ja kehityksen retoriikkaan. He

legitimoivat oman vaihtoehkonsa sen avaamalla mahdollisuuksilla talouskasvuun ja teknologiseen kehitykseen, siinä missä vastustajien puheenvuorot ydinvoimasta olivat vielä 1980- ja 1990-luvulla perustuneet pelkästään ydinvoiman eettisiin ja ekologisiin ongelmiin (Lammi 2009, 78-84; Berg 2009, 122).

Käsittekkamppailu ei siis ollut erityisen korostunut talouden ja sen kasvun kohdalla, mutta se oli sen sijaan intensiivisempi kun kyse oli siitä, mikä on varsinaisesti kehitystä ja edistystä, eli mikä edustaa tulevaisuutta ja mikä menneisyyttä. Kehityksen ja edistyksen positiivista konnotaatiota ei kyseenalaistettu, vaan ne ilmenivät epäpoliittisina ideaaleina talouden tavoin, mutta ydinvoiman vastustajien puheenvuoroissa ydinvoima pyrittiin määrittelemään kategorisesti taantumukselliseksi ja menneisyyttä edustavaksi teknologiaksi. Ydinvoiman kannattajat eivät tähän pystyneet anti-ydinvoimien kohdalla, vaan heidän oli perustettava vasta-argumenttinsa jo aiemmin esiin tulleisiin käsitteisiin kuten varmuuteen ja talouden vaatimuksiin. Lisäksi ydinvoiman kannattajat assosioivat kehityksen ja edistyksen figuureja ydinvoimaan suomalaisena teknologisenä saavutuksena, ja pyrkivät vähättelemään ydinvoiman riskejä vetoamalla siihen, että juuri kehityksen avulla ne voitaisiin minimoida tai välttää.

Ydinvoiman kannattajille kehitys ilmeni siis nimenomaan voimana, jonka avulla olemassaolevien teknologioiden haittavaikutukset voidaan poistaa, siinä missä ydinvoiman vastustajien puheenvuoroissa kehitys oli uudistamista ja muutosta, jolla vanhentuneet rakenteet poistettaisiin kokonaan ja korvattaisiin uusilla. Tähän perustuivat esimerkiksi debatit 'savupiipputeollisuudesta' ja 'perusvoimasta'. Kehityksen käsite oli siis ydinvoiman vastustajien määrittelemänä radikaalimpi ja reformistisempi kuin kannattajien. Vastustajat näkivät ilmastonmuutoksessa mahdollisuuden keksiä koko länsimainen energiantuotanto uudelleen perustamalla sen vihreään teknologiaan, ja kannattajat etsivät kehityksestä keinoa säilyttää nykyinen rakenne entisellään, mutta ilman talouskasvun vaarantumista.

4.5 Ympäristöongelma ja -ystävällisyys

Debatissa viidennestä ydinvoimalasta ei ollut kyse pelkästään viidennestä ydinvoimalasta. Eduskunnan päätöksenteko perustui kahteen Kioton ilmastopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi laadittuun toimintasuunnitelmaan, ja ilmastonmuutos oli kansanedustajien

puheenvuorossa jatkuvasti läsnä koko täysistuntokeskustelun ajan. Ilmastonmuutoksen ja ydinvoiman poliittisessa kietoutumisessa toisiinsa oli kyse siitä, miten eri ympäristöongelmien pitäisi reagoida, mitä toimenpiteitä niiden torjumiseksi olisi tehtävä, ja miten eri ympäristöongelmia pitäisi vertailla toisiinsa. Kyseessä oli kiista siitä, mikä lopulta on ympäristöä suojelevaa, ja mitä olisi pidettävä ympäristöongelmana.

Kuten on jo käynyt ilmi, ilmastonmuutos oli ympäristöongelmista eduskuntadebatissa kaikkein politisoitunein. Koska ympäristöongelmat ovat sosiaalisesti ongelmiksi konstruoituja, oli ilmastonmuutoskin politisoitava osaksi poliittista keskustelua. Tämä prosessi alkoi viimeistään 1990-luvun alussa Rion ilmastokokouksen myötä, ja kulmineitui Kioton ilmastosopimuksen allekirjoittamiseen 1997 ja sen ratifiointiin 2005. Suomen päätös viidennestä ydinvoimalasta vuonna 2002 tapahtui tämän välikauden aikana, ja vuonna 2002, kuten edellä on mainittu, Suomen eduskunta ratifioi Kioton ilmastosopimuksen. Vuosituhannen alussa vallinnutta aikaa voisi siis kutsua ilmastonmuutoksen intensiivisen politisoitumisen kaudeksi. Tämä ilmenee eduskuntadebatissa sinä, miten tärkeää ilmastonmuutoksen torjuminen on Suomen energiapolitiikassa.

Ympäristöasiantuntijoiden mukaan ilmastonmuutos on suurin ympäristöuhka. [...] Tärkein keino päästöjen vähentämiseksi on ydinvoima, ei suinkaan hiilidioksidipäästöjä tuottavan maakaasun lisääminen. Maakaasu ei ole mikään väliaikaisratkaisu, koska ei meillä ole aikaa odottaa. [...] Kaiken kaikkiaan maailma on tällä hetkellä, kun otetaan ilmastonmuutos ja pienhiukkaset huomioon, siirtymässä kohti ydinvoiman lisäkäyttöä. (Martti Tiuri, kok, 10/2002)

Martti Tiurin puheenvuorossa tiivistyy, kuinka ilmastonmuutos näyttäytyy kansanedustajien puheenvuoroissa suurena ja välittömänä uhkana, jonka torjumiseksi on ryhdyttävä nopeasti eri toimenpiteisiin. Kuten monien muidenkin poliittisten tavoitteiden kohdalla tässä kyseisessä debatissa, kiistat eivät kumpua niinkään tavoitteista, vaan keinoista, joilla tavoitteet voidaan saavuttaa.

Ydinvoiman kannattajille avautui ilmastonmuutoksen politisoitumisen myötä pelivaraa määritellä uudelleen ympäristöön liittyvä käsitekonstellaatio ja rakentaa uudenlaisia argumentteja ydinvoiman puolesta. He pyrkivät tulkitsemaan ydinvoiman uudelleen, korostamalla sen roolia ilmastonmuutosta torjuvana energianmuotona, vastakohtana kasvihuonepäästöjä tuottaviin fossiilisiin polttoaineisiin. Edellä olevassa lainauksessa

edustaja Tiuri korostaa sitä, kuinka ilmastonmuutos on suuri ympäristöongelma, ja että siihen on puututtava mahdollisimman nopeasti -- "*meillä ei ole aikaa odottaa.*" Ääni ydinvoiman puolesta olisikin siis ääni ympäristön ja ihmiskunnan tulevaisuuden puolesta. Koska ilmastonmuutos dominoi vuonna 2002 keskustelua ympäristöstä ja sen tilasta, ympäristöliikkeet, joilla oli aiemmin ollut tärkeä rooli kansanedustajien avustamisessa erilaisten ydinvoiman vastaisten argumenttien luomiseksi, keskittyivät nimenomaan kampanjaan kasvihuonepäästöjen vähentämisestä. Niiden tietotaito ydinvoimasta ja sen vastustamisesta vastaavasti heikkeni merkittävästi (ks. Lammi 2009). Ympäristöliikkeelle ei siis ollut enää selvää osaamista tai yksinoikeutta tehdä määrittelyjä ympäristöä ja sen suojelua koskevista käsitteistä. Ekologistisen kielen ja luonnon arvostamisen yleistymisen poliittisessa keskustelussa⁴⁶ on ilmeisesti johtanut siihen, että kenen tahansa poliittisen toimijan on mahdollista käyttää ympäristöön nojaavaa retoriikkaa uskottavasti (Berg 2009, 121). Tämä avasi vuodeksi 2002 ympäristöpolitiikkaan pelitilan, jota ydinvoiman kannattajat pystyivät käyttämään hyväkseen.

Ydinvoiman puolestapuhujien puheenvuoroissa 'ympäristönsuojelu' ja 'ympäristöystävällisyys' käsitteinä muuttuivat merkitsemään vihreän, postmaterialistisen luonnonsuojeluideologian sijaan ilmastonmuutoksen torjuntaa. Tämä korostuu siinä, miten ilmastonmuutos leimataan ympäristöuhaksi ylitse muiden: "*Ydinvoima on käytännössä päästötöntä ja päästöttömänä energiamuotona pitkällä aikavälillä kestävin ja ympäristöystävällisin ratkaisu.*" (Juhani Sjöblom, kok, 8/2002) Tähän ympäristöongelman konstruoimisprosessiin osallistuivat siis myös ydinvoiman vastustajat ja ympäristöliike itse. Jos 'ympäristöystävällisen' kriteerinä onkin pelkästään se, ettei kasvihuonepäästöjä synny, ydinvoiman tulkitseminen 'ympäristöystävälliseksi' tulee mahdolliseksi: "*Ydinvoima on tehokkain, taloudellisin ja ympäristöystävällisin tapa hankkia energiaa.*" (Matti Vähänäkki, sd, 8/2002)

Vuoden 1993 ydinvoimadebatissa, jolloin keskustelussa ei ollut mukana vielä voimakkaana kasvihuoneilmiön ulottuvuus, ja jolloin ei ollut Kioton sopimuksen kaltaista ajallisesti ja numeraalisesti konkreettista tavoitetta, keskustelu ympäristöystävällisyydestä pohjautui nimenomaan kysymyksiin ydinonnettomuuksista ja ydinjätteen vaaroista.

⁴⁶ Luonnonsuojelusta ja siitä vallitsevasta konsensuksesta 2000-luvulla Suomessa ks. myös Liukkonen, Antti (2010). Aatteista arvoihin - Yleispuoluekehitys ja ympäristöpolitiikan jakautuminen oikeisto-vasemmisto - akselilla. Valtio-opin pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto.

(Lammi 2009, 80) Ilmastonmuutos intensiivisesti politisoituna ympäristöongelmana ikään kuin syrjäytti ydinvoiman ympäristöongelmat asialistalta, niin etteivät ne olleet enää poliittisesti yhtä kiisteltyjä. Ydinvoiman kannattajat pystyivät tällä tavoin luomaan ydinvoiman uudelleen ilmastonmuutosta torjuvana, eli ympäristöystävällisenä energiamuotona. Ympäristökielen omaksumisen ympäristöliikkeeltä voi samaistaa ydinvoiman vastustajien tapaan käyttää talouden ja kehityksen figuureita: osapuolet ikään kuin lainasivat toisiltaan perusteluita ja käsitteitä, jotka ovat yleensä olleet toisen osapuolen käytössä. Se on Skinnerin kuvailemaa retorista uudelleenkuvaailua, jossa omaksutaan ideologisten vastapuolen käyttämiä käsitteitä ja tulkitaan ne uudelleen legitimoimaan omaa toimintaa ja omia näkökantoja (ks. Skinner 2006b, 149-150)⁴⁷. Tämä kertoo siitä, miten kansanedustajilla oli tilaisuus ydinvoimadebatissa käyttää hyväkseen heille auennutta liikkumavaraa ja harjoittaa poliittista mielikuvitustaan uudenlaisten argumenttien muodostamiseksi.

Ydinvoimasta syntyi sen kannattajien puheenvuoroissa kuva yhteiskunnan kehitystä tukevasta, teknologisesti edistyneestä, taloudellisesti hyödyllisestä ja ennen kaikkea ympäristöystävällisestä ratkaisusta. Näin pystyttiin myös rikkomaan traditionaalista ekologisuuden ja taloudellisuuden vastakkainasettelua, jossa ympäristön tai talouden suosiminen tapahtuisi toisen kustannuksella.

Ydinvoima on niitä harvoja kysymyksiä, joissa ympäristöystävällisyys ja taloudellisuus kulkevat käsi kädessä. Edullinen energia lisää ostovoimaa, nopeuttaa talouskehitystä sekä edistää sosiaalista ja yhteiskunnallista tasa-arvoa. (Juhani Sjöblom, kok, 8/2002)

Samanlainen osapuolten lähestyminen ei olisi ollut vielä 1980-luvulla mahdollinen (ks. Koskinen 1995). Ydinvoiman kannattajat pystyivät lisäksi tehostamaan argumenttiaan korostamalla sitä, että ydinvoimalle vaihtoehdoksi ehdotettu maakaasu oli fossiilinen polttoaine ja sellaisenaan sen käyttäminen ydinvoiman sijaan ei olisi ympäristöystävällistä -- eli kasvihuoneilmiötä torjuvaa: *"Energiaratkaisu ei saa olla vain taloudellinen päätös. Se on mitä suurimmassa määrin myös ympäristökysymys. Ydinvoima on realistisista perusvoimavaihtoehdoista ympäristöystävällisin ja siksi paras."* (Hanna Markkula-Kivisilta, kok, 62/2002) Edustaja Markkula-Kivisillan puheenvuorossa

⁴⁷ Osovasti Skinner mainitseekin tästä prosessista esimerkkinä sen, miten juuri taloudellinen toiminta ja protestanttinen etiikka yhdistettiin toisiinsa varhaismodernilla aikakaudella (Skinner 2006b, 150-154). Yritykset tulkita taloudellinen toiminta ympäristöystävälliseksi voisi siis nähdä myös reaktiona ns. ekologistiseen kieleen, jolla markkinatalous voidaan rehabilitoida eettisesti kestäväksi.

ympäristöystävällisyys asetetaan päätöksenteon ensisijaiseksi kriteeriksi, mutta talouskasvun kieli on siinä edelleen läsnä, ja ydinvoiman houkuttelevuus tulee juuri siitä, että se on myös taloudellisesti edullinen vaihtoehto. Ydinvoimalla kun ei kuitenkaan olisi *ainoa* ympäristöystävällinen ratkaisu, mutta se olisi ainoa joka on sekä ympäristöystävällinen että taloudellinen.

Ydinvoiman vastustaminen on kuitenkin ollut olennainen osa ympäristöliikettä ja -ideologiaa, eikä ydinvoiman tulkitseminen ympäristöystävälliseksi ollut yksinkertaista tai sen vastustajien hyväksyttävissä sellaisenaan⁴⁸. Esimerkiksi voimalaonnettomuuksien historiallisen painolastin vuoksi tämä kannattajien retorinen siirto oli erittäin kiistanalainen. Ydinvoiman vastustajat käyttivätkin runsaasti ympäristökieltä ja -käsitteistöä, ja pyrkivät määrittelemään sen omalla tavallaan.

Minusta on hieman merkillistä ympäristöystävällinen argumentointi, kun argumentoidaan ydinvoiman puolesta. Kestävässä kehityksessä kuitenkin on keskeistä se, millaiset vaikutukset ovat ajallisesti hyvin pitkälle eteenpäin ja myöskin globaalisti, miten ne vaikuttavat koko maailman energiatalouteen ja mahdollisuuksiin vähentää hiilidioksidipäästöjä. (Eva Biaudet, r, 62/2002)

Vastustajat käyttivät hyväksi Kioton ilmastosopimuksen auktoriteettia, ja siinä käytettyä kestävä kehityksen määritelmää, jonka osaksi ydinenergiaa ei ollut hyväksytty: *"Ydinvoima ei ole kestävä kehityksen mukaista, eikä esimerkiksi Kioton sopimukseen sisältyvissä pöytäkirjoissa hyväksyttyä ydinvoimaa päästöjen vähentämiskeinoksi."* (Katja Syvärinen, vas, 63/2002) Sopimukseen vedottiin siis ulkopuolisena tahona, ja samalla pyrittiin käyttämään hyväksi sen vahvaa roolia debatin määrittelijänä muutenkin. Lisäksi käytiin jälleen määrittelykamppailua 'kehityksen', erityisesti kestävä sellaisen, figuurista. Ydinvoiman vastustajat likeistivät voimakkaasti ympäristöystävällisyyden ja kestävä kehityksen keskenään, mikä myös korosti ilmastonmuutoksen roolia ympäristöongelmana ylitse muiden. Toisaalta, vastustajat pyrkivät myös nostamaan esiin ydinvoiman varsinaisia ympäristöongelmia, ja täten rikkomaan ilmastonmuutoksen asemaa ainoana relevanttina ympäristöongelmana. Vastaavasti ydinvoiman kannattajille ainoa ympäristöongelma oli kasvihuonepäästöt. Ydinvoiman ongelmat joko katoaisivat teknologisen kehityksen myötä, tai eivät olisi alun perinkään mitään ongelmia:

[...] seurauksena on pahimmassa mahdollisessa tapauksessa, että maa saastuu ydinvoimalan ympärillä jopa 20 kilometrin etäisyydelle asti, niin että

⁴⁸ Skinnerin mukaan uskonnolliset protestantit olivat kauhuissaan kun heidän sanastoaan alettiin käyttää legitimoimaan varhaiskapitalismia (Skinner 2006b, 157). Ympäristöliikkeen reaktio ekologistiseen uudelleentulkintaa muistuttaa tätä.

väliaikaisesti täytyy kieltää maanviljelys sillä alueella, koska siellä tuotetut elintarvikkeet tuottaisivat ihmisille säteilyä. Mutta se on vain väliaikaista, ja missään kohdassa ei ihmisiä kuole eikä säteily ylitä sitä, mitä luonnosta saadaan. (Martti Tiuri, kok, 10/2002)

Ydinvoima, erityisesti *suomalainen* ydinvoima, ei olisi siis lainkaan ympäristölle tai ihmishengille vaarallista, vaan päästöjen määrä olisi korkeintaan sama kuin se, mille muutoinkin jo altistutaan, ja tämäkin olisi "*pahin mahdollinen tapaus*". Ydinvoima ei ole edustaja Tiurin retoriikassa pelkästään ympäristöystävällinen, vaan jopa *luonnonmukainen* energianlähde: eihän säteily olisi luonnollista säteilyä voimakkaampaa. Ilmastonmuutoksen uhkaa ympäristölle ja ihmiskunnalle ei debatissa kertaakaan kiistetty, mutta sen torjumiseksi ei myöskään ehdotettu teknologisen kehityksen odottelemista, kuten ydinvoiman ja ydinjätteen aiheuttamien ongelmien kohdalla. Sekä ydinvoima että ilmastonmuutos olivat siis ympäristöuhkia ydinvoiman vastustajien puheenvuoroissa, kun taas ydinvoiman kannattajille vain ilmastonmuutos oli varteenotettava ympäristöuhka.

Ydinvoiman vastustajat pyrkivät konkretisoimaan ydinvoiman vaaroja käyttämällä ydinonnettomuuden figuureja, joista tärkein oli Tshernobylin huhtikuussa 1986 sattunut turma. Tshernobylin vastustajien argumenteissa ydinvoimalan perustyyppi, johon kaikki muut ydinvoimalat pyritään assosioimaan: jokainen ydinvoimala on potentiaalinen Tshernobylin.

Tshernobylin suuronnettomuus osoitti, että ydinvoimaloihin liittyy sittenkin riskinsä. Tästä seuraa sitten se, että mitä enemmän ydinvoimaa maapallolla tuotetaan, sitä suuremmaksi suuronnettomuuden mahdollisuus kasvaa. Tshernobylin lisäksi on läheltä piti -tilanteita ollut lukuisia Amerikkaa myöten. (Esko-Juhani Tennilä, vas, 63/2002)

Lisäksi ydinvoiman uhkaa korostettiin painottamalla sattuneiden onnettomuuksien määrää:

Miten ydinvoima voi olla vaaratonta Suomessa, kun se kaikkialla muualla on erittäin vaarallista ja riskialtista: esimerkiksi Harrisburg vuonna 79, Tshernobylin vuonna 86, Tokaimuran ydinpolttolaitosta valmistava laitos Japanissa vuonna 98, Ruotsin Barsebäck 2 vuonna 92, ranskalainen Civaux 1 -voimala vuonna 98? (Annika Lapintie, vas, 8/2002)

Ydinonnettomuuden uhan ohella korostettiin myös luonnollisesti ydinjätteen ja polttoaineen tuotannon vaaroja.

On totta, että ydinvoimalla tuotettu energia on saasteetonta ja ympäristöystävällistä. Meidän on kuitenkin pidettävä mielessä myös toinen totuus. Uraanin tuotanto on kaikkea muuta kuin ympäristöä säästävää. (Markku Rossi, kesk, 63/2002)

Ydinvoimaa vastustavat kansanedustajat pyrkivät määrittelemään ydinvoiman ilmastonmuutoksen rinnalle riskiksi, joka on kestävämpi sen mahdollisesti valtavien seurausten vuoksi, vaikka itse onnettomuuden tapahtumisen todennäköisyys olisikin pieni. Siinä missä vastustajille mikä tahansa riski oli mahdoton hyväksyä, kannattajat pyrkivät tekemään vertailua eri riskien välillä: vakavan ydinvoimaonnettomuuden mahdollisuus olisi Suomessa niin pieni, että se olisi otettava ilmastonmuutoksen suuremman ja varmemman uhan edessä. Beckin mukaan riskien kohdalla käydäänkin eräänlaista riskikalkyyliä, jossa eri riskien seuraukset ja potentiaalit asetetaan vastakkain, jonka jälkeen pienempi riski päättyy lopulliseksi ratkaisuksi. Tällainen laskelmointi kuitenkin vähättelee riskien kokoluokkaa sekä normalisoi riskit osaksi yhteiskunnan tyypillistä toimintaa, riskien yksiselitteisen välttelyn ja torjunnan sijaan. (Beck 1992, 30-31)

Vuoden 2002 debatissa tämä riskikalkyyli ilmenee siinä, kuinka ydinvoiman riskejä pyrittiin arvioimaan samoilla kriteereillä kuin ilmastonmuutoksen riskejä. Nämä kriteerit sellaisenaan perustuivat ilmastonmuutoksen torjumisen kriittisyyteen, johtuen ilmastonmuutoksen intensiivisestä politisoitumisesta verrattuna ydinvoimaan. Edellinen vakava ydinvoimalaonnettomuus oli kuitenkin tapahtunut jo 16 vuotta aikaisemmin, ja eduskunnan edellisestä kielteisestä päätöksestä oli kulunut yhdeksän vuotta, kun taas Kioton ilmastopöytäkirja oli allekirjoitettu 1997 ja ratifioitu keuhällä 2002. Tämä tilanne avasi pelivaraa riskikalkyylin tekemiselle, kun vuonna 1993 se ei luultavasti ollut vielä poliittisesti realisoitavissa.

Ydinvoiman kannattajat pyrkivät myös retorisesti vähättelemään ydinvoiman riskejä, voidakseen tehdä siitä vakuuttavamman energiavaihtoehdon ja lääkkeen ilmastonmuutokseen. Suomalainen ydinvoima ei ollut heidän mukaansa lainkaan vaarallista, vastakohtana ulkomaiselle ydinvoimalle, varsinkin venäläiselle. Näin voitiin purkaa assosiaatiota Tshernobylin ja suomalaisten ydinvoimaloiden välillä.

Tshernobyl on mahdollisimman älytön esimerkki länsimaisen ydinvoiman käytöstä, koska siellä käytettiin grafiittireaktoria, joka sopii hyvin sotatarkoituksiin plutoniumin valmistukseen. [...] Siitä huolimatta laskeuma on kuitenkin ollut niin pieni, ettei se ole ylittänyt missään luonnosta saatavaa säteilyä. Tällä hetkellähän YK esittää, että Tshernobylin alueelle tehtäisiin ekomatkailua. (Martti Tiuri, kok, 10/2002)

Näin ydinvoiman vastustajien konstruoima monoliittinen 'ydinvoima' yritettiin hajottaa kahdeksi, länsimaiseksi turvalliseksi ydinvoimaksi, ja itäeurooppalaiseksi turvattomaksi

ydinvoimaksi. Suomeen rakennettavaa ydinvoimalaa perusteltiin myös sillä, että muutoin sähkö jouduttaisiin ostamaan Venäjältä, jonne sitten olisi paineita rakentaa uusi -- ja tietenkin turvaton -- ydinvoimala. Toisaalta jotkut kansanedustajat tulkitsivat Suomen ydinvoiman lisärakentamisen signaalina Venäjälle siitä, että heidänkin olisi sallittua rakentaa lisää ydinvoimaa: "*Jos Suomi rakentaa lisää ydinvoimaa, venäläiset sanovat, että Suomihan osoittaa, että se on aivan ok.*" (Satu Hassi, vihr, 10/2002) Itäisen, eli venäläisen, ydinvoiman positio suurena uhkana jääkin sinänsä kiistämättä, jopa niiden kansanedustajien puolesta, jotka tukivat kuitenkin Venäjää luotettavana maakaasun tuojana.

Korostamalla suomalaisen ydinvoiman turvallisuutta muihin maihin verrattuna kannattajat pyrkivät tuomaan ydinvoimakeskusteluun mukaan myös isänmaallisuuden ulottuvuuden. Suomi esitettiin tietystä mielestä eräänlaisena poikkeustapauksena, jolla on erityisen hyvät mahdollisuudet hyödyntää uusiutuvista energiateknologioista syntyvää talouskasvua, tai rakentaa turvallista ydinvoimaa. Näin suomalaisuuteen vetoamalla yritettiin häivyttää epävarmuutta ja epäilyksiä omasta linjauksesta valamalla siihen eräänlaista sinivalkoista optimismia, mikä sopiikin yhteen talousnationalismin ideologian kanssa.

Ydinvoiman ja ilmastonmuutoksen ohella muut ympäristökysymykset eivät nousseet eduskuntadebatissa erityisesti esiin yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Ilmastonmuutoksen lisäksi ydinvoiman kannattajat kiinnittivät huomiota myös pienhiukkaspäästöihin, joita syntyy fossiilisten polttoaineiden käytöstä. Hiukkaspäästöjen kohdalla kyseessä oli huoli nimenomaan ihmisten terveydestä, eikä niinkään luonnon tai maapallon kohtalosta.

Ilmastonmuutos on suurin energiatuotannon aiheuttama ympäristöhaitta. Kasvihuonepäästöjä on vähennettävä lähes 60 prosenttia, jotta ilmastonmuutos pysähtyisi. Toinen suuri haitta on polttovoimaloitten pienhiukkaspäästöt. Näitten ongelmien vähentämiseen ydinvoima tarjoaa ratkaisun. (Matti Kangas, vas, 63/2002)

Ydinvoiman vastustajat torjuivat kritiikin maakaasusta kahdella eri tavalla. Ensinnäkin, he kiistivät maakaasun todellisen saastuttavuuden huomauttamalla, että kyse ei ollut pelkästään valinnasta maakaasun ja ydinvoiman välillä, niin kuin kannattajien puheenvuoroissa oli yritetty rajata, vaan kahdesta eri ilmastostrategisesta vaihtoehdosta, joiden kasvihuonekaasu- ja hiukkaspäästöt oli laskettu samanveroisiksi. Tämä oli saavutettu siten, että maakaasuvaihtoehdossa kivihiihiltä olisi käytetty vähemmän kuin ydinvoimavaihtoehdossa. Tämän lisäksi ydinvoiman vastustajat korostivat maakaasun

rinnalle tuotuja muita anti-ydinvoimia, ja niiden ympäristöystävällisyyttä sekä riskittömyyttä. Nämä vaihtoehdot torjuttiin niillä argumenteilla, joita on käsitelty jo edellisissä luvuissa, eikä niistä syntynyt varsinaista debattia juuri ympäristöperspektiivistä. Ydinvoiman kannattajat rakensivatkin siitä nimenomaan vaihtoehdon, joka vertailussa muiden energiantuotantomuotojen kanssa on vähintäänkin yhtä ympäristöystävällinen, mutta joka on myös taloudellisesti ja teknologisesti varmin ja tehokkain. Ympäristö ei siis ollut puheenvuoroissa puhdas arvo itsessään, vaan se oli osana riskikalkyyliä, jossa eri vaihtoehtoja punnittiin keskenään.

Toisin kuin 1980- ja 1990-luvun ydinvoimadebateissa, kyseessä ei siis ollut enää produktivistisen ja ekologisen yhteiskuntamallin yhteentörmäys, vaan erilaisten ympäristöystävällisyyden käsitteiden välinen kamppailu. Ydinvoiman kannattajat pyrkivät rajaamaan sen kattamaan puhtaasti ilmastonmuutoksen torjumisen ja kasvihuonekaasujen päästöt, kun taas ydinvoiman vastustajat pitäytyivät ympäristöliikkeelle perinteisessä laajassa ympäristöperspektiivissä, jossa ydinvoiman riski olisi kestämaton. Kannattajat yrittivät esittää ydinvoiman ainoana sopivana päästöjä vähentävänä ratkaisuna, kun taas vastustajat pyrkivät puheenvuoroillaan rikkomaan tätä määrittelyä legitimoimalla muita vaihtoehtoja, mukaan lukien maakaasua debatin viimeisessä puheenvuorossa:

Euroopan komissio on selvittänyt ja vastikään julkaissut tutkimuksen siitä, mitkä ovat metaanin, maakaasun, kokonaispäästöt. Tämä tutkimus osoittaa, että ne ovat edelleenkin noin puolet kivihiilen vastaavista hiilidioksidipäästöistä. Tämä on komission nettisivuilta löydettävissä oleva tutkimus. (Pentti Tiusanen, vas, 65/2002)

Molemmat osapuolet yrittivät myös yhdistää talouden ja ympäristön arvot toisiinsa, eli ne omaksuivat argumentteja ja retorisia figuureita jotka olivat aikaisemmin olleet vain toisen osapuolen käytössä. Tämän retorisen uudelleentulkinnan avulla pyrittiin legitimoimaan omaa toimintaa käyttämällä vastapuolen käsitteitä ja sanastoa. Retorisella tasolla ympäristökysymyksen perinteisesti vastakkain olleet osapuolet löysivät eräänlaisen konsensuksen sekä talouden että ympäristön arvoissa edistäessään omia tavoitteitaan.

4.6 Tieto, asiantuntijat ja järki

Teollisuuden esittämät laskelmat energiatarpeemme kasvusta ovat lievästi sanottuna yliampuvia, ovathan teollisuuden sähkönostosta aiheutuneet kustannukset laskeneet viimeisten 15 vuoden aikana noin 75 prosenttia ja Ruotsissa kehitys on ollut sitäkin jyrkempi. (Raimo Vistback, ps, 62/2002)
Väittääkö ed. Vistbacka tietävänsä paremmin kuin alan asiantuntijat? (Mikko Elo, sd, 62/2002)

Retorisessa kamppailussa käsitteistä ja niiden tulkinnasta ei ole kyse ainoastaan niistä argumenteista ja sisällöistä, joilla kamppailua käydään. Tärkeä on myös poliittisen toimijan rooli uskottavana ja vakuuttavana käsitteen tulkitsijana ja määrittelijänä. Pelkän uudelleentulkinnan ehdottaminen ja esille tuominen on tietenkin puhetekona jo merkittävä, koska sitä kautta avautuu mahdollisuus ylipäätään tulkita käsite uudelleen ja debatoida siitä. Se on siis politisoiva operaatio. Kun käsite on politisoitu, on kuitenkin toimijan kannalta yleensä edullisinta saada se onnistuneesti määriteltyä uudelleen kun sen sisältö on pystytty kyseenalaistamaan, ja määrittellä se nimenomaan omaa agendaa legitimoivaksi.

Yritys politisoida ja määrittellä käsite uudelleen ei voi onnistua, ellei yleisö ole avoin tulkitsijan auktoriteetille. Sitä on oltava sitä enemmän, mitä voimakkaampi ja vaikeampi politisoiva siirto on kyseessä. Esimerkiksi suomalaisen ydinvoiman tulkitseminen vaarattomaksi (ks. edellinen luku) on ydinvoimasta kumpuavien mielikuvien vuoksi tällainen vaikea operaatio. Ydinvoiman kaltaisen luonteeltaan teknologis-tieteellisen kysymyksen kohdalla puhujan auktoriteetti ja uskottavuus, *ethos*⁴⁹, on ensisijaisesti lähtöisin teknologian ja tieteen asiantuntijoista ja -tuntemuksesta. Ydinvoimadebatin retorisisessa luennassa tieteen poliittisuuden perspektiivistä käsin on kyse siitä, miten 'objektiivisena' pidetty tieto ilmenee auktoriteettina, ja miten eri osapuolet pyrkivät rajaamaan 'puolueettoman tiedon', 'faktat', 'tieteen' ja muut saman käsitekonstellaation osat omaa linjaustaan tukeviksi. Vastaavasti vastapuolen argumentti pyritään leimaamaan 'epä-älylliseksi', 'irrationaaliseksi', 'pelotteluksi', ja niin edelleen. Tällaisen retoriikan pyrkimyksenä on julistaa asia deliberaation ulkopuoliseksi ja sille immuuniksi, jolloin siitä

⁴⁹ Aristoteleen Retoriikassa erotetaan kolme tapaa, joilla yleisö tulee vakuuttuneeksi puhujan sanomasta: koska he hyväksyvät varsinaisen argumentin (*logos*), luottavat puhujan arviointikykyyn ja luonteeseen (*ethos*), tai koska he ovat jonkin tunteen liikuttamia (*pathos*) (Garsten 2006, 131). Asiantuntemuksen ja tiedon käsitteet ovat muista käsitekonstellaatioista poiketen sellaisia, joissa nimenomaan *ethoksen* aspekti nousee voimakkaasti esiin, koska ne nojaavat jonkun tietyn henkilön auktoriteettiin asiantuntijana.

ei pitäisi keskustella ollenkaan vaan on vain löydettävä tietty totuus, jonka mukaan toimia (Garsten 2006, 182).

Objektiivisuus ja asiantuntemus ovat siis hierarkkisia retorisia käsitteitä, joiden kiistäminen ei ole erityisen tehokasta. Sen sijaan ne pyritään tulkitseminen uudelleen omaa kantaa suosivaksi, mikä on tyypillistä myös aiemmin käsitellyille käsitekonstellatioille, kuten 'kehitys' ja 'varmuus'. Debatin osapuolet pyrkivät siis määrittelemään tieteellisen asiantuntemuksen ja tiedon nimenomaan omaa linjaansa tukevaksi.

[...] ympäristövaliokunnassa meillä oli tilaisuus kuunnella Säteilyturvakeskuksen professori Tuomistoa, ja kyllä hänellä oli hyvin selvä viesti. Hänen perusviestinsä oli se, että ydinvoima ei ole yhtään epävarmempaa, turvattomampaa, kuin mikään muukaan energiantuotantomuoto. Tuo oli professori Tuomiston sanoma meidän ympäristövaliokunnallemme. (Mikko Elo, sd, 63/2002)

Tätä legitimoitiin debatissa toistuvasti sillä, miten paljon tietoa kansanedustajan itsensä käytettävissä on:

Ydinvoiman lisärakentaminen herättää paljon tunteita, mutta tämä päätös on kaikkea muuta kuin tunneasia. Meille on toimitettu tuhansia sivuja tietoja ja lisää varmasti vielä saamme. Käytettävissämme on varmasti riittävästi puolueetonta tietoa sekä lisäksi eri järjestöjen vetoomuksia ja perusteluja niin puolesta kuin vastaan. (Pertti Hemmilä, kok, 8/2002)

Näin pyritään paitsi legitimoimaan eduskunnan asema ydinvoimapäätöksen tekijänä, myös korostamaan tiedon roolia entisestään asettamalla se vastakkain negatiiviseksi koetun 'tunteen' kanssa.

Tieteellä ja asiantuntijoilla on ympäristöpoliittisessa päätöksenteossa aina tietynlainen rooli. Ne ovat informaationlähteitä, jotka tuottavat tutkimustietoa ja faktoja hetkenä käsittelyssä olevasta asiasta, ja joiden avulla ympäristöongelmat voidaan ylipäättään havaita ja sitten politisoida. Tuotettua tietoa poliittiset toimijat voivat sitten käyttää päätöksenteossa ja toimintansa legitimoinnissa hyväkseen. Tässä prosessissa asiantuntijoilla ja poliitikoilla on kuitenkin ikään kuin omat reviirinsä: poliitikoille on varattu poliittiset asiat ja kysymykset, joiden käsittelyn olisi kuitenkin pohjaututtava poliitikolle tuotettuun 'objektiiviseen' tietoon. Tässä heijastuu näkemys politiikasta omana sfäärinään eikä inhimillisen toiminnan ulottuvuutena, jolloin politiikka onkin tietty yhteiskunnallinen alue, jossa poliitikot erikseen operoivat ja jossa "tehdään politiikkaa" eli tuotetaan poliittisia linjoja, päätöksiä, lakeja ja niin edelleen. Se perustuu politiikan

käsitteen historiaan oppiaineena ja *polikseen* liittyvinä asioina (ks. Palonen 1993, 7-8). Poliittikan sfäärille vastakohtaisena on puolestaan pidetty tieteen omaa sfääriä, jossa tiedemiehet toimivat ja "tekevät tiedettä" objektiivisesti, ja joka on nimenomaan 'epäpoliittista' ja politiikan yläpuolella (Schmitt 1976, 22-23; Palonen 2002, 67-68). Tällainen tieteen depolitisointi on tietenkin jo itsessään poliittista (Schmitt 1976, 22-23).

Tiedemiehen ei siis tämän käsityksen mukaan ole suotavaa poiketa tieteellisestä sfääristään poliittiseen sfääriin, koska 'poliittinen' tiedemies ei voisi noudattaa 'puolueettomuuden' ja 'objektiivisuuden' arvoja. Sallittua tämä on kuitenkin ydinvoimadebatissa poliitikoille, jotka ovat käsiteltävänä olevan kysymyksen kohdalla myös asiantuntijoita ikään kuin poliitikon roolinsa ulkopuolella: esimerkiksi kansanedustajalla, joka on koulutukseltaan lääkäri, on lupa olla tiettyä mieltä jostain lääketieteellisestä faktasta, joka kansanedustajien tiedoksi annettu. Muussa tapauksessa kansanedustajan, kuten edustaja Vistbackan luvun alun lainauksessa, tulisikin pysyä lestissään ja luottaa asiantuntijoiden antamaan informaatioon sitä erityisemmin kyseenalaistamatta.

Asiantuntija-kansanedustajan hahmolla onkin erityinen auktoriteetti ja valta-asema, jos hänen asiantuntemuksensa on lisäksi vakuuttava ja yleisesti tunnustettu. Kokoomuksen kansanedustaja Martti Tiuri ilmen erityisesti ydinvoimadebatissa tällaisena figuurina, joka käytti asemaansa hyväkseen ja oli erittäin aktiivinen debatissa. Muut kansanedustajat myös myönsivät Tiurille tämän erityisaseman:

Arvostan kovasti ed. Tiurin asiantuntemusta tässä asiassa, ja niinhän se on, että mihin me uskomme, sen puolesta aina puhumme (Ed. Tiuri: Ei se ole uskon asia!) Varmasti olette aivan oikeassa tässä asiassa. (Anne Huotari, vas, 10/2002)

Tiuri loikin kuvaa itsestään asiantuntijana ja rakensi näin auktoriteettiaan oman linjauksensa, ydinvoiman lisärakentamisen, tueksi. Hän käytti useita pitkiä puheenvuoroja, joissa selitti ydinvoimalan sisäistä mekaniikkaa, listasi erilaisia tilastotietoja jotka liittyivät ydinvoimaan ja ilmastonmuutokseen, ja kritisoi myös voimakkaasti niitä, jotka pyrkivät kyseenalaistamaan hänen asiantuntemuksensa. Useilla välihuudoillaan hän pystyi myös puolustamaan omaa asiantuntijan asemaansa, esimerkiksi ympäristöministeri Satu Hassia vastaan: "*Edustaja Tiurin viimeiseen väitteeseen, että maailma on menossa kohti ydinvoiman uutta tulemistä:* (Ed. Tiuri: *Lukekaa lehtiä!*) Ainakin viime vuosikymmenen

tilanne oli se, että uusiutuvan energian markkinat kasvoivat yli 15 prosentilla vuodessa." (10/2002)

Tiuri korostikin usein sitä, että hän oli erityisen perehtynyt energia-alan kysymyksiin, lukenut alan lehtiä, ja niin edelleen. Näin hän pyrki esittämään ydinvoimaa ja energiapolitiikkaa koskevat mielipiteensä erityisen vakuuttavina, koska ne pohjautuivat hänen harjaantuneeseen tieteelliseen tietämykseensä niistä. Muiden esittämät puheenvuorot olivat hänen mukaansa niin täynnä virheitä, että *"tämä alkuosa puheesta täytyy käyttää siihen, että korjaan joitakin täällä esitettyjä väitöksiä tai ainakin sanontoja, jotka ovat täysin harhaanjohtavia."* (Martti Tiuri, kok, 65/2002) Ydinvoiman vastustajien mielipiteet pohjautuivat tietämättömyyteen ja uskoon: *"Kaiken kaikkiaan me olemme siinä tilanteessa, että nyt täytyisi todella ottaa selvää asioista eikä vain uskoa niihin uskomuksiin, mitä on levitetty."* (Martti Tiuri, kok, 8/2002) Edustaja Tiuri olikin debatissa ainoa, joka varsinaisesti pyrki vakuuttamaan muita edustajia siitä, että mahdollisen ydinonnettomuuden seuraukset Suomessa olisivat lopulta pienet. Ydinvoiman kannattajista nimenomaan Tiurilla kansanedustajana olikin vaadittavaa auktoriteettia ja uskottavuutta tehdä tällainen väite, joka olisi muuten luultavasti kiihkeästi kiistetty.

Ydinvoiman kohdalla tieteellisen asiantuntemuksen asema on erityisen intensiivinen, koska ydinvoiman potentiaaliset hättäväikutukset eivät ole yleensä pelkin aistein havaittavissa, ja koska ydinvoimala ihmisten rakentamana objektina on korkean teknologisen ja tieteellisen osaamisen tulos. Se perustuu luonnontieteeseen, josta on tuotettavissa 'objektiiviseksi' hyväksyttyä, todennäköisyyksiksi ja tilastoiksi muokattua tietoa. Poliitikon on siis keksittävä pelivaransa muulla tavalla kuin kysymyksissä, joissa tieteellisen tiedon rooli ei ole niin voimakas. Edustaja Tiurin asiantuntemus pyrittiin esimerkiksi kumoamaan vetoamalla siihen, että asiantuntijoita on monia ja heistä jotkut ovat eri mieltä Tiurin kanssa:

Professori-kansanedustaja Erkki Pulliainen on puolestaan laatinut selvityksen, jonka tulos on, että Suomen sähköntarve pystytään kattamaan lisäämällä pelkkien kotimaisten uusiutuvien energiavarojen käyttöä. (Rauha-Maria Mertjärvi, vihr, 8/2002)

Ydinvoiman vastustajien mukaan asiantuntijoiden tieto saattoi myös perustua erilaisiin oletuksiin kuin niihin, joihin toiset asiantuntijat olivat perustaneet omansa. Tällä tavalla pystyttiin myös osin problematisoimaan tieteellisen tiedon asema erehtymättömänä

auktoriteetin lähteenä, koska tiedeyhteisöllä voikin olla asioista eriäviä mielipiteitä: "*Siinä osassa lausuntoa, jossa puhutaan terveyshaitoista, tuodaan esiin ensinnäkin uraanin louhintakysymys. Siinä asiantuntijat muuten olivat monta mieltä asiasta.*" (Marjatta Vehkaoja, sd, 63/2002) Tieteen ja tiedon roolia ehdottomana päätöksenteon kriteerinä ja pohjana ei kuitenkaan sinänsä kiistetty, vaikka juuri tieteen asiantuntijoiden erimielisyydet osoittavat kuinka ongelmallinen 'objektiivisen' totuuden ihanne on.

Asiantuntija-kansanedustajien lisäksi itse debatissa ei varsinaisilla asiantuntijoilla ollut kuitenkaan puheenvuoroa, vaan asiantuntijoiden puheenvuorot, mielipiteet ja niin edelleen ilmenivät erilaisissa lausunnoissa ja mietinnöissä, joista ne sitten suodattuivat kansanedustajien puheenvuorojen kautta varsinaiseen täysistuntokeskusteluun. Asiantuntijoilla itsellään ei siis ollut muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta henkilöinä roolia debatissa, vaan asiantuntijuuden ja asiantuntemuksen *käsitteillä*. Asiantuntijoita oli kuultu valiokuntakokousten yhteydessä, mutta itse debatissa asiantuntijat olivat lähinnä abstrakti konsepti, johon vedottiin erilaisten argumenttien yhteydessä: asiantuntijat ovat tätä mieltä, asiantuntijat ovat sitä mieltä. Lisäksi asiantuntijoiden roolina oli toisinaan vain tukea heidät kuultavaksi kutsuneen edustajan mielipidettä (ks. Lampinen 2009, 47) .

Asiantuntijuuden käsite on siis verrattavissa edellä käsiteltyihin käsitteisiin, joilla ei ole varsinaista todellista sisältöä, vaan jotka ovat käyttäjiensä määriteltävissä ja tulkittavissa. Ydinvoiman kannattajat tulkitsivat asiantuntijat heidän kantaansa legitimoiviksi, ja ydinvoiman vastustajat tulkitsivat toisin:

[...] lukuisat hyvin vakavasti otettavat asiantuntijat ovat väittäneet ja kertoneet siitä ongelmasta, että nimenomaan uuden ydinvoimalan rakentaminen uhkaa uusiutuvien energianlähteiden kilpailukykyä. (Pia Viitanen, sd, 63/2002)

Kuten useassa puheenvuorossa on todettu, asiantuntijat ovat todenneet, että riskit ovat häviävän pienet verrattuina muihin energiantuotantomuotoihin, joten turvallisuussytytkin puoltavat ydinvoiman valintaa suhteessa maakaasuun. (Sari Sarkomaa, kok, 63/2002)

Asiantuntemuksen käsite kytkeytyykin uskottavuuteen siinä mielessä, että asiantuntijaan vetoavan politiikan on kuitenkin legitimoitava asiantuntijan käyttönsä. Pelkkä asiantuntijaan vetoaminen ei ole sinänsä vakuuttavaa, varsinkin kun toinen osapuoli pystyy esittelemään omat, eri mieltä olevat asiantuntijansa. Hänen on oltava luotettava -- hän ei saa antaa vaikutelmaa, että hän esimerkiksi vääristelee asiantuntijan sanomaa. Hänen on

myös oltava ymmärtänyt, mitä asiantuntija on sanonut. Kansanedustajat olivatkin debatissa erittäin halukkaita todistamaan omasta osaamisestaan, vaikka eivät halunneetkaan ottaa Tiurin tai Pulliaisen tavoin varsinaisen asiantuntijan viittaa harteilleen. Kansanedustajan oman tiedollisen osaamisen tehtävä ei olisikaan debatin puheenvuorojen perusteella tuntea käsiteltävää asiaa perinpohjaisesti, kuin asiantuntija, vaan olla heidän olisi ymmärrettävä asiantuntijan antama tieto riittävän hyvin ja oikein. Tämä asettaa myös vastuun tiedon käyttökelpoisuudesta ja 'objektiivisuudesta' sitä käyttävälle kansanedustajalle.

Asiantuntijoiden ja tiedon toisena merkityksenä on varmistaa eduskunnan legitimitetti ydinvoimasta päättävänä tahona kuten ydinenergialaissa on säädetty. Vaikka esimerkiksi edustaja Tiuri edusti näkemystä, että on saavutettavissa 'objektiivinen' totuus ydinvoimasta, joka hänestä puoltaa sen lisärakentamista ja on sovellettavissa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, ei hän kuitenkaan esitä, että eduskunnalla ei pitäisi olla valtaa päättää asiasta lainkaan. Hän ei esittänyt tätä siitäkään huolimatta, että hän kritisoi muita kansanedustajia tietämättömyydestä. Kansanedustajien on siis myös tehtävä selväksi yleisölleen, että heillä on pätevyyttä ja tietoa päättää ydinvoimasta, mikä puolestaan suojelee heidän valtaansa päättää siitä. Tässä legitimoinnissa korostuu jälleen kansanedustajien omaksuman tiedon määrä ja laatu. Ydinvoimakannasta riippumatta tarve retorisesti legitimoida eduskunnan rooli ydinvoimapolitiikassa yhdisti kansanedustajia.

Olemme tekemässä kauaskantoista päätöstä, jonka pitää syntyä puolueettoman tiedon ja siihen nojautuvan perusteellisen harkinnan tuloksena. [...] Meille on toimitettu tuhansia sivuja tietoja ja lisää varmasti vielä saamme. Käytettävissämme on varmasti riittävästi puolueetonta tietoa sekä lisäksi eri järjestöjen vetoamuksia ja perusteluja niin puolesta kuin vastaan. (Pertti Hemmilä, kok, 8/2002)

Toisen kansanedustajan kanta voitiinkin torjua esittämällä, että sen muodostaneella ei ole ollut tarpeeksi tietoa, tai oikeanlaista, todellista tietoa, tai että hän ei ole riittävästi perehtynyt asiaan: "*Minun mielestäni järkisyyt, järkipuhe ei ollenkaan mene perille eduskunnassa. Kuitenkin kaikilla kansanedustajilla on ollut mahdollisuus saada tietoa mahdollisimman paljon.*" (Mikko Elo, sd, 62/2002) Erimielisyys ydinvoimasta juontaisikin siis tietämättömyydestä: jos kansanedustajat vain perehtyisivät faktoihin, ei erimielisyyttä olisi lainkaan.⁵⁰

⁵⁰ Tämä muistuttaa Sakari Hännisen (1998) havaitsemaa *ehdollistamisen* ilmiötä. Ehdollistaminen on retorinen operaatio jolla pyritään depolitisoimaan kiistoja vetoamalla siihen, että ne johtuvat vain faktojen väärinymmärtämisestä eikä varsinaisista mielipide-eroista; että on olemassa objektiivinen totuus, jonka

Jotkut kansanedustajat pyrkivät kuitenkin myös kyseenalaistamaan eduskunnan päätöksenteon legitimitetin siltä pohjalta, että asiantuntijoita ei ole kuultu tarpeeksi, ei ainakaan oikeanlaisia: *"Ikävää, että valiokunnat eivät ole kuunnelleet asiantuntijoina filosofeja ja loogikkoja."* (Irina Krohn, vihr, 65/2002) Implisiittisesti Krohn tarkoitti, että eduskunnan päätöksenteko ei olisi logiikkaan ja järkeen perustuvaa, koska niiden asiantuntijoita ei ollut hänestä riittävästi kuultu. Krohnkaan ei kuitenkaan varsinaisesti vaatinut eduskunnan päätösvallan ottamista pois.

Kansanedustajista tietoa voi olla siis myös vääränlaista: sellaista, joka ei ole 'objektiivista' ja 'puolueetonta'. Debatin yhteydessä tämä tarkoitti samalla tietoa, joka ei ole tieteellistä. Ydinvoiman kannattajat kykenivät esimerkiksi juuri elinkeinoelämän ja teollisuuden asiantuntijoiden avulla leimaamaan ydinvoimaa vastustaneet asiantuntijalausunnat ja ympäristöjärjestöjen mielipiteet 'puolueellisiksi'. Hylkilän (2003, 145) mukaan tämä oli varsinkin ydinvoiman kannattajien puolelta harkittu strategia. Varsinkin kauppa- ja teollisuusministeriön asiantuntijoilla oli tärkeä rooli ydinvoiman legitimoinnissa niiden tuottamien lausuntojen ja analyysien välityksellä (Lampinen 2009, 43-45; Lammi 2009, 81-83), mikä johti esimerkiksi Vasemmistoliiton Pentti Tiusasen toteamaan että ministeriö *"toimii ydinvoiman myyntitykkinä"* (10/2002), kun sen tarkoitus olisi hänestä ollut tuottaa 'puolueetonta' tietoa. Oikeanlaista tietoa ei siis olisi ollutkaan riittävästi:

Kun huomasin, että asiantuntijoilla oli muun muassa ydinsähkön kannattavuudesta, riskianalyyseistä, vastuista ja jätteiden loppusijoittelusta hyvin vaihtelevia mielipiteitä, laskelmia ja jopa niin sanottuja tutkimustuloksia, olin jo päätyvässä sellaiseen yhteenvetoon, ettei tässä ydinvoimaratkaisussa niin sanotulla oikealla tiedolla ole keskeistä sijaa, oltiinpa itse ydinvoimasta mitä mieltä tahansa. Aivan liian monet asiantuntijat olivat oikeastaan paikalla asiamiehinä tai edunvalvojina. Puolueetonta tutkimusta oli tarjolla mielestäni aika niukasti. (Marjatta Vehkaoja, sd, 63/2002)

Edustaja Vehkaoja tunnisti puheenvuorossaan sen, että asiantuntijat voivat olla eriävää mieltä asioista, mutta hän myös omalla tahollaan etsi nimenomaan 'puolueetonta', 'objektiivista' ja siten depolitisoitua tutkimustietoa.

tietämällä ristiriidat katoavat, ja että on olemassa asiantuntijoita, jotka voivat toimia kiistoissa "erotuomareina".

Tiedon ja asiantuntemuksen asema retorisena figurina näkyi myös siinä, miten ydinvoimadebatissa rakentui hyvin intensiivinen vastakkainasettelu *järjen* ja *tunteen*, rationaalisuuden ja irrationaalisuuden välillä.⁵¹ Ydinvoiman kannattajien rajattua objektiivisen tiedon nimenomaan heidän ydinvoimalinjaansa tukevaksi seikaksi, oli ydinvoiman vastustajienkin löydettävä pelivaransa jostain muualta. Vuoden 1993 ydinvoimadebatti oli keskittynyt voimakkaasti nimenomaan ydinvoiman eettisiin ja sosiaalisiin haittapuoliin, mutta vaikka vuonna 2002 debatti keskittyi pääasiassa taloudellisuuden kysymyksiin (ks. Lammi 2009, 80-81), toivat ydinvoiman vastustajat myös näitä eettisiä ja sosiaalisia näkökulmia esiin.

Ed. Tiurille huomauttaisin Tshernobylin onnettomuuden vaikutuksista, että siitä on syntynyt myös erittäin suuria sosiaalisia ongelmia. Osa asioiden aiheuttamista ongelmista ei ole pelkästään luonnontieteellisten ilmiöiden vaikutuksia, vaan yhteiskunnallisten. Siellä ovat miljoonat ihmiset ilman juuria ja kotiseutua, vailla elämän päämäärää ja suuntaa. Näiden ihmisten elämä on pysyvästi muuttunut ja, voi sanoa, muuttunut tragediaksi tämän onnettomuuden seurauksena. (Irina Krohn, vihr, 10/2002)

Ydinvoiman kannattajat pyrkivätkin sitten tulkitsemaan nämä näkökulmat irrationaalisiksi ja fundamentalistisiksi, ja siten epälegitiimeiksi.

Mitä tulee ydinvoiman vastustamiseen, se perustuu lähinnä tunnesyihin, jopa pelotteluun, niin kuin me olemme täällä kuulleet esimerkiksi ministeri Soininvaaran eilisessä puheenvuorossa, riskeillä, uhkatekijöillä, jotka liittyvät ydinvoiman tuottamiseen ja ydinvoimajätteisiin. Tässä suhteessahan, mitä tulee fundamentalismiin ydinvoiman vastustamisessa, vihreä eduskuntaryhmä, vihreä liitto, on aivan erityisasemassa. (Mikko Elo, sd, 63/2002)

Edustaja Mikko Elon puheenvuorossa riskeistä ja uhkakuvista ylipäättään puhuminen leimautui pelotteluksi -- näin ei kuitenkaan ollut ilmastonmuutoksen kohdalla, mikä edelleen kertoo näiden kahden ympäristöriskin erilaisesta poliittisesta luonteesta. Järjen ja tunteen dikotomiaa on tarkasteltu aikaisemmin varsinkin ydinjättekysymyksen kohdalla (ks. Litmanen 1999)⁵². Sen voi tulkita tiedon ja tieteen käsittekkamppailun erityisen intensiiviseksi muodoksi, jossa pyritään 'puolueettoman' tiedon lisäksi rajaamaan rationaalisuus ja ihmisjärki ydinvoimaa puoltavaksi vaihtoehdoksi, siinä missä ydinvoiman vastustuksen uskottavuus halutaan viedä leimaamalla se 'pelotteluksi', joka ei perustu

⁵¹ Tämä asetelma järjen ja tunteen ja puolueettomuuden ja puolueellisuuden välillä on hyvin vanha hyökkäys deliberaatiota ja retoriikkaa vastaan, ja esimerkiksi Aristoteles puolusti tunteen ja puolueellisuuden merkitystä arviointikyvyille (Garsten 2006, 135-138).

⁵² Litmanen (1999, 81-82) huomauttaa myös että järjen ja tunteen dikotomia ei ole varsinaisesti mielekäs, koska järjen vastakohta onkin *järjettömyys* ja tunteen *tunteettomuus*. Ydinvoimadebatissa tätä kahtiajakoa ei kuitenkaan käytetty, vaan järjen vastakohdaksi painottui nimenomaan tunne.

järkeen vaan tunteeseen.

Tämä yhdistyy kiistaan siitä, mikä on hyväksyttävä riski: jos toinen osapuoli debatissa perustaa mielipiteensä pelkästään tunteeseen ja sokeaan uskoon, tarkoittaa se sitä että tämä ei olekaan pätevä muodostamaan mielipidettä niinkin tärkeästä asiasta kuin eri ympäristöuhkien suhteellisesta riskistä. Kun ydinvoimassa on vielä kyseessä asiasta, jossa tieteellisellä tiedolla on kansanedustajien puheenvuoroissa erityisen tärkeä ja korostettu asema poliittisen linjan perusteena, on syytös rationaalisuuden puutteesta erityisen tehokas. Tunteisiin päätöksensä perustava poliitikko on siis edesvastuuton, jopa uhka yhteiskunnan hyvinvoinnille. Useiden kansanedustajien mielestä olikin erinomaisen tärkeää, että eduskunnan päätös pohjautuu nimenomaan järkeen, ja nimenomaan ydinvoimaa tukevaan järkeen:

Näin ollen lisäydinvoimasta päättäminen ei mielestäni ole tunteisiin perustuva omantunnonkysymys, vaikka monet sitä sellaiseksi ovat luonnehtineet. Mielestäni kysymys siitä, millä tai mistä tuomme lisäenergiatarpeemme, on ennen kaikkea tosiasioihin ja järkeen perustuva päätös. (Esko Kurvinen, kok, 65/2002)

Myös ydinvoiman vastustajat syyttivät ydinvoiman kannattajia tosiasioiden ymmärtämättömyydestä ja "epä-älyllisyydestä":

Sillä tavalla kuin suomalainen teollisuus on viimeisen kymmenen vuoden aikana laajentunut, sillä tiellä kannattaisi jatkaa eteenpäin. On aivan epärehellistä ja epä-älyllistä väittää, että jos sanoo, että jonkun ei pidä laajentua niin nopeasti, se tarkoittaisi alasajamista. (Osmo Soininvaara, vihr, 62/2002)

Järjen ja tunteen retoriikka perustuu ympäristöriskien kohdalla ennen kaikkea konfliktiin ns. sosiaalisen ja tieteellisen rationaliteetin välillä (ks. Beck 1992, 24-25). Käytäessä poliittista debattia riskeistä sosiaalinen ja tieteellinen logiikka päätyvät ristiriitaan, koska tieteellinen logiikka perustuu tilastotieteellisiin keskiarvoihin ja määritelmiin, jotka eivät kuitenkaan ole psykologisesti tai emotionaalisesti kovin tehokkaita. Beck käyttääkin esimerkkinä tilastoja saasteaineiden keskiarvoista, jotka eivät ota huomioon tietyillä alueilla esiintyviä piikkejä ja niiden haittavaikutuksia ihmisten terveyteen. Beckiläistä sosiaalista rationaliteettia keskustelussa edustivat ne kansanedustajat, jotka vetosivat ydinonnettomuuden ja ydinriskien sosiaalisiin, emotionaalisiin ja psykologisiin haittavaikutuksiin. Tieteellistä rationaliteettia, joka on vallinnut teollisuusmaiden riskikäsitteitä ja -toimintaa, käyttivät argumenteissaan sitten vastaavasti ydinvoiman kannattajat.

Ydinvoimaa vastustaneiden kansanedustajien tieteellistä rationaalitettia kohtaan kohdistettu kritiikki ei kuitenkaan tarkoittanut, etteivätkö luonnontieteellinen asiantuntemus ja sen edustajat olisivat silti esiintyisi puolueettoman erotuomarin roolissa. Kansanedustajat ydinvoimakysymyksen molemmin puolin, muutamain poikkeuksin, korostivat myös sitä, miten hyvin tieteelliset tosiasiat ja laskelmat ovat heidän tiedossaan, miten paljon asiantuntijoita on kuultu, ja miten poikkeuksellisen paljon informaatiota kansanedustajilla on ollut käytössään. Molemmat osapuolet siis pyrkivät ensisijaisesti legitimoidaan oman kantansa sillä, että se perustuu asiantuntijoiden ja tiedemiesten lausuntoihin ja objektiiviseen tietoon. Silloin kun tiedon ja tieteen asema kyseenalaistettiin, tehtiin se nimenomaan vastapuolen argumentin torjumiseksi. Kuten useimmat aiemminkin tässä työssä analysoidut käsitteet, oli siis käsitteen painoarvosta debatissa itsessään olemassa konsensus, ja kamppailut perustuivat siihen, miten käsite voitaisiin määritellä omaa linjaa tukevaksi.

Beckin (1992, 26-27) mukaan luonnontieteellä ja sen asiantuntijoilla ei voi kuitenkaan enää olla rationaalisuuden monopolia. Ympäristö- ja kansalaisliikkeet nostavat esiin sosiaalisia epäkohtia joihin 'riskitekniikat' eivät pysty tyydyttävästi vastaamaan, kun taas teknikat käyttävät tieteellistä logiikkaa, joka ei vastaa varsinaisesti kysytyihin kysymyksiin ja jotka vain ruokkivat ahdistusta ja epäluuloa. Ydinvoimadebatissa nousikin esiin esimerkiksi Tshernobylin ydinonnettomuuden aiheuttama epätieto ja luottamuksen puute viranomaisia kohtaan:

Tshernobylistä sanoisin, että en tiedä, laitettiin meille sitten ihan huvikseen kieltoja Pohjois-Suomessa, ettemme saaneet syödä monta kertaa viikossa kalaa, emme saaneet syödä sieniä. Ne olivat meille ihan konkreettisia asioita. En tiedä, onko Etelä-Suomeen tullut niitä päästöjä, mutta näin meille ainakin siellä kerrottiin. En tiedä, voinko enää tämän jälkeen luottaa yleisiin tiedotuksiin. (Anne Huotari, vas, 10/2002)

Raija Vahasalo (kok) tosin kritisoi myös ydinvoimapolitiikan asiantuntijapainotuksia ja teknokraattisuutta:

Samalla tavalla ydinvoimaan kohdistuvalla epäluulolla on oikeutuksensa ja sen pitää nostaa kynnyistä lisäydinvoiman käyttöönottoon. Ihmisten pelko pitää ottaa huomioon päätöksiä tehtäessä. Suomi kuuluu kaikille, ei vain insinööreille. (65/2002)

Järjen ja tunteen vastakkainasettelussa oli ydinvoimadebatissa myös voimakkaan sukupuolittunut luonne. Ydinvoiman kannattajien puheenvuoroissa (mm. Eero

Akaanpenttilä, 8/2002 ja Seppo Lahtela, 63/2002) ydinvoiman vastustajien naissukupuoli ja tunteellisuus yhdistettiin toisiinsa, ikään kuin naissukupuoli, tunteen suosiminen järjen sijaan ja ydinvoiman vastustaminen olisivat keskenään korreloivia ominaisuuksia. Ydinvoima määrittyi näin loogisten, järkevästi ajattelevien ja miehisten ratkaisuksi, kun taas ydinvoiman vastustajat olivat tunteellisia, hysteerisiä ja naisellisia.

Kansanedustajille 'objektiivinen' tieto oli siis olennaisen tärkeää ydinvoimasta päätettäessä. Objektiiviselle tiedolle retorisena figurina ominaista on se, että se on kiistatonta ja kertoo maailmasta naturalistisesti sellaisena kuin se on: sitä ei voi kiistää muuten kuin tietämättömyyden ja uskon pohjalta. 'Objektiivisen' tiedon figurin vahva asema ydinvoimadebatissa kertoo siitä, että debatissa haluttiin löytää tällainen yksi tieteellinen totuus, jonka paljastuessa tavoite ja keinot sen saavuttamiseksi kirkastuisivat kaikille, eikä varsinaista debattia tarvittaisi.

Eduskunnan käsittely Kioton sopimuksen ratifiointista olikin tällainen tilanne, jossa oli olemassa 'puolueeton', poliittisesti kaikkien kansanedustajien hyväksymä totuus. Ilmastonmuutoksen olemassaolosta ja Kioton sopimuksesta hyväksyttävänä tapana sen torjumiseksi ei ollut erimielisyyksiä eikä näin ollen poliittista pelivaraakaan, mikä johti sopimuksen yksimieliseen ratifiointiin. Ratifiointissa käydyssä keskustelussa keskityttiinkin enemmän juuri eri energiavaihtoehtoista puhumiseen⁵³, mikä heijasti sitä että tarkat keinot ilmastonmuutoksen torjumiseksi eivät olleet erityisen suorasukaisesti selvillä, vaikka ilmastonmuutoksen olemassaolo olikin. Kioton sopimuksesta syntyneitä konsensusta pyrittiinkin siirtämään ydinvoimapolitiikkaan vetoamalla Kioton sopimukseen ulkoisena juridisena kriteerinä, joka määritteli sitä miten eri ilmastostrategiisia vaihtoehtoja arvosteltiin. Tärkeintä oli, saavutettaisiinko toimenpiteen avulla sopimuksen tavoitteet. Sopimus siis konkretisoi keskustelun ilmastonmuutoksesta selkeäksi linjavalinnaksi (Lammi 2009, 78).

Debatti ydinvoimasta ohjautuikin tältä osin debatiksi siitä, mitä linjaa tieteelliset ja taloudelliset 'tosiseikat' nimenomaan tukevat. Keskustelu pohjautui siihen, mikä oli 'realistista' ja mikä taas 'teoreettista', mitä talouden realiteetit tukevat ja mikä oli 'pelottelua' tai 'fundamentalismia'. Eduskunnan ulkopuolellakin keskustelu oli juuri näillä urilla, ja

⁵³ Ks. HE 26/2002 vp, mm. täysistunnon pöytäkirjat 35/2002 vp (3.4.2002) ja 50/2002 vp (25.4.2002)

esimerkiksi kansalaisjärjestöt -- joiden tuottamaan informaatioon kansanedustajakin usein luottavat muodostaessaan argumentteja ja mielipiteitä -- keskittyivät nimenomaan keskustelemaan ydinvoimasta ja energiapolitiikasta erilaisten vaihtoehtojen teknisten ja taloudellisten vaikutusten pohjalta. Tämä oli siis selvänä erona vuoden 1993 keskusteluun ydinvoimasta, jolloin ydinvoimaa vastustaneet liikkeet ja tahot keskittyivät nimenomaan argumentteihin ydinvoiman vaaroista ja riskeistä. (Lammi 2009, 79-81) Eduskuntadebatin analyysi paljastaa samaa: vaikka ydinvoiman vastustajat nostivat esiin myös sen vaaroja, keskittyivät hekin nimenomaan debattiin taloudellisista ja teknisistä kysymyksistä, joissa ydinvoimaa kannattaneilla kansanedustajilla ja heidän sidosryhmillään oli enemmän tietoa, kokemusta ja uskottavuutta (ibid., 80-82).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomalaisessa ydinvoimapolitiikassa on ollut kolme jaksoa. Näistä ensimmäinen oli 1970-luvun kausi, jolloin ydinvoima oli lähinnä ulko- ja kauppapoliittinen kysymys; vuoden 1979 jälkeinen, ydinvoiman riskien realisoitumisen kausi, jolloin ydinvoiman lisärakentaminen oli Suomessa poliittisesti mahdotonta ja jolloin kaksi hanketta viidennen ydinvoimalan rakentamiseksi kaatuivat; ja vuoden 2002 jälkeinen aikakausi, jona kolme uutta ydinvoimalaa ovat saaneet rakennusluvut. Tämän työn lähtökohtana oli analysoida vuonna 2002 eduskunnassa käytyä debattia ydinvoimasta, ja tätä kautta tarkastella Suomen energiapolitiikassa tapahtunutta ilmeistä muutosta. Debatissa viidennen ydinvoimalan rakentamisesta on eroteltavissa useita tärkeitä retorisia kamppailuita eri käsitteiden sisällöistä, sekä siitä miten näitä käsitteitä olisi tulkittava jommankumman vaihtoehdon hyväksi. Käyn seuraavaksi läpi havaintoni näistä käsittekkamppailuista ja -tulkinnoista.

Varmuuden ja epävarmuuden figuurit ovat poliittisen toiminnan reaktioita tulevaisuuden luontaiseen ennalta-arvaamattomuuteen ja epävarmuuteen. Ydinvoimadebatissa kannattajat pyrkivät määrittelemään ydinvoimalle ehdotetut vaihtoehdot kuten maakaasun ja uusiutuvat energianlähteet epävarmoiksi, kun taas ydinvoima olisi ainoa oikea varma ratkaisu. Maakaasu tyrmättiin epävarmana sen vuoksi, että se olisi tuotava maahan Venäjältä, joka voisi olla kriisitilanteessa epäluotettava, kun taas uusiutuvat energianlähteet eivät olisi tarpeeksi tehokkaita tuottamaan talouden kaipaamaa 'perusvoimaa'. Vastustajat olivat tässä asetelmassa altavastaajina, ja he pyrkivät vakuuttamaan vastaavasti muut siitä, että tarjotut ydinvoiman vaihtoehdot olivat tosiasiasa luotettavia tapoja tuottaa energiaa. Varmuudesta ja epävarmuudesta oli arvoina selvä konsensus: varmuus on politiikassa erityisen haluttu ja tavoiteltava asia, kun taas epävarmuus olisi häivyttävä.

Vaikka eduskunnan vaalikausi on vain neljä vuotta, oli myös *pitkäaikaisen* ratkaisun rakentaminen suosittu tavoite kansanedustajien puheenvuoroissa. Kuten varmuudenkin kohdalla, pitkäaikaisuuden korostaminen perustuu tulevaisuuden ja inhimillisen toiminnan luontaiseen epävarmuuteen, jota pyritään kesyttämään luomalla ajallisesti pitkäkestoisia linjoja. Viidennen ydinvoimalan kohdalla debatti keskittyi kahteen eri ilmastoskenaarioon, jotka oli suunniteltu Kioton ilmastopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi vuosiin 2008-2012 mennessä. Tämä oli omiaan konkretisoimaan eduskunnan linjan noin kymmenen

vuoden pituiseksi aikajaksoksi. Retorisesti pitkäaikaisuuden ja väliaikaisuuden figuureja käytettiin kahdella eri tavalla. Ensinnäkin, oma vaihtoehto haluttiin legitimoida pysyvänä ja pitkäkestoisena ratkaisuna energiantuotannon ja ilmastonmuutoksen ongelmiin, kun taas vastapuolen vaihtoehto pyrittiin torjumaan leimaamalla se väliaikaiseksi ja kestäättömäksi. Toiseksi, ydinvoiman vastustajat korostivat sitä, että eduskunnan päätöksenteon kauaskantoisuudelle pitäisi olla myös omat rajansa. Satoja tuhansia vuosia vaarallisena säilyvä ydinjäte muodostui vastustajien puheenvuoroissa ikuisuuskysymykseksi, jonka ratkaiseminen ei olisi inhimillisen tai poliittisen järjen ulottuvissa. Koska ydinjäte olisi vaaraksi myös 'tuleville sukupolville', ei eduskunnalla olisi ydinvoiman vastustajien mukaan sen tuottamiseen mandaattia. Kauas tulevaisuuteen kurottavien linjojen vaarana onkin poliittisen liikkumavaaran kapeneminen, jos toiminta sitoutetaan linjaan jota ei haluta tai voida muuttaa olosuhteiden sitä vaatiessa. Ydinjätteen kohdalla pitkäaikaisuuden käsite pystyttiin tulkitsemaan uudelleen ja voitiin problematisoida tavoite pitkän aikavälin linjasta.

Kansanedustajien debatti ydinvoimasta oli myös debattia Suomen *taloudesta* ja sen tulevaisuudesta. Suomi näyttäytyi käytetyissä puheenvuoroissa teknologian kärkimaana, mutta se miten tämän tulisi ilmetä Suomen energiapolitiikassa oli erimielisyyden aiheena. Sekä ydinvoiman kannattajille että vastustajille Suomen talous ja sen kilpailukyky olivat erityisen tärkeitä. Kannattajat näkivät uuden "mahtavan" ydinvoimalan tilaisuutena käyttää Suomen edistynyttä tietotaitoa halvan energian tuottamiseen, kun taas vastustajat näkivät uusiutuviissa energiamuodoissa ja ympäristöteknologiassa mahdollisuuden reformoida Suomen talous vähemmän riippuvaiseksi raskaasta energiaintensiivisestä teollisuudesta. Sekä ydinvoima että sen vaihtoehdot esitettiin retorisesti myös tulevaisuutta ja edistystä edustavina, puolin ja toisin. Lisäksi ydinvoiman vastustajat leimasivat ydinvoiman menneisyyden jäänteeksi ja ydinvoimalan "ulkomuseoksi", siinä missä ydinvoiman kannattajat eivät pystyneet samaan anti-ydinvoimien kohdalla. Teknologinen kehitys ja talouden kasvu olivat debatissa yhteisiä, kansallisia ideaaleja, joita kohti Suomea olisi kuljetettava jotta maa ei taantuisi ja jotta hyvinvointi säilyisi. Lisäksi Suomella teollisuusmaana olisi kansanedustajien mukaan jopa moraalinen velvollisuus edistää näitä tavoitteita kehittyvissä maissa.

Ympäristöön liittyvien käsitteiden yhteydessä täysistunnossa käytiin erityisen intensiivinen käsittekkamppailu, joka hallitsi keskustelua kauttaaltaan ja yhdisti sen samaan aikaan

käytyyn keskusteluun ilmastonmuutoksesta ja sen torjunnasta. Ydinvoimadebatissa tärkeässä roolissa olivat kauppa- ja teollisuusministeriön laatimat KIO1- ja KIO2-ilmastostrategiat, jotka perustuivat maakaasun ja ydinvoiman käytön lisäämiseen ja Suomen kasvihuonepäästöjen vähentämiseen sovitulle tasolle vuosiin 2008-2012 mennessä. Näin ollen kansanedustajat päätyivät käymään keskustelua uudesta ydinvoimalasta nimenomaan keskusteluna näistä kahdesta eri ilmastostrategiasta, koska päätös uudesta ydinvoimalasta nähtiin lopullisena ohjaavana valintana näiden kahden ilmastomallin väliltä. Tästä syystä, ilmastonmuutoksen oltua erityisen politisoitu ympäristöongelma vuonna 2002, ydinvoiman kannattajien oli mahdollista tulkita ympäristöystävällisyyden käsite uudelleen tarkoittamaan lähinnä kasvihuoneilmiötä torjuvia toimenpiteitä. Ydinvoiman vastustajat puolestaan eivät hyväksyneet tätä yksiulotteista ympäristöystävällisyyden tulkintaa, sillä he näkivät myös ydinvoimaketjun eri osat -- uraanin louhinnan, ydinvoimalan itsensä onnettomuusriskin, ja ydinjätteen vaarallisuuden -- uhaksi ympäristölle, ydinvoiman kannattajien vakuutteluista suomalaisen ydinvoiman turvallisuudesta huolimatta. Ympäristöriskin osoittaminen ratkaisuksi toiselle näyttäytyi ydinvoiman vastustajille siis käsittämättömänä. Ilmeistä oli kuitenkin se, että ympäristöliikkeellä ja sen edustajilla eduskunnassa ei ollut enää yksinoikeutta käyttää legitimiä ympäristöä käsittelevää kieltä ja käsitteistöä, vaan muutkin toimijat ovat alkaneet käyttää niitä tehdäkseen erilaisia politisoineja ja uudelleentulkintoja.

Vaikka tiede ei pystykään tuottamaan ainoaa 'objektiivista' totuutta, jota voitaisiin soveltaa sellaisenaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, oli *objektiivisen tiedon* retorinen figuuri silti erityisen suuressa arvostuksessa vuoden 2002 ydinvoimadebatissa. Tieteen ja tiedon tehtävänä olikin kansanedustajien puheenvuoroissa toimia erotuomarina, jonka avulla erimielisyydet voitaisiin häivyttää keskustelusta ja olisi mahdollista löytää yksi ainoa ratkaisu. Asiantuntijat, jotka olivat eri mieltä puhujan oman ydinvoimakannan kanssa, voitiin leimata joko epäpäteviksi tai puolueellisiksi. Tiede ja tieto olivat siis depolitisoituja ja depolitisoivia figuureja, joita pidettiin politiikan ylä- ja ulkopuolisina, ja ideaalina pidettiin tietoa, joka olisi poliittisesti täysin puolueetonta ja vaikuttamista puhdasta, siitä huolimatta että tutkimus perustuu aina tiettyyn näkökulmaan, jonka tutkija on valinnut. Merkittävä käsittekkamppailu perustui siis siihen, tukevatko abstraktit "asiantuntijat" ydinvoiman lisärakentamista vai ydinvoimaluvan antamatta jättämistä, ja jotkut kansanedustajat konstruivat myös itsestään asiantuntijahahmoja vakuuttavan auktoriteetin saamiseksi. Asiantuntijoiden asemaa ydinvoimapolitiittisessa päätöksenteossa ei kuitenkaan

vakavissaan kiistetty, mikä johtunee osaltaan ydinvoiman luonteesta pitkälle kehittyneenä teknologiana, jonka toiminnan ymmärtäminen yksityiskohtaisesti on maallikolle hankalaa. Lisäksi tieteellä on ympäristöpolitiikassa erityisen korostunut luonne, sillä ympäristöongelmista on tuotettava tietoa ennen kuin ne voidaan politisoida ja korjata.

Toinen rationaalisuuteen liittyvä kamppailu perustui *järjen ja tunteen*⁵⁴ käsitteisiin, ja siihen miten ne vaikuttivat eri kansanedustajien arviointikykyyn ja päätökseen ydinvoimasta. Ydinvoiman kannattajat pyrkivät rajaamaan nimenomaan rationaliteetin ja järjen tukemaan ydinvoiman lisärakentamista. Tämä perustui osaltaan ydinvoiman monimutkaiseen tekniseen luonteeseen, mitä kautta oli mahdollista yhdistää toisiinsa ydinvoiman vastustus, ydinvoimasta tietämättömyys, ja tämän tietämättömyyden kautta sitten 'tunteellisuus' ja 'fundamentalismi'. Ydinvoima esitettiin kannattajien puheenvuorossa rationaalisten ja teknologista edistystä kannattavien valinnaksi, siinä missä huolensa ydinvoiman riskeistä ilmi tuoneet leimattiin pelottelijoiksi. Ydinvoiman vastustajat pyrkivät legitimoimaan huolensa ydinvoimasta aikaisempien onnettomuuksien ja niiden kohdalla tapahtuneiden laiminlyöntien pohjalta, assosioimalla ydinvoiman voimakkaasti nimenomaan Tshernobylin ydinonnettomuuteen.

Mitä nämä havainnot sitten kertovat Suomen ydinvoimapolitiikasta, ja siitä miksi eduskunta hyväksyi viidennen ydinvoimalan toukokuussa 2002? Kyseessä on tietenkin kysymys, johon ei voi tyhjentävästi vastata pelkästään eduskuntadebatin analyysin avulla, mutta sen pohjalta voi tehdä joitakin johtopäätöksiä.

Ydinvoimadebatin käsitekamppailuista paljastuu se, miten ydinvoimadebatin eri osapuolet ovat 1980-luvun jälkeen alkaneet puhua samaa kieltä. Vielä 1980-luvulla ja osin 1990-luvun alussa ydinvoimakysymys oli jakautunut voimakkaasti kahtia niin, että ydinvoimaa kannattava osapuoli perusti argumenttinsa nimenomaan talouden ja teollisuuden vaatimuksiin, siinä missä vastustanut osapuoli keskittyi ydinvoiman riskeihin ja eettisiin ongelmiin. Kyseessä oli siis eräänlainen talousideologian, joka kohteli ympäristöä luonnonvarana, ja ympäristöideologian, jolle ympäristö oli itseisarvo jota oli varjeltava, välinen vastakkainasettelu (ks. Koskinen 1995). Vuoden 2002 debatissa sen sijaan on havaittavissa, että ydinvoimakysymyksen osapuolet omaksuivat vastapuolensa kieltä ja

⁵⁴ Järjen ja tunteen asetelmasta ydinvoimadebatissa lisätutkimuksen arvoinen on myös asettelu sukupuolittunut luonne.

käsitteistöä, ja tulkitsivat sitä omaa linjaansa tukevalla tavalla. Varsinkin Vihreän liiton kansanedustajat ja ministerit hyödynsivät paljon talouteen ja teknologiseen rationalismiin perustuvia argumentteja. Ydinvoimaa ei torjuttu pelkästään sen ympäristöriskien vuoksi, vaan koska ydinvoima olisi taloudelle sittenkin kallista ja vääristäisi sähköntuotannon kilpailua niin, että uusia teknologisia innovaatioita ei voisi syntyä. Ydinvoiman vastustajien puheenvuoroissa luotettiin siis vahvasti markkinatalouden mahdollisuuksiin ympäristöongelmien ennaltaehkäisemisessä ja torjumisessa. Talouskasvu tulkittiin uudelleen vihreäksi kasvuksi, Suomeen etsittiin tulevaisuuden vihreää Nokiaa, ja Suomi nähtiin teknologian edelläkävijänä, jonka ei tulisi hukata tilaisuutta uudistaa talouden rakenteitaan. Varmuuden ja pitkäaikaisuuden tavoittelemisen julkilausuttuna päämääränä oli niin ikään varmistaa elinkeinoelämän menestyminen.

Vastaavasti ydinvoiman kannattajat omaksuivat vuoden 2002 ydinvoimadebatissa ympäristöliikkeen ja ympäristönsuojelun sanastoa ja käsitteitä. He kuitenkin tulkitsivat niitä uudelleen niin, että he pystyivät esittämään ilmastomuutoksen ja Kioton sopimuksen avaaman pelivaran turvin ydinvoiman *ympäristöystävälliseksi* energiavaihtoehdoksi. On vaikeaa kuvitella, miten tämä olisi ollut mahdollista ennen kuin ilmastomuutoksesta oli -- ympäristöliikkeen avulla -- pystytty konstruoimaan mittava, maailmanlaajuinen uhka ihmiskunnalle ja luonnolle, ja ennen kuin Kioton sopimus oli konkretisoitunut ilmastopolitiikan selkeiksi tavoitteiksi. Tämä tukee havaintoa siitä, että ilmastomuutos tekee ydinvoimasta hyväksyttävämmän energianmuodon julkisessa mielipiteessä (ks. Bickerstaff ym., 2008). Vuonna 2002 oli siis mahdollista siirtää ydinvoima kokonaan uuteen kehykseen ja esittää se ratkaisuna paitsi talouden ongelmiin, myös ympäristön ongelmiin. Näin ydinvoimasta voitiin tehdä ratkaisu kahteen eri ongelmaan samalla kertaa.

Vaikka debatissa osapuolet omaksuivatkin toisiltaan käsitteitä ja näkökulmia, keskityttiin siinä selvästi talouskasvun ja kilpailukyvyn ylläpitämiseen. Ydinvoiman vastustajat eivät vastustaneet näitä tavoitteina sinänsä. Myös eri kansalaisjärjestöjen ydinvoima-argumentit keskittyivät nimenomaan talousulottuvuuteen (Lammi 2009, 80), millä oli kaksi vaikutusta. Ensinnäkin, debatti siirtyi alueelle, jossa ydinvoimaa tukevilla elinkeinoelämän toimijoilla ja kansanedustajilla oli enemmän uskottavuutta, koska heillä oli kokemusta ja tietotaitoa debatoita nimenomaan talouden kysymyksistä ja ydinvoiman teknisistä yksityiskohdista. Toiseksi, ydinvoiman mahdolliset taloudelliset haittavaikutukset olivat helpommin torjuttavissa erilaisin toimenpitein, verrattuna ydinvoiman luontaiseen riskiin, joka on

mahdotonta täysin eliminoida. Ns. 'risupaketilla' voitiin torjua uhkakuvat siitä, että ydinvoiman lisärakentaminen vaikuttaisi negatiivisesti uusiutuvien energianlähteiden kehitykseen. Toisin sanoen talouteen ja teknologiaan perustuvat argumentit ydinvoimaa vastaan olivat heikompia ja alttiimpia vastaväitteille verrattuna vuonna 1993 käytettyihin argumentteihin ydinvoiman riskeistä ja eettisistä kysymyksistä.

Toinen vaikutin ydinvoimalle myönteiseen äänestystulokseen oli ydinvoiman kannattajien argumenttien ja käsitelulkintojen tehokkuus verrattuna ydinvoiman vastustajiin. Kannattajat pystyivät määrittelemään 'objektiivisen' tiedon puoltamaan omaa kantaansa vähättelemällä ydinvoiman haittavaikutuksia. Ennen kaikkea ydinvoiman kannattajat pystyivät käyttämään hyväkseen varmuuden ja pitkäaikaisuuden käsitteitä. Kannattajien retoriikka oli tehokkaampaa, koska he pystyivät nojaamaan siihen, miten he tietävät, miten he ovat varmoja, miten heidän vaihtoehtonsa on luotettava, ja niin edelleen. Vastaavasti ydinvoiman vastustajien argumentit perustuivat epävarmuuteen ja tiedon puutteeseen: emme voi tietää ydinvoimalassa voi tapahtua, emmekä voi olla varmoja mitä ydinjätteelle tapahtuu sadan tuhannen vuoden kuluttua. Tässä mielessä ydinvoiman kannattajien argumentit saattoivat olla vetoavampia, koska niistä välittyi varmuutta ja määrätietoisuutta. Berg (2009, 121-125) onkin kutsunut myönteistä ydinvoimapäätöstä ja siihen johtanutta ajattelutapaa eräänlaiseksi "optimistiseksi modernisaatioksi", jonka perustana on se, että Suomi teknologian mallimaana pystyy ratkaisemaan ongelman kuin ongelman. Tämä ilmeni eduskuntadebatissa myös siinä, miten juuri suomalaista ydinvoimaa pidettiin turvallisen ydinteknologian huipentumana, ja miten ydinjäteongelma ratkaistaisiin ennen pitkää teknologian keinoin.

Ydinvoimaproessin dynamiikka oli siinä mielessä erikoinen, että uudistusmielisiksi miellettyjen ydinvoiman vastustajien, erityisesti vihreiden, päämääränä oli olemassaolevan tilanteen säilyttäminen ("ei uusia ydinvoimaloita"), kun taas ydinvoiman kannattajat ajoivat muutosta ja uuden aloittamista. Viides ydinvoimalahanke oli lisäksi jo kaatunut kahdesti, mikä tarkoitti että uuden voimalan ja ydinvoiman jällenpolitisoiminen vaati sopivan tilaisuuden. Tästä syystä ydinvoiman kannattajat ilmeisesti odottivat aina 2000-luvun puolelle asti ennen uutta yritystä vuoden 1993 epäonnistumisen jälkeen (ks. Hylkilä 2003). Lisäksi perinteisesti ydinvoimaa kannattaneet puolueet, Kokoomus ja SDP, olivat hallituksessa, siinä missä tyypillisesti anti-ydinvoimaa kannattanut Keskusta oli oppositiossa -- Ilkka Ruostetsaari totesi jo vuonna 1998 (175-178), että sinipunahallituksen

myötä ydinvoiman lisärakentaminen oli paljon todennäköisempää. On siis ilmeistä, että eduskunnan päätökseen vaikuttivat ydinvoimalle sopivat olosuhteet, eli ydinvoimapuolueiden asema hallituksessa ja ilmastonmuutoksen asettamat vaatimukset, joista voitiin luoda pelivaraa myös ydinvoiman politisoimiseksi.

Huomionarvoista on myös se, että nimenomaan ydinvoiman lisärakentamista ajavilla on oikeus valita hetki, jolloin lähteä hakemaan lupaa uudelle ydinvoimalalle. Lupaa voi hakea aina uudelleen vaikka se hylättäisiin, siinä missä jo annetun luvan takaisin vetäminen vaikuttaa varsin epätodennäköiseltä. Se nähtäisiin ilmeisesti juuri sellaisena poliittisena epävarmuutena, joka on omiaan vahingoittamaan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä, ja jota pyritään toiminnassa välttämään.

Parlamentaarista ydinvoimapolitiikkaa tarkastellessa näyttää siltä, että kummankaan osapuolen mielestä ydinvoimapolitiikassa ei pitäisi olla erityisemmin *politiikkaa*. Puolin ja toisin luotetaan voimakkaasti nimenomaan teknokraattiseen asiantuntijatietämykseen, ja etsitään tietoa, jonka pohjalta linja voitaisiin määritellä. Tämä heijastuu myös siinä miten eri mieltä oleva osapuoli halutaan leimata epä-älylliseksi tai fundamentalistiseksi: erimielisyys ei siis juonna minkäänlaisista eroista arvotuksissa tai mielipiteissä, vaan kyse on irrationaalisuudesta ja sokeudesta 'totuudelle'. Lisäksi se että osapuolet puhuvat samaa kieltä, tarkoittaa myös sitä että tuota samaa teknologisen ja taloudellisen rationaliteetin kieltä ei erityisemmin problematisoida ja kyseenalaisteta. Näin ydinvoimakysymyksen muuntui paikoin pelkäsi taloudellisten realiteettien arvioimiseksi ja kustannusarvioiden väliseksi kilpailuksi, mikä kuten edellä on todettu, johti lopulta päätökseen ydinvoiman puolesta.

Ydinvoiman politisoitumisesta 2000-luvulla kertonee parhaiten Vihreän liiton reaktio myönteiseen ydinvoimapäätökseen kahdessa eri hallituksessa, Lipposen II hallituksessa 2002 ja Vanhasen/Kiviniemen⁵⁵ hallituksessa 2010⁵⁶. Siinä missä vuonna 2002 vihreät päättivät lähteä hallituskoalitiosta päätöksen vuoksi, vuonna 2010 he ilmeisesti tulkitsivat ydinvoiman politisoituneen osaksi energiapolitiikkaa niin, että hallituksesta lähteminen ei

⁵⁵ Kuudennen ja seitsemännen voimalan luvat myönnettiin 1.7.2010. Vanhasen II hallitus jätti tehtävänsä 22.6.2010, jolloin samalle puoluepohjalle muodostettu Kiviniemen hallitus astui virkaan.

⁵⁶ Vuoden 2002 ja 2010 ydinvoimadebattien keskinäinen vertailu olisi potentiaalinen tutkimuksen kohde, varsinkin käsitteiden näkökulmasta: käytettiinkö käsitteitä vuonna 2010 samalla tavoin kuin vuonna 2002?

ollut enää mielekäs protesti. On kuitenkin mahdollista, että ydinvoiman asema on problematisoitunut uudelleen ja ns. "ydinvoiman renessanssi" on päättymäisillään. Keväällä 2011 Fukushiman ydinonnettomuuden vuoksi eduskuntavaalikampanjan yhteydessä vaadittiin kuudennen ja seitsemännen ydinvoimalaluvan harkitsemista uudelleen⁵⁷, ja vihreät asettivat kynnysehdoksi uuteen hallitukseen osallistumiselle sen, ettei uusia voimaloita enää rakenneta⁵⁸. Onnettomuuden, joka on luokiteltu Tshernobylin jälkeen historian pahimmaksi ydinonnettomuudeksi, jälkeen syntynyt julkinen reaktio⁵⁹ ydinvoimaa vastaan kertoo siitä, että uudelleentulkinta ydinvoimasta ympäristöongelman ratkaisevana energiamuotona ei olekaan ollut erityisen kestäväällä pohjalla. Illuusio ilmeisesti särkyi hyvin nopeasti sillä hetkellä kun ydinonnettomuuden riski konkretisoitui Japanin tsunamin myötä, aivan kuten Three Mile Islandin ja Tshernobylin onnettomuudet 1979 ja 1986 saivat monet maat lopettamaan ydinvoiman lisärakentamisen. Käsittekkamppailu ydinvoimasta vaikuttaa siirtyneen uuteen vaiheeseen.

⁵⁷ "Arhinmäki: Ei lupia uusille ydinvoimaloille". (Keski-suomalainen, 12.3.2011)

⁵⁸ "Vihreiltä kovat ehdot hallitusneuvotteluille". (Aamulehti, 14.5.2011)

⁵⁹ Esimerkiksi Saksassa: "Nuclear plants shut down in Germany". (BBC News, 15.3.2011)

TAULUKOT

Taulukko 1. Eduskuntaryhmien jakauma äänestyksessä viidennestä ydinvoimalasta.

Eduskuntaryhmä	Puolesta	Vastaan	Yhteensä
Sosialidemokraattinen (sd)	32	20	52
Keskusta (kesk)	22	25	47
Kokoomus (kok)	42	3	45
Vasemmistoliitto (vas)	4	16	20
Ruotsalainen (r)	2	10	12
Vihreä (vihr)	0	11	11
Kristillisdemokraattinen (kd)	4	6	10
Perussuomalainen (ps)	0	1	1
Alkiolainen (alk)	1	0	1

Taulukko 2. Kansanedustajien maantieteellinen jakauma vaalipiirien mukaan äänestyksessä viidennestä ydinvoimalasta.

Vaalipiiri	Puolesta	Vastaan	Yhteensä
Helsinki	10	10	20
Uusimaa	17	15	32
Varsinais-Suomi	10	7	17
Satakunta	7	3	10
Ahvenanmaan mk	0	1	1
Häme	8	5	13
Pirkanmaa	8	8	16
Kymi	9	3	12
Mikkeli (nyk. Etelä-Savo)	6	2	8
Kuopio (nyk. Pohjois-Savo)	5	5	10
Pohjois-Karjala	2	5	7
Vaasa	6	11	17
Oulu	10	8	18
Lappi	4	4	8

LÄHTEET

AINEISTO

Valtiopäiväasia M 4/2001 vp: Valtioneuvoston periaatepäätös 17 päivänä tammikuuta 2002 Teollisuuden Voima Oy:n hakemukseen ydinvoimalaitosyksikön rakentamisesta.

Lähetekeskustelu M 4/2001 vp

Pöytäkirja 8/2002 vp, 13.02.2002

Pöytäkirja 10/2002 vp, 14.02.2002

Ainoa käsittely M 4/2001 vp

Pöytäkirja 62/2002 vp, 21.05.2002

Pöytäkirja 63/2002 vp, 22.05.2002

Pöytäkirja 65/2002 vp, 23.05.2002

UUTISARTIKKELIT

Aamulehti. 14.5.2011. "Vihreiltä kovat ehdot hallitusneuvotteluille". [URL: <http://www.aamulehti.fi/cs/Satellite/Kotimaa/1194678718878/artikkeli/vihreilta+kovat+ehdot+hallitusneuvotteluille.html> viitattu 17.5.2011]

BBC News. 15.3.2011. "Nuclear plants shut down in Germany". [URL: <http://www.bbc.co.uk/news/business-12745899> viitattu 5.5.2011]

Keskisuomalainen. 12.3.2011. "Arhinmäki: Ei lupia uusille ydinvoimaloille". [URL: <http://www.ksml.fi/uutiset/kotimaa/arhinm%C3%A4ki-ei-lupia-uusille-ydinvoimaloille/654366> viitattu 5.5.2011]

Taloussanomat. 18.6.2010. "Ruotsin valtiopäivät hyväksyi niukasti uudet ydinvoimalat." [URL: <http://www.taloussanomat.fi/energia/2010/06/18/ruotsin-valtiopaivat-hyvaksyi-niukasti-uudet-ydinvoimalat/20108654/12> viitattu 16.5.2011]

Tekniikka & Talous. 24.1.2007. "Areva myi toisenkin Olkiluoto-tyypin voimalan". [URL: <http://www.tekniikkatalous.fi/energia/article40237.ece> viitattu 5.5.2011]

Tekniikka & Talous. 28.12.2009. "Areva ja Kiinat panivat hynttyyt yhteen". [URL: <http://www.tekniikkatalous.fi/energia/article360677.ece> viitattu 5.5.2011]

The Guardian. 20.11.2009. "Climate skeptics claim leaked emails are evidence of collusion among scientists". [URL: <http://www.guardian.co.uk/environment/2009/nov/20/climate-sceptics-hackers-leaked-emails> viitattu 15.5.2011]

Turun Sanomat. 6.9.2010. "Merkel antoi ydinvoimaloille lisää aikaa". [URL: <http://www.ts.fi/online/talous/157836.html> viitattu 16.5.2011]

KIRJALLISUUS

Arter, David. 2000. The Model for Parliaments in the Future? The Case of the Finnish Committee for the Future. *Politiikka* 42 (3), 149-163.

Beck, Ulrich. 1992. Risk Society - Towards a New Modernity. Lontoo: SAGE Publications.

Berg, Annukka. 2009. The Discursive Dimensions of a Decent Deal: How Nuclear Energy Evolved From Environmental Enemy to Climate Remedy in the Parliament of Finland. Teoksessa Litmanen, Tapio & Kojo, Matti (toim.) *The Renewal of Nuclear Power in Finland*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 91-125.

Bickerstaff, Karen, Lorenzoni, Irene, Pidgeon, Nick, Poortinga, Wouter ja Simmons, Peter. 2008. Reframing nuclear power in the UK energy debate: nuclear power, climate change mitigation and radioactive waste. *Public Understanding of Science* 17 (2), 145-169.

Farr, James. 1989. Understanding conceptual change politically. Teoksessa Ball, Terence & Farr, James & Hanson, Russell L. (toim.) *Political Innovation and Conceptual Change*. Cambridge: Cambridge University Press, 6-24.

Garsten, Bryan. 2006. Saving Persuasion. A Defense of Rhetoric and Judgment. Cambridge: Harvard University Press.

Giddens, Anthony. 2009. The Politics of Climate Change. Cambridge: Polity Press.

Haila, Yrjö. 2001. "Ympäristöherätys". Teoksessa Haila, Yrjö & Jokinen, Pekka (toim.) *Ympäristöpolitiikka: mikä ympäristö, kenen politiikka*. Tampere: Vastapaino, 21-40.

Heikka, Minna & Litmanen, Tapio & Kaunismaa, Martti. 2001. Yhteiskuntatiede Suomen ydinjätehuollossa -- Asiantuntijanäkemyksiä tutkimuksesta ja tutkimuksen hallinnoinnista. *Jyväskylän yliopiston sosiologian julkaisuja* 68. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hylkilä, Ilmari. 2003. Suomen viidennen ydinvoimalan lobbaus kansanedustajan näkökulmasta. Puheviestinnän pro gradu -työ, Viestinnän laitos, Humanistinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto.

Hänninen, Sakari. 1996. Puhe on hyvinvoinnista - ja ehdollistamisen retoriikasta. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere: Vastapaino, 161-174.

Ihalainen, Pasi & Palonen, Kari. 2009. Parliamentary Sources in the Comparative Study of Conceptual History: methodological aspects and illustrations of a research proposal. *Parliaments, Estates & Representation* 29, 17-34.

Kantola, Ismo. 2004. Ydinvoimakeskustelun sähköinen kielipeli. Teoksessa Kojo, Matti (toim.) *Ydinvoima, valta ja vastarinta*. Helsinki: Like, 107-125.

Kerkkänen, Anu. 2010. Ilmastonmuutoksen hallinnan politiikka. Ympäristöpolitiikan väitöskirja, Yhdyskuntatieteiden laitos, Tampereen yliopisto. <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-8207-6.pdf> [luettu 12.4.2011]

Kojo, Matti (toim.) 2004. Ydinvoima, valta ja vastarinta. Helsinki: Like.

Koselleck, Reinhart. 2004. *Futures Past: On the Semantics of Historical Time*. New York: Columbia University Press.

Koskinen, Keijo. 1995. Ympäristöpolitiikan hallittu rakennemuutos? Ympäristöpolitiikan rintamalinjat eduskuntakeskustelussa 1980-luvulla. Teoksessa Massa, Ilmo & Rahkonen, Ossi (toim.) *Riskiyhteiskunnan talous - Suomen talouden ekologinen modernisaatio*. Helsinki: Gaudeamus, 335-354.

Kyllönen, Ismo. 2004. Ydinvoiman ilmastonmuutos. Teoksessa Kojo, Matti (toim.) *Ydinvoima, valta ja vastarinta*. Helsinki: Like, 50-85.

Laine, Pekka & Jokinen, Pekka. 2001. Ympäristö ja politiikka: Poliitiikan ulottuvuudet. Teoksessa Haila, Yrjö & Jokinen, Pekka (toim.) *Ympäristöpolitiikka: mikä ympäristö, kenen politiikka*. Tampere: Vastapaino, 47-61.

Lammi, Harri. 2009. Social Dynamics Behind the Changes in the NGO Anti-Nuclear Campaign, 1993-2002. Teoksessa Litmanen, Tapio & Kojo, Matti (toim.) *The Renewal of Nuclear Power in Finland*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 69-90.

Lampinen, Ari. 2009. An Analysis of the Justification Arguments in the Application for the New Nuclear Reactor in Finland. Teoksessa Litmanen, Tapio & Kojo, Matti (toim.) *The Renewal of Nuclear Power in Finland*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 41-68.

Lindroos, Kia & Palonen, Kari. 2000. Aika politiikan kohteena. Teoksessa Lindroos, Kia & Palonen, Kari (toim.) *Politiikan aikakirja. Ajan politiikan ja politiikan ajan teoretisointia*. Tampere: Vastapaino, 7-24.

Litmanen, Tapio. 1999. Tunteilevat vastustajat ja järkeilevät kannattajat -- Ydinjätekiistan sosiaalisten kategorisointien purkaminen. Teoksessa Litmanen, Tapio, Hokkanen, Pekka & Kojo, Matti (toim.). 1999. Ydinjäte käsissämme - Suomen ydinjätehuolto ja suomalainen yhteiskunta. *SoPhi* 44. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 65-86.

Litmanen, Tapio. 2001. The Struggle Over Risk. The Spatial, Temporal, and Cultural Dimensions of Protest Against Nuclear Technology. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 177. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Litmanen, Tapio. 2009. The Temporariness of Societal Risk Evaluation: Understanding the Finnish Nuclear Decisions. Teoksessa Litmanen, Tapio & Kojo, Matti (toim.) *The Renewal of Nuclear Power in Finland*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 192-220.

Litmanen, Tapio, Hokkanen, Pekka & Kojo, Matti. 1999. Yhteiskuntatieteet ydinjäteongelmaa ratkomassa. Teoksessa Litmanen, Tapio, Hokkanen, Pekka & Kojo, Matti (toim.) *Ydinjäte käsissämme - Suomen ydinjätehuolto ja suomalainen yhteiskunta*. *SoPhi* 44. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 7-15.

Massa, Ilmo. 1995. Epävarman yhteiskunnan ympäristöpolitiikka. Teoksessa Massa, Ilmo & Rahkonen, Ossi (toim.) *Riskiyhteiskunnan talous - Suomen talouden ekologinen modernisaatio*. Helsinki: Gaudeamus, 7-40.

Mouffe, Chantal. 1997. *The Return of the Political*. Lontoo: Verso.

Pajala, Antti & Jakulin, Aleks. 2007. Eduskuntaryhmien äänestyskoheesio vuosien 1991-2006 valtiopäivillä. *Politiikka* 49 (3), 141-154.

Palonen, Kari. 1993. Introduction: from policy and polity to politicking and politicization. Teoksessa Palonen, Kari & Parvikko, Tuija (toim.) *Reading the Political - Exploring the Margins of Politics*. Tampere: Suomen valtiotieteellinen yhdistys, 6-17.

Palonen, Kari. 1997. Poliittiset kielet ja käsitteet ohjelmateksteissä. Teoksessa Palonen, Kari. *Kootut retoriikat - Esimerkkejä politiikan luennasta. SoPhi 11*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Palonen, Kari. 1999. Contingency in Political Theory. *Finnish Yearbook of Political Thought* 3, 5-11.

Palonen, Kari. 2000. Ajanpeluusta ajallapeluuseen. Weberiläinen näkökulman politiikan käsitteistön temporalisoitumiseen. Teoksessa Lindroos, Kia & Palonen, Kari (toim.) *Politiikan aikakirja. Ajan politiikan ja politiikan ajan teoretisointia*. Tampere: Vastapaino, 195-221.

Palonen, Kari. 2002. Poliitikon arvostelukyvystä. *Politiikka* 44 (1), 64-69.

Palonen, Kari. 2003. Four Times of Politics: Policy, Polity, Politicking, and Politicization. *Alternatives*, vol. 28, 171-186.

Palonen, Kari. 2008. Speaking Pro et Contra: The Rhetorical Intelligibility of Parliamentary Politics and the Political Intelligibility of Parliamentary Rhetoric. Teoksessa Soininen, Suvi & Turkka, Tapani (toim.) *The Parliamentary Style of Politics*. Helsinki: Suomen valtiotieteellinen yhdistys, 82-105.

Pekonen, Kyösti. 2008. Two Versions of Representative Talk in the Finnish Parliament. Teoksessa Soininen, Suvi & Turkka, Tapani (toim.) *The Parliamentary Style of Politics*. Helsinki: Suomen valtiotieteellinen yhdistys, 208-229.

Perimäki, Anu. 2001. Suomalaisen ilmastokeskustelun toimijat ja argumentit. Tampereen yliopisto, Aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitoksen verkkojulkaisu. http://www.uta.fi/laitokset/yhdt/artikkelit/2001_ilmasto.pdf [luettu 22.4.2011]

Ruostetsaari, Ilkka. 1998. Energiapolitiikka käännekohdassa: järjestöt ja yritykset vaikuttajina vapautuvilla energiamarkkinoilla. Tampereen yliopisto, Poliitiikan tutkimuksen laitos, Julkaisuja 8/1998. Tampere: Tampereen yliopisto.

Schmitt, Carl. 1976. *The Concept of the Political*. Brunswick: Rutgers University Press.

Skinner, Quentin. 1999. Rhetoric and Conceptual Change. *Finnish Yearbook of Political Thought* 3, 60-74.

Skinner, Quentin. 2006a. Interpretation and the understanding of speech acts. Teoksessa Skinner, Quentin. *Visions of Politics. Volume 1: Regarding Method*. Cambridge: Cambridge University Press, 103-127.

Skinner, Quentin. 2006b. Moral principles and social change. Teoksessa Skinner, Quentin. *Visions of Politics. Volume 1: Regarding Method*. Cambridge: Cambridge University Press, 145-157.

Soininen, Suvi & Turkka, Tapani (toim.) 2008. The Parliamentary Style of Politics. Helsinki: Suomen valtiotieteellinen yhdistys.

Sunell, Milka. 2004. Suomalainen ydinvoimapoikkeus. Teoksessa Kojo, Matti (toim.) *Ydinvoima, valta ja vastarinta*. Helsinki: Like, 179-207.

Tirkkonen, Juhani & Wilenius, Markku. 1995. Ilmastomuutos, politiikka ja Suomi. Helsinki: Edita.

Tirkkonen, Juhani. 2000. Ilmastopolitiikka ja ekologinen modernisaatio. *Acta Universitatis Tamperensis* 781. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vauhkonen, Jouni. 2000. Tulevaisuus ja edistyksellisyys - Ajan ulottuvuudet Bertrand de Jouvenelin mukaan. Teoksessa Lindroos, Kia & Palonen, Kari (toim.): *Politiikan aikakirja*. Tampere: Vastapaino, 103-129.

Weber, Max. 2004a. The 'objectivity' of knowledge in social science and social policy. Teoksessa Whimster, Sam (toim.) *The Essential Weber: A Reader*. Lontoo: Routledge, 359-405.

Weber, Max. 2004b. The vocation of science. Teoksessa Whimster, Sam (toim.) *The Essential Weber: A Reader*. Lontoo: Routledge, 270-287.

World Nuclear Association. 2011. "The Nuclear Renaissance". [URL: <http://www.world-nuclear.org/info/inf104.html> viitattu 5.5.2011]

Väliverronen, Esa. 1996. Ympäristöuhkan anatomia - Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus. Tampere: Vastapaino.